

پيار جو آئينو

(ناول)

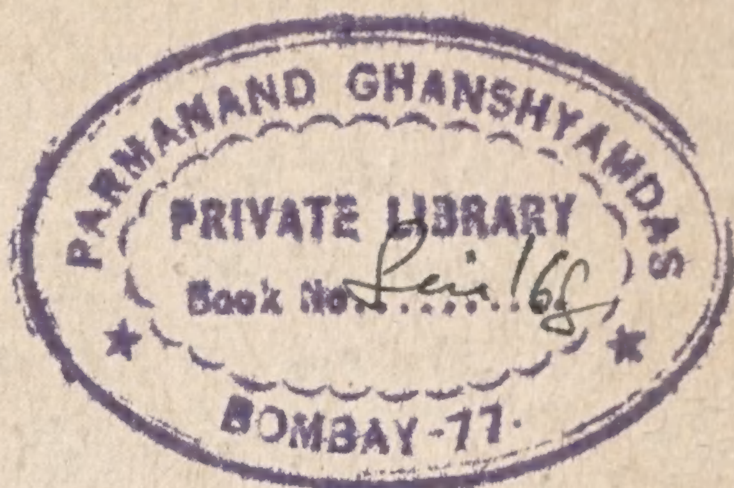
وشنو ڀاٽيا

پيار جو آئينو

(سماجڪ ناول)

ليکڪ:

وشنو ڀاٽيا

ڇاپو ٻهراون

فيبروري ١٨٤

قيمت:

سادو پنو ٤ رپيا

اڇو پنو ٥ رپيا

سمپادڪ:

شيام راهر ڪياڏي

ڪويتا ساهت مالا

ڪرشنا ڀون، سهجپور ٻوگها،

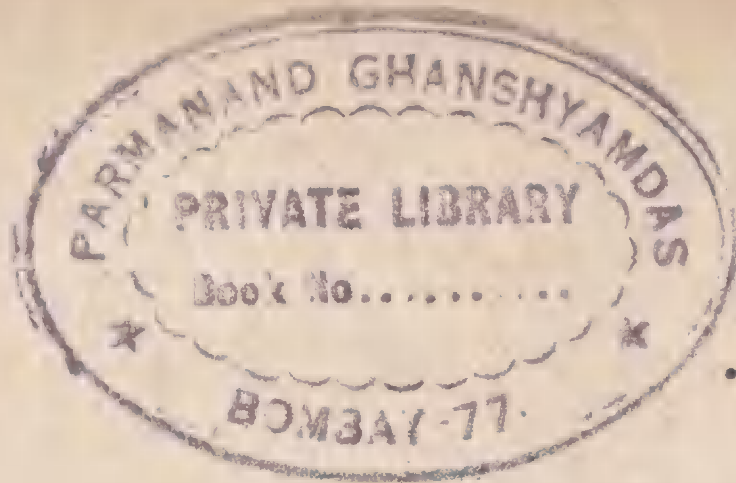
احمدآباد - ٣٨٢٣٤٥.

سمپادڪ جي قلم مان

ڪويتا ساهت مالها طرفان گذريل سال ۱۹۸۰ ۾
انڪل ۱۵ کن ڪتاب ظاهر ٿيا آهن. هن سال پڻ ايترا
۽ وڌ ۾ وڌ ظاهر ڪرڻ جي چاهنا آهي.

شري وشنو ڀاٽيا جو هيءُ ناول "پيار جو آئينو"
اڪيل ڪيتري وقت کان پيل هو پر جڏهن پبلشرن وٽ
پيل هو اهي پبلشر الائي ڇو هي سٺو ۽ وڻندڙ ناول
ڇپائي نه سگهيا. اڄ اسان توهان پاٺڪن جي اڳيان رکي
رهيا آهيون. ناول پڙهي توهان جا راءِ ليکڪ جي همت
افزائي ڪندا پهچجن وارن کان اسان کي پڻ ليکڪ کي
واقف ڪندا اسان توهان جي راءِ جو سواگت ڪنداسين
"ڪويتا ساهت مالها" هميشه اهائي ڪوشش ڪندي
رهي آهي ته نون ۽ جهونن ليکڪن جا ڪتاب جهڙوڪ
ناول، ڪهاڻين جا ڪويتائون جا ۽ ناٽڪن جا مجموعا
توهان پاٺڪن اڳيان پيش ڪرڻ ۽ توهان پاٺڪن مان
اسان اهائي اميد رکي سگهون ٿا ته ڪتاب خريد ڪري
سنڌي ساهت کي سهڪار ڏيو.

شيوا ۾: شيام رام رکياڻي

شڪرگذاري....

منهنجي "راتڙي ٻار لڳي" ڇپجڻ بعد ٻيو ناول لکيو هو. مون کيس "پيار جو آئينو" ناول جو دستخط ڏنو. هن صاحب ان سالن تائين ڇپجڻ جو ڪو ارادو نه ڏيکاريو. نيٺ دستخط کانئس وٺي ڪيرت مهرچندائي جي حوالي ڪيم. جنهن ڇهه سال ٻاڻ وٽ رکيو ۽ ڇپائڻ جي تڪليف گوارا نه ڪئي. ۽ نه ئي منهنجي، رمانيٽرس جو ڪو رد عمل ڏنو.

اڄ سنڌي ساهت ۾ شيام راهرڪيائي جهڙو پبلشر نه هجي ها ته "پيار جو آئينو" ناول جو ڇپجڻ ممڪن نه ٿئي ها. ان لاءِ جيڪڏهن مان سندس ٿورا نه مڃيندس ته احسان فرامرش ليکبس ۽ ايندس شيام جون شيوانون سنڌي ساهت کان ڳجهيون ڪونهن. ان لاءِ جيترو لکجي اهو نا ڪافي ثابت ٿيندو.

— وشنو ڀاٽيا

١٥ جنوري ٨١

وشنو ڀاٽيا جو ڇپيل ٻيو ساهت

ڪهاڻين جا مجموعا

ناول

مضمون

١ —

"هي شهر ٻڙ آهي. بي رحم آهي. ظالم آهي. هن
شهر جي سختيءَ هيٺ اسانجون ڀاونائون ڪچلجي
ٿيون، چڪناچور ٿي ويئون آهن. اسانجا سپنا ڇپيانجي
ناس ٿي ويا آهن. هن شهر کي ڇڏي ٻئي وڃجي به ته
ڪٿي؟ شهر ڪڏهن پاڻهن ۾ ٻئي پيار ڪري ٿو. ته
لڳيم ٿو، زندگي جيئڻ جي قابل آهي. ڪڏهن وري
لڳ هٽي هي شهر ڪيراڻي ٿو وجهي، مٿهن پر. ته لڳيم
ٿو، ته زندگي ۾ جيئڻ لاءِ رکيو ٿي ڇا آهي؟" سنجيءَ
جون ڀاونائون ظاهطي ۾ ٿي نڪتي آهون. هوءَ جڻ ٻرندو وهنو
هو. ڇولندو رهيو، "نراشا جي انتها ۾ آپگهات ڪرڻ
تي دل ٿيندي آهي. پر آپگهات جا ظلمي منظر نظر ۾
گهمندي ٿي آپگهات کي مهمل ڪرڻو پوندو آهي. شايد
زندگي جي ٻڪڙ حاوي هئڻ سبب موت کي نيندي ڏهڻ
جي اڇا ا. ٿيندي آهي. زندگي ڇا آهين لــون؟ هي
شهر ڇا آهين، ٿون؟ توهان ٻڌهي اسانجو جيئڻ حــرام
ڪري ڇڏيو آهي." ڇئي سنجيءَ چپ ٿي وئي.

الي ولن ڳاڻڻ لڳو- ساڻ ٻوش سان ٻوُمت کي

۽ چمڪائيندو رهيو.

... ٿوري هئين ڪيا ڏهاڙي زندگي.
مانگي خوشيان، لا ملا موت ٻـي.

ڳائڻ ختم ڪندي رتن چيو، ”اڄ ڪلاڪ کان بوٽ چمڪائيندو آهيان. پر بوٽ تي چمڪ اچي ئي ڪونهي. ڇا ته بوٽ جو چمڙو خراب آهي يا وري پالش اڄ ڪلهه ته شيءِ تي ڀروسو ڪونهي. ملاوٽ جو يُگ آهي، ملاوٽ جو يُگ!

منير احمد چيو، ”پالش ڪرڻ به هڪ ڪلا آهي، هڪ آرٽ آهي. هنر آهي. پالش سان اهڙي چمڪ اچڻ گهرجي؟ جڻ آئينو هجي. ماڻهو چهرو به ڏسي سگهي. پالش توکان نه ٿي رهي آهي ۽ ڏوهه تون زماني کي ڏئي رهيو آهين؟“

رتن چيو، ٿورو بي عزتي محسوس ڪندي، ”نه انسان کي سنجيءَ سان سهمت ٿيڻ گهرجي؟ ڏوهه نه زماني جو، نه تنهنجو، نه منهنجو آهي. سڄو ڏوهه هن شهر جو آهي، هن زندگيءَ جو آهي.“

سنجيءَ چيو، ”زندگيءَ جو مزاج ڪهڙو چالو آهي؟ زندگي ڪڏهن خوب بدصورت ٿي لڳي. ۽ ڪڏهن خوبصورت ٿي لڳي. ڪڏهن زندگي تمام هئين ئي ٻٽجي وڃي. ڪڏهن وري زندگي ڪٽجي ئي نٿي ڪٽجي.“

رتن سنجيءَ جي ڳالهه تي ويهندي چيو، ”اهي تماشا

جون ڳالهيون نہ ڪر. ٻڌاءِ! توکي تڪليف ڇا جي آهي؟ اسين تنهنجا دوست آهيون. شايد تنهنجي ڪا مدد ڪري سگهون."

سنڌيءَ سگريٽ ڪيس مان سگريٽ ڪڍي ڏيکاريو. چيائين، "توهان منهنجي ڪهڙي مدد ڪندا؟"

وڏن سنڌس ڪلهي تي هٿ رکي چيو، "ها هروڀرو ايترو نراس نہ ٿي. آخر جيڪڏهن تون اسان سان پنهنجي دل جو حال اوريندين، تہ پوءِ اسان تنهنجي مدد ڪري سگهنداسين."

سنڌيءَ دونهون اڏائيندو دير تائين دونهين کي تڪيندو رهيو. پوءِ وڏن جي اکين ۾ اکيون پائي پڇيائين، "تون منهنجي ڪهڙي مدد ڪندين؟"

"ضرور ڪندس" پنهنجائپ سان وڏن چيو.

"ڏس مون کي وچ ۾ نہ ڪٽ. مون کي ڳالهائڻ ڏي. ان بعد پڇج تہ مون کي مدد ڪرڻ جي تون ڪوشش ڪندين يا نہ؟ ٺيڪ آهي؟ تون ڪو جواب ڇو نٿو ڏين"

وڏن کي چپ چاپ ويٺو ڏسي سنڌيءَ چيو.

"تو ٺيڪ نہ چيو تہ مون کي وچ ۾ ڳالهائڻو ڪونهي."

"ٺيڪ آهي. هر جتي مان توکان پڇان ٿو اتي توکي ضرور جواب ڏيڻو آهي. ڇا سمجهئين؟"

"سمجهيم."

"ٺيڪ آهي. توکي تہ ڄاڻ آهي تہ مان هن شهر ۾

ڇو آهيو هئس؟ ياد اٿئي؟"

"بلڪل چڱي طرح. جناب هيرو ٺهڻ آيو هو."

"۽ هاڻ هڪ فئڪٽري ۾ اسٽور ڪيپر آهيان."

ولن کيس ٽوڪيندي چيو، "ظاهر آهي تو ۾ ٽيلينٽ نه هوندو. تو جهڙا هزارين جوان هر روز گهران ڀڄي بمبئي ۾ هيرو ٺهڻ لاءِ اچن ٿا. پنهنجو سڀ ڪجهه لٽائي بمبئي جا رستا آباد ڪري رهيا آهن. ۽ پاڻ کي سمجهي ننڍيون وڏيون نوڪريون يا ڪم ڪار ڪندي ذهن ۾ سپنا پالي جي رهيا آهن. جيڪي سپنا ڪين ڪٿي به نٿا وٺي وڃن."

هن ٿيري سنجيده ٿي ڪاوڙجي چيو، "ڇا سپنا پالڻ گناهه آهي؟ نه هيءَ دنيا به هڪ گناهه آهي. ڇو جو سرشٽيءَ جو نرماڻ ڪرڻ وقت ڀڳوان به هڪ سپنو ڏٺو هو. ۽ ان سپني جي تبديل هن دنيا جي روپ ۾ ڪئي. پوءِ سپنا ڏسڻ گناهه ڇو آهن؟ سپنا ڏسڻ غلط ڇو آهن؟"

ولن چيو، "سپنا پالڻ کان اڳ پنهنجي اوقات نه وسارڻ گهرجي."

سنجيو بگڙيل نوع ۾ چيو، "اوقات ڇا ٿيندي آهي؟ دليپ ڪمار جا ابا ڏاڏا ڀاڄي وڪڻندا هئا. جيتيندر هيرو ٺهڻ کان اڳ نقلي زيور وڪڻندو هو. ڌرميندر جاٽ هو. راجيندر اسسٽنٽ هو. سنيل دت ريڊيو اناؤنسر هو. راجيش کنا مون جهڙان اسٽيج آرٽسٽ هو. ۽ هاڻ

جيڪڏهن توکي انگلينڊ گهرجي آهي ته هن سوامي-ءَ
کان سکُ!"

سنجيه فخر وچان چيو "مونکي انگلينڊ سکڻ لاءِ
ڪنهن جي محتاج رهڻو نه پوندو ڇاڪاڻ ته... آءٌ اتي
پاڻ وڃان انگلنڊ."

وڏن چيو "پاڻ ۾ اوور ڪانفيڊنس رکڻ چڱي ڳالهه
ناهي." ۽ چئي کيس چيڙائڻ لڳو.

سنجيه چيو، "ممي چوندي آهي ته مان جڏهن چاهيان
ته کائيندو ۽ روئيندو آهيان هئس، جو نرسون چونديون هيون
ته وڏو ٿي مان انگلنڊ ويندس."

"۽ تو اها ڳالهه پڌي ڪٿي پڙهي ڪئي؟ انهن؟" چيڙائڻ
جو نسوع پورار رکندي وڏن چيو، "هرڪو ٻار کائيندو ۽
روئيندو آهي."

"پر منهنجي ڪلاس ۾ وڏن جي ادائن ۾ پيدا ٿيو. جو
نرسون مون کي ڏسندي ٿي ڪلي ڪيرون ٿينديون هيون."

وڏن جي چيڙائڻ وارو موڊ اڄ جاري هو. "۽ ان
سرٽيفڪيٽ جي آڌار تي تون خود کي انگلنڊ سمجهي رهيو
آهين؟" انهن شوڙا جي ۽ حد ٿيندي آهي."

هن پوري پارٽيءَ کان پاهر نڪرندي سنجيه چيو،
"توهان ته گڏهه دماغ آهيو."

وڏن کيس ٽوڪيندي چيو، "لڳي ٿو، ضرور ڪافي
عرصو تنهنجي گڏهن جي وچ پرورش ٿي آهي؟"

"ضرور،" سيٺ چيو، "توهان جو گذريل ڇهن مهينن
کان وڌيڪ ٿيو آهيان."

اهڙي ۾ ڪاٺون ۾ لڇيل آنٽي ڪري ۾ آئي
ڪمري ۾ ايندي ئي سيٺ ڏانهن مخاطب ٿي چيائين،
"ڇو مسٽر؟ اڄ ڏهين تاريخ ٿي آهي. منهنجا پئسا مليا
ڪونهن؟ ڇا مون ڪا ڌرمشالا کولي آهي؟ جو توهان مفت
۾ ماني کائيندو رهندا؟ ڇا اوهان مون کان ڪو قرض
لهڻين؟ جو مان سڄي عمر منهنجو قرض چڪائيندي
رهندس؟"

مسڪرائيندي سيٺ چيو، "ماءِ ڊئيرسٽ آنٽي.
ڊونٽ بي اينگري. توکي خبر آهي ته گذريل ٻارهن
ڏينهن کان فئڪٽري ۾ هڙتال آهي. ان ڪري هن مهيني
جو پگهار ملڻو ئي ڪونهي. توهان ناحق ڪاوڙجي
رهي آهيو."

"مسٽر! جيڪڏهين هڙتال آهي ته مون کي منهنجو
ڪو ڪهڙو آهي ڇا؟"

آنٽي ڊارلنگ! ڊونٽ اپسيٽ. مان منهنجا پئسا ڪاڏي
ٿي ويندس ڇا؟"

منهنجي سڄي زندگي مان ٻڌي آهي. توهان
ڀڄي ويندا ڪي ته. هڙتال ڏوڪو ڏيئي ٻڌي سگهي ٿو.
توهان مون کي ڇا سمجهيو آهي؟ هڪ بئنڪ؟ جنهن ۾
هرڪنهن جو اڪائونٽ ٻيڙي هلائيندا آهن؟ توهان هرڪنهن

وقت مون جا جيترا پئسا وصول آهن، اُن جو حساب رکڻ
لاءِ مون کي هڪ اڪائونٽنٽ رکڻو پوندو."

سنجيه هن پوري آنٽيءَ جي ويجهو وڃي آنٽيءَ جي
ڪلهي تي هٿ رکندي چيو، "ڏس آنٽي جيڪڏهين
تون مون تي شڪ ڪندينءَ ته، هيءَ لاڄ ڇڏي ڏيندي
تي وڃي سمهندس ۽ بيمار ٿيندس ته ان جي
ذميواري تو تي."

"اڙي شيطان! تون ڪيڏانهن ٿو ويندين ڀلا؟ تون
پڪو راسڪل آهين توکي سردي ٿيندي ته مون وٽ
ايندو ئي ته. ڊاڪٽر جي علاج جا پئسا به مون کي
ڏيڻا پوندا. ٻيو هيئر ته وڃ." ڪجهه خفي ٿي، "مون
کي به تنهنجي پرواهه ڪانهي، تون به منهنجو ڪهڙو ڪير؟
وڃي پنهنجو ڌوتي ڌس مون کي نه ڏيکار وڃ."

"آنٽي! ماءِ سوئيٽ آنٽي! ماءِ ڊارلنگ آنٽي. مان
توکي ڇڏي ڪٿي ويندس؟ ڇڏ ڪٿي ويندس؟"

آنٽي هنسي ڏيندي چيو، "اي مسٽر! ڪن کولي
ٻڌ! مون کي جيڪڏهين هفتي اندر پئسا نه مليا ته مان
توهان سامان ڪڍي ٻاهر اڇلي ڇڏيندس، ڇا سمجهئي؟
هڪ منٽ به ترسڻ نه ڏيندي مان."

سنجيه مسڪرائيندي چيو، "آنٽي پرواهه ناهي. مان
تنهنجي ڪمري ۾ اچي ننڊ ڪندس."

ولن وچ ڳالهه ڪٽيندي، "هر ان اڪيلي ڪمري ۾ ٻيو هو

اور ٻاٻي کي جلايو..."

"ٺيڪ! مان ٻڌي ٿي وٺي آهيان. توهان سان ڪير رومانس ڪندو؟ رومانس ڪرڻ وارو ته هليو ويو مٽي سڙي ويو."

سنڌيا چيو، "ولسن جي ڳالهه دل ۾ نه ڪريو. هو ڪو اديب آهي."

"ڇو نه ولسن! تو مولڪان لاسٽ منٽ وٺي، ونڊا آڏارا ورتا هئا. سي واپس نه ڏنا اٿئي؟"

ولسن ڪشمير ويندي چيو، "آئي هن ٻاري تي ڏيهن جو اڳهار ڪنجي ويو. جاڪاڻ ته ڪنهن بنهي ٻئار سمجهه گناهه هئو. اهڙو مهڙي ضرور ڏيندس."

آئي ٻيار وڃان چيو، "توهان سڀ اهڙا شيطان آهيو. مان توهان سان پيار ڪريان يا نفرت. سمجهي نٿي سگهان. دل ۾ ته ايندو اٿم. هڪ هڪ کي ٻڪڙي لاءِ مان ڏکا ڏيئي ٻاهر ڪريان؟ ۽ ڇا ڪريان مون کي ته دل آهي. منهنجا ٻه پٽ مائيڪل ۽ جان زنده هجن ها ته تو جهڙا هجن ها. الائي ڪهڙن ڀاڳن سبب هو مري ويا. توهان جي چهرن ۾ ئي مون کي مائيڪل ۽ جان نظر ايندا آهن ان ڪري غم کائيندي آهيان ته توهان کي برابر سمجهي سگهان ها."

"آئي تون ڪيتري نه دلاور آهين!" سنڌيا چيو.

ولسن چيو، "آئي هو آرڪو ڪيت؟"

منير احمد چيو، "ٻو آر ڪرسنٽ ليڊي آن دي ارٿ."

آنٽي گونگي ٻوڙي ڪانٽي وٽ ويٺي هٿ سان اشارو ڪندي پڇيو، "تون ٺيڪ آهين نه؟"

اشارن کي سمجهي گونگي ٻوڙي ڪانٽي ڪمار ڪنڌ لوڏيو.

آنٽيءَ چيو، "ٻڌو، ڪانٽي ڪمار کي هن روم ۾ توهان سڀني ۾ هڪ ٻي جيڪمئن آهي. توهان واڪر نه سڄو ڏينهن ٻڪ ٻڪ ٿو ڪري نه ٻي ٻڪ ٻڪ ٿو ٻڌي."

ولن آنٽيءَ کي پڇڙائڻ لاءِ چيو، "آنٽي توکي ڪين ٿي گونگا ٻوڙا جيڪي شڪايت به نه ڪري سگهن. نه ٿل ۾ پاڻي ڪرنهي. جانورن ۾ لوڙ ڪرنهي. پاڇين ۾ مرچ ڪرنهن. ان ڪري ڪانٽي ڪمار سٺو آهي چاڪاڻ ته هو ڪاهه شڪايت نٿو ڪري."

"ڇو ڙي؟ تو وري مهڏجي اڳيان زبان کولي؟ مسٽر ولن ڪمار! آنٽيءَ لاءِ جيڪڏهن تو وٽ شڪايتون آهن ته بلاشڪ هتان هليو وڃ. وڃين ڇو نٿو؟ توکي ڪهڙو روڪيو آهي؟ ڇرندا ڪرنهن، پلانيءَ جو زمانو ڪرنهي؟"

منير احمد چيو، "آنٽي تون اسان تي احسان ڇو نٿي ڪرين؟ اسان پنهنجا ڏينهن ٽا. جڏهن تون ان جي بدلي رهڻ لاءِ چيٽ ۾ ڪانڻ لاءِ پاروتو ڪاڏو تي ڏين. صبح

جو ڇانوَ ڇا هوندي آهي، جڏهن زهر جو ٻوٽو. مڇهس
ڪير جو نه ناهو ٿي ڪري. هوندو آهي."

آنٽي ڪاوڙجندي چيو، "ڪجهه دنياداريءَ جي
خبر به اٿو؟ ڪٿي ڇهن رپئي ڪلو آهي. ڪير ڇار رپيا
لٽر. گئاسليٽ نه ملي ٿي اٿو ڪٿي ڪي ڇانورون لاءِ
لمبيون لمبيون قطارون ٿيون لڳنديون اٿن. ٻوءِ مهڍجي
هٿ جو لٽو وٺڻو نه وڃي هوندن ۾ ڪانو. توهان کي
ڪجهه معلوم ڪٿي آهي؟ روز جا ٻئج رپيا ڪاڌي جا
ٿا ڏيو. ۽ مان سائين توهان کي ڇپي ڪري، سا ٻي
پاڻيمت. گوشت ڪيئن سو به ٻيگل. نيرون ٿئي اندا ڪين.
انڊو به اڄڪلهه ست پئسن کان گهٽ ڪونهي. هاڻي
ايتري مهني ڪاٽ ٻچن رپئي روز ۾ ڪاڌو نه ملندو.
ان لاءِ توهان کي روز اٺ رپيا ڏيڻا پوندا. ورنه هڪڙو
نه وهو نه نه نيڙ ڪٿو."

"اوه! آنٽي تون نه ڪاوڙجي ٿي وڃين. ٻارن جو
ڇورو ڇا دل ۾ ڪجهه آهي؟"

"توهان ٻار آهيو؟ هيڏيون وڏيون ٽوڪون ۽ ڇوڪرون
وڪر ٿا. اوهان اوڏان ٿا ڪريون؟"

ولن چيو، "آنٽي هاڻي غصي کي ٿڪي ڇڏيو. ڇا
رکيو آهي غصي ۾؟ اسان جي پياري آنٽي."

آنٽي ولسن کي ٻڌان ڏ ڪندي چيو، "خبردار
شيطانو! هاڻ مون کي مسڪو نه هڻو. جيترو مان توهان

سان نرم ملان ٿي، اولاهون ٿي مٿي ٿي ليٽون ڳا هٿڙ."

سنجهه، آنٽيءَ کي ٻڌائيندي چيو، "آنٽي غصي ۾ توهان ڪيتري نه، خوبصورت لڳي رهي آهيو. جهڙي گاب بس!"

"ٺيڪ پيارا ٿي. اها فلمي ڊائلاگ، وڃي پهنجي گرل فرينڊ کي ٻڌاءِ. ان بعد ڪنهن به مهنجي خلاف جيڪڏهن زبان کولي آهي ته مان ان کي برابر ڪندس. ڇا سمجهيو؟"

منير احمد چيو، "هيلو آنٽي."

آنٽي ٿڌو وچان چيو، "ان هيلو آنٽي کي ته ياد ڪندا. مان نه هجان ها ته توهان در در جا ڀڪاري هجو ها. هتي ته سڀ هٿ تريءَ تي تيار مليو ٿو. اڄڪلهه توهان ڪاٺي مسمس ٿيا آهيو. نه ته مان ڄاڻان نٿي ته ٻين لاجنگ بورڊنگ ۾ ڪيترو نه هاءِ چارجس آهن؟ مانيڪل لاجنگ بورڊنگ جهڙي جڳهه سڄي امنٽي ۾ ڪونهي. سسٽي ۽ سٺي سروس."

سنجهه چيو، "لهنجي هوٽل اڳيان ته تاجمحل هوٽل به ڪجهه ڪونهي. تو ته اسان لاءِ تاجمحل هوٽل جا سڪ ميسر ڪيا آهن. فقط ڪجهه ڪميون آهن. جن کي چاهيون ته دور ڪري سگهون ٿي."

"ڪهڙيون؟" معصوميت سان آنٽيءَ پڇيو.

"فقط بسترن ۾ مڪوڙ آهن. چادرون مهني کان ڌوئل

ڪونهن. ڪاڪوس جي صفائيءَ لاءِ ڀنگي ڪونهي.
ديوارن تي ڇهن سالن کان وائيٽ واش نه ٿي آهي.
ڪمپائونڊ ۾ به گهڻو ڪن ڪچرو آهي، مڇر آهن، ڪتا
آهن، ماڪوڙا آهن. ۽..." سڀئي چوندو رهيو.

"هٽ بدمعاش! ڪچرو آهي ان ۾ منهنجو ڏوهه
آهي؟ بمبئي جي ميونسپالٽي جيڪڏهن صفائي نه
ڪرائيندي ته ان ۾ ڇا مان ٻڌل آهيان؟"

وچ ۾ چيو، "آنٽي سڀ ڏوهه ميونسپالٽي وارن
جو نه ئي آهي. جن لوڪن اها لاج هلائڻ لاءِ پرميشن
ڏني آهي."

آنٽيءَ هن ڏانهن گهوري چيو، "شيطانو! ڇا توهان منهنجي
روٽي روزي کسڻ هٿ ڌوئي پيا آهيو؟ لڪين ويا
مون کي ڇوڙي ڏنا اٿو ته؟ لڪين ويئن جو هٿڪ ٺاهيندس
جمع ڪيو اٿو ته؟ ڀلائي جو ڪو زمانو ئي ڪونهي."

سڀئي، ون ۾ مير گي ڇڙ ڀيندي چيو، "توهان کي
آنٽي سان اهڙا جوڪس نه ڪرڻ گهرجن. جو هوءِ
هرمت نه ڪري. آنٽي! دي آرٽسٽ چانيلس دونت
لسن تو دم."

ونر مکهن تي اداسي آئي، "آه! هو روئي ساري آنٽي."

آنٽي ڪمري کان ٻاهر ويندي ويندي چيو، "توهان
شيطانن سان ته ڳالهائڻ به گناهه آهي. ڳالهائڻ بدران
منهنجي بي عزتي ڪرائڻ برابر آهي. مان توهان هڪ

ڪ کي ڏسي وٺندو هئس. توهان سمجهو ٿا نا؟ مان هڪ
وهان جي لوڪرياڻي آهيان؟ توهان هڪ ڪروڪس
هيو، اسڪاٽ لينڊ واس.“

”هئلر آنٽي!“ ممير دهرايو.

ولسن ڪيس چيو، ”ممير تون غلط آهين. آنٽي هئلر
جي ها نه. جيڪر اسان ۾ هن جو اهڙو موهه نه هجي،
ا. اڄڪلهه سڀئي آنٽيون ته اهڙو پيار ڪٿي ٿيون ڏين؟“

ممير چيو، ”منهنجو انهن رشتن ۾ ڪوئي پيار ڪونهي.“

ولسن چيو، ”ان لاءِ تو وٽ پنهنجا ڪارڻ ٿي سگهن
ا. پر رشتن ۾ به هڪ پنهنجي خوبصورتي آهي.“

ني دليءَ سان اڪثر لفظن ۾ ممير چيو، ”شايد وڃي
هوندي. مون لاءِ رشتا ڪاٺ معنيٰ نٿا رکن. دنيا جو
هر سرشتو ڏي وٽ جي آڌار تي ٽڪيل آهي.
ر منهنجي ڀاءُ ان ڳالهه آنٽي جي همت تي نوٽ ڏٺي نه
ڪندو هجان ها. نه هوءَ جيڪر ڪڏهن به نه ها.“

ولسن چيو، ”ممير ڇا ٿو چئين! آنٽي تمام نرم دل ۽
د ڀالو آهي. هن جي هوندي مون پنهنجي اڪيلي
اندگي ۾ ڪڏهن به ماءُ جي کوٽ محسوس ڪونه
ڪئي آهي.“

ممير احمد چيو، انهن رشتن ۽ ناتن ۾ اسان جيئڻ
ما ڀانا ڳولهي رهيا آهيون. ۽ ان سان پنهنجي آتما جي
عالمڻي کي ٻوري رهيا آهيون. نه نه رشتن ۾ ڇا رکيو

آهي؟ سو توهان نه ڄاڻين ٿو، مان نه ڄاڻان ٿو."

"ڀلا تون ئي سمجهين،" ولن چيو، "پر آئون وشتن ۾ اسان
ٻنهي جي خوبصورتي آهي."

"ميرَ احمد چڙندي چيو، "خوبصورتي نه فقط تصور
جي چيز آهي. جنهن جو حقيقت جي دنيا سان ڪو
واسطو ڪونهي. حقيقت جي تقاضا ئي ڪجهه نرالي آهي."

سنجها چيو، "اڄ مان انگريز ۾ سمجهندس. ٻاٻي آدم
جي زماني جو پکو آهي. هلائڻ سان ڪڙ ڪڙ ائين ٿو
ڪري جيئن سڄي رات ننڊ ٿي نه اچي. ذهن ۾
فيڪٽري ۽ مشين جو شور، رات جو ڏوري پکي جو
شور، ۽ ٻاهر ٽرئفڪ جو شور." پوءِ ڪانتي ڪمار ڏانهن
مخاطب ٿي چيائين، "پر تون خوشنصيب آهين، ڇاڪاڻ
ته تون اڪيلو آهين ان شور سان تنهنجو ڪو به واسطو
نٿو هوي."

پاو هيٺ مدرا ۾ ڪانتي ٻُڌو ٿيو ويٺو رهيو.

ولن چيو، "جيڪڏهن رات جو اوچتو برسات اچي
وڃي ته اسان سڀني جي ننڊ حرام ڪندا ان؟ مس مس
ته ننڊ ايندي ۽ برسات ايندي ئي تون ڪڙڪاٽ
ننڊ ۾ رکيو وجهندا ان؟"

سنجها اکيون ۾ اکيون ملائيندي پڇيو، "ان تنهنجو
مطلب ڇا آهي؟ مان سڄي رات برسات ۾ پسندو رهان؟
۽ ٻي ڏينهن سرڪاري اسپتال ۾ علاج لاءِ قطار ۾ بيهي

نڪن سگهائيندو وهان؟“

”ٻڪي کي هلائين ڇو؟ ڪوشي ٻ سمجهڻ جي
ڪوشش ڪر!“ ——

”لوڪي خبر آهي ته مون کي هوا ڪانسواءِ ننڊ ڪونه
ايندي آهي؟“

”مسٽر سنجيه ڪمار! جڏهن توهان هيرو ٿيندي وڃون.
تڏهن ٻڌجي ٿا سمجهڻ لاءِ ايئرڪنڊيشنڊ ٻيڊ روم ٺهرائج.
عادت ته هن ڪمري کي ٿي مطلب سمجهي گذارو ڪر.
وار ٿا ٿيم ٻيڪ..“

”لوڪي ته هميشه مذاق سمجهي ٿو. ننڍي ڪان ٿي
مون کي کليل جڳهين ۾ رهڻ جي عادت آهي. هتي ته
جڳهين جي ٿڪي ۽ مٿان ٿڪ جڳهيون. جڳ هڪٻئي
مٿان سٽيا پيا هجون. اصل دم ٿو گهٽجي.

راڻي چيو، ”اهي راجائي عادتون رکڻ پاڻ وٽ. انسان
کي حالتن پٽاندڙ پاڻ بدلائڻ گهرجي.“

سنجيه چيو، ”اهي نصيحتون رکڻ پاڻ وٽ. ڇا سمجهئي؟
مان ٻاهر ٿي سمهندس. ڪن ڪولي ٻڌ!“

راڻي چيو، ”ٺيڪ آهي هڪ شرط تي. ته رات جو
اسان جي ننڊ ڊسٽرب نه ڪج.“

”او ڪي.“

-٢

"مائيڪل لاجمڪ ۽ ٻوربنڪ" جي هلائڻ واري آهي آنٽي ٻسوزا. ڏهه سؤ رپيا ماهوار ۽ رهائش لاءِ لوهه جو پلنگ ۽ ٻه ويلا کاڌو ۽ چانهه ڏيندي آهي. آنٽي عمر چڙهيل ڪنواري وڌوا آهي. گذريل ٢٨ يا ٣٠ سالن کان هوءَ اها لاج هلائيندي آهي. سندس پتي هورلي ٻسوزا هڪ ڪار حادثي ۾ گذاري ويو. هن پنهنجي حياتيءَ ۾ اها لاج اڏيا ڪئي هئي. حادثي ۾ گذاري وڃڻ تي آنٽيءَ کي انشورنس ڪمپني مان اتوءَ جي ٻيمي جا ٢٠ هزار رپيا به مليا. ۽ ان ڪري زندگيءَ جو سفر ٻئي ڪنهن مرد جي سهاري بنا اڪيلي سر طئه ڪرڻ سندس لاءِ ممڪن ٿي سگهيو. جوانيءَ ۾ چاهي ته سولائيءَ سان ٻيو مرد هٿ ڪري سگهي ها. پر پتي جي احسانن هيٺان هوءَ اهڙيءَ طرح دٻيل رهي جو ڪيس ٻئي رومانس ڪرڻ جو ساهس ئي نه ٿيو. لاج ۾ چار روم ۽ هڪ ڊرائنگ ۽ هڪ ننڍڙو روم به آهي. هر ڪمري ۾ پنج ڇهه لوهه جا پلنگ آهن. پراڻي ڏينهن جا پوما ڪاٺ جا ڪٻاٽ. پلنگ هيٺان ٽرنڪ. لوڙهن سان جهولندڙ ڪپڙا. وڌڻ لاءِ هڪ آئينو. ۽ ٻاهرين ملڻ لاءِ

ٻاڌو آهي. هوءَ هر وقت پنهنجي جي تقليد ڪندي رهندي آهي. ڪنهن مطلب جي ڇڙ پوندي رهندي آهي. ڪانو رڙڻ بعد آيا گهر هلي ويندي آهي. ۽ ٻاهو ته سڄو ڏينهن پنهنجي ٻوري لماڪ ڪاٺي جهوٽا کائيندو رهندو آهي.

مون پنهنجي سهوليت لاءِ هڪ ڪمري ۾ رهندڙ ڪردارن کي ڪٺو آهي. جن جا ڏک - سک، آسون - سپنا اڇائون - ڪامائون، جيڪڏهن مان چٽي سگهس، تـه مان سمجهندس مان پنهنجي ڪوشش ۾ ڪامياب ويو آهيان.”

هن ڪمري ۾، جيڪو ڪٺو ۾ آهي. ڪمري کي ٻه دريون آهن. مسجهس پنج پلنگ پيل آهن. رهندڙ ڪردار آهن. منير احمد، ونيءَ سنجيءَ ڪمار، سوامي جي ۽ گوالڪو پوڙهو ڪانتي ڪمار.

ڏينهن جو اڪثر ڪمرو خالي رهندو آهي. جيڪڏهن وچ وچ ۾ هاليڪي رهندو آهي ته مسجهائن ڪو نه ڪو حاضر رهندو آهي. پنجن ئي جي زندگي هڪٻئي لاءِ کليل ڪتاب مثل آهي. منير احمد مشهور چترڪار ٿيڻ چاهي ٿو. ٻر هاڻ هو هڪ ڪامرشيل آرٽسٽ آهي. هو جووان، پوئن، ٽيڪسٽائيل، مشين جي اوزارن، ميڊيسنس ۽ ڪاسميٽڪل جا پوسٽر ٺاهيندو آهي. ٻگهار پنج سؤ روپيا سنجيءَ ڪمار انڪٽر ٿيڻ چاهي ٿو. ٻر ڪرلا ۾ هڪ

مهين نواس ٺڪاڻي ۾ اسٽور ڪيپر آهـي. انکي
ساليانا چار سؤ رپيا ملندا اٿس. ٥٠ رپيا کيس خرچ، ڏيڍ
سؤ رپيا آنٽي ٻـسوزا کي ۽ ٻاقي ٻه سؤ رپيا گهر ڪٽنبيءَ
۾ موڪليندو آهي. ٽن سگريٽڪار، ٽيئي چاهي ٿو. ٻـــر
ٻنڊڪ ۾ ڪلارڪي ڪندو آهي. چاچـي وقت ٻلجندو
هو. ٻو چاچي جي گڏاري وڃڻ ٿي چاچيءَ جي ٻيوسي
ڏيکارڻ لي هؤ روزگار لاه سٺي آهو. هـاڻي هر مهني
خرچ لاه چاچي کي سؤ رپيا موڪليندو آهـي. سندس
خـرچ گهٽ آهي. ان ڪري اڪثر روم ٻٽنس ڪـانيس
اوڌر وٺندا آهن. ۽ ٻههڄي سهوليت يا مرضيءَ سان ٻٽسا
موٽائي ڏيندا اٿس ٻـا نه ٻه ڏيندا اٿس. دل جو اٽرو
ڏکڻو آهي. جو ٻين جو دک ڪانيس ڏٺو نه ويندو آهي.
سنجهه کي گڏو ٻل مهني ٻٽـن جي کهرج هئي نه آنٽيءَ
کان اوڌر وٺي نه کيس ڏنائينس. هن مهني ٻکهار آنداڻين
نه گونـگي ۽ ٻوڙي ڪانٽي کمار طلب ڪيس نه کيس
ٽيين مڪرن جي الجنسي وٺڻي آهي. ڏٻـازمت لاه سؤ
رپيا کپن. ٽن هڪدم ٻٽسا ڪڍي ڪانٽي کي ڏنـا.
ٻـــوڙو ۽ گونـگو ڪانٽي اشارن ۽ ڪٽاٻـن جو استعال
هلائيندو آهي. خالي وقت ۾ هو ڪرپٽائون لکندو آهي.
جيڪي ٽامرو اخبارن جي سمواد ڪن ڏانهن موڪليندو
آهي. جتان ٻڙهڻ ٻيا واپس ايندا هون اٿس. ٽه ٻه هـن
ڪرپٽائن لکڻ جو سلسلو هٽيو ناهي. ڪڏهن نه ڪڏهن

آهي اخبارن ۾ ضرور شايع ٿيندا هون.

سنجيه ڪمار چوندو اٿس، "پرواهه نه ـ هڪر ڳچو. جيڪڏهن مان هيرو ٺاهيندس ته پنهنجي فلمن لاءِ ڪالا مان لوڪان لڪائيندس."

سنجيه ڪمار محمد احمد کي چوندو آهي، "جيڪڏهين مان فلم اسٽار ٺاهجي وڃان ته فلم جو ڊائريڪٽر لوڪسي ڪندس" ساڳئي وقت رتن کي چوندو آهي ته مهنجي لاءِ ٻلي ٻڪ سو ٽون ڏيندين"

سوامي ه کي چوندو آهي، "فلم جو مهورت مان لوڪان ڪرائيندس. مهورت جو ٽائيٽل ٽون ٻڌيج."

آنٽي کي چوندو آهي، "جيڪڏهين اخبار لاءِ مهنجي انٽرويو وٺڻ لاءِ جرنلسٽ ايندا ته کين چوندس ته اڄ جڏهن اسٽيج تي مان آهيان، مون کي ڏاڍي ۾ آنٽي، جو وڏي ۾ وڏو هٿ آهي"

ٻو رتن کيس چوندو آهي، "جيڪڏهين ٽون سچ پڇ هيرو ٺاهجي وينداين ته اسالڪي کنگهندي ۾ ڪرڻ. اسان کي سهائڻ ڪان ۽ انڪار ڪري ڇڏيندين."

سنجيه چوندو آهي، "مان انهن مان ناهيان. جو ٻئمر ڏسي مهنجو دماغ ڦري وڃي. فقط چانس ملڻ جي دير آهي. ٻوءِ ڏسجو مان ٽوهان سان جيڪي جيڪي انجام ڪريان ٿو، آهي ٻاڙيان ٿو ٻا نه؟"

رتن چوندو اٿس، "ڏسندا سين ٻائي."

انهن سڀني جي ڀروچومت زندگي آهي. نه ئي انهن
نه ئي ڀون خوشيون، نه ئي نه ئي غم آهن. ٻيا ڪنهن سوارٿ
جي سو هڪٻئي جي مدد ڪندا آهن. ٻئي نسبي ۾،
الڳ الڳ جاتين ۽ ٻرادرين مان آيل آهن ۽ ٻن بـــ هڪ
ڪٽنب جيان رهندا آهن. ڀارت سرڪار قومي ايڪتا
جو پرچار ريڊيو، ٽيليويزن ۽ فلم ڊويزن جي ڊاڪيومينٽرين
ذريعي ڪندي آهي. ۽ جيڪڏهن سرڪار کي صحيح
معنيٰ ۾ قومي ايڪتا جا درشن ڪرڻا هجن ته ماڻيڪل
لاجنگ انڊ بورڊنگ جي هن ڪمري ۾ ڪري سگهجي ٿي.

ڪمري جون ديوارون راجيش کنا، دليپ ڪمار،
ڌرميندر، مينا ڪماري، ايم-ايف حسين، سوزا، رام-
ڪرشن، ڪرائيسٽ، شنڪر ڀڳوان جي اخبارن مان
ڪٽيل مورتن سان سجايل آهن. برسات ۾ ڪمري جون
ڇتيون پوسل سبب آليون رهنديون آهن. لائيٽ اڪثر
فيوز ٿي ويندي آهي. موم بتيون ۽ لالٽين اڪثر ٻرنديون
آهن. ڪونڪو ۾ ٻوڙو ڪانتي راست لالٽين ڊائري
ڪولي ڪويتائون لکندو آهي. سنجيو ڪمار ڪنهن ڊراما
جي اسڪرپٽ ۾ اڙيو هوندو آهي. بشير احمد اسڪيچ
ڪندو رهندو آهي، چوندو آهي، "وقت ايندو جو
منهنجا پينٽنگس جا شو لنڊن، پئرس، نيويارڪ ۽ جرمني
۾ ٿيندا ۽ منهنجون پينٽنگس آرٽ ميوزيمن ۽ آرٽ
گيلرين ۾ هونديون."

رلن ڪڏهن نہ، ڪڏهن ڪانسي جون سٽون هر وقت
گڏگڏائيندو ۽ ڦٽڪندو رهندو آهي فرمائش ڪرڻ لي
هو سيهي کي گانو ڳائي ٻڌائيندو آهي- تنهن جو خالي
ٿيو وڃائي، رڌم ڏسيندو.

اڪثر موڪلن ۾ هو شهر بس لـي ڪاڏي لاءِ
سوادي چيزون ۽ پيئڻ لاءِ ڪڏهن وسڪي، نہ ڪڏهن
ڪنٽري آڻيندا آهن. ٻي ڪري جهڪندا آهن. هڪٻئي
تي ناراض ٿيندا آهن ۽ خوش ٿيندا آهن. هڪٻئي جا
لوم لوسڻ هڪٻئي سان بيان ڪندا آهن.

۽ اڪثر چوندا رهندا آهن تہ اسان وٽ بہ پنهنجو
گهر هوندو. ٻچي هوندي. ٻار هوندا. ان ڪري اڪثر
آنٽي ۽ سان هو وڙهي بہ پوندا آهن ۽ چوندا رهندا ائس،
”الائي ڪهڙن جنمن جي پاپ سبب اسان هن جهنم ۾
رهيا پيا آهيون.“

آنٽي چوندي ائن، ”مان ڏسندي ائس تہ توهان ڪهڙي
راجائي تہ ماڻهو مون کي چا آهي؟ الڳ هوندا تہ ٻهئي
توهان وٽ ايندا ائس ويندا ائس.“

ٻہ هاليڏي ڏينهن ملي ڪري رمي ۽ رانند ڪندا
آهن. ٻہ گڏجي ڪا چالو هندي فلم ڏسي ايندا آهن.
ٻہ موقعو ملندو ائن تہ پڪنڪ لاءِ ٿي ايندا آهن. ورها و
لہ ڪ، للسي لہ ڪ، پوائـي ليڪ، ڪنٽري ۽ الفنسٽا
غفائون. ڪڏهن جي پگهار ۾ واڌ ايندي آهي ٻـا ڪو

تنهن رومانس ڪندو آهي ته ان خوشيءَ سبب ڪانئس
ٻاري وڃندا آهن. ڪاڏي ٻه چيٽرو، ٽرساڻ ڪان وٺي ڦراه
مرغي ڪانئين پروگرام رکندا آهن.

سڀجهه، اڳيئن ۾ سمهڻ هليو ويو.

وٺن محمود ڪان پڇيو، "اڄ سوامي جيءَ جي اچڻ جو
ڪو نڪالو ڪونهي. هو ڪٿي ڪم ليو؟"

"ضرور لاسٽ شو ۾ فلم ڏسڻ ويو هوندو."

وٺن چيو، "مون کي ته شڪ ٿو لڳي. هي شخص
ٻاهران ته ڪيڏو ڪمڙا پائي ٿو. پر اندران ضرور چرش
ڪالجي جو واپار ڪندو هوندو. يا ڪنهن سمگلر جو مال
اسپورٽ ايڪسپورٽ ڪندو هوندو."

"ساڌي جي هڪ ته عادت سوامي جهڙي ڪونهي
اڙي پاڻي سوامي آهن ته وڃي آشرم ڪول. هندستان
۾ انهن شرڌالن جي ڪمي ڪونهي. روني روزي پئي
نڪرندي، پر سائين چروٽ پيو پيئي. اسان، ڪوڪ
شاستر پيو پڙهي. نه ڏس ته ايڪانامڪس جا ڪتاب
پيو پڙهي. نه ڏس ته وري ودراڪش جي مالها ڳچي
ڪندي پڪڙي پيو جاپ ڪري. آخر هن جي دل ۾ ڇا
آهي؟ سمجهه ۾ نٿو اچي." محمد احمد چيو.

"پاڻ سان ڪڏ هستري ڪٿي هلڻ ۾ ته الڪو قسم جي
ٿڙل آهي." وٺن چيو.

"هي ماڻهو سڌو ته ته ڪونهي. ڪانئس پڇو ته

آستڪتا، ناستڪتا، ڌرم، سماج سڌار، ٻيو اهڙيون انسان جي هستي جا آهي. هن ساري سرشٽيءَ ۾ عناصرن جي ايڪتا، انسان جي ڪمت، ٻيو ڪيان جو مهتو، شعور جي آزادي، سائنس ۽ ڌرم ۽ نجاتان ڪهڙن وشين تي لمبا لمبا ليڪچر ڏيڻ شروع ڪندو. ڳالهائڻ شروع ڪندو. ڳالهائڻ شروع ڪندو ته بس ئي نه ڪندو. زبان هلندس ته ڪيس روڪڻ به محال ٿي پوندو.“

ولن چيو، ”اڄ رات جو هو اچي نه اچي، سندس ڪهڙو ٺڪاڻو؟ چوندو آهي، مان جوڳي آهيان. هوا جي جهوڪي جيان ڪڏهن ٿو اچان. ڪڏهن ٿو وڃان. ڪجهه به ٺڪ ڪونهي.“

منير چيو، ”ڏس نه، سهڻن ساوَ سڏائي ڪرڊ ڪسي سمياسي ٿو. ٻه ٻلنٽا ۾ ته ساوَ اُن جيان آهي. ڪيس دال ته ڇا ٻوري ٻخال ڪپي ٻخال. وٺندو ٻوال مڻان ولل خالي ڪندو. ساوَ اُن جو ٻت.“

”ساوَ پوڙهو آهي، پوڙهو. مون کي ته هن جي عرابتر ۾ به شڪ آهي. مٿان جيترو خود کي صاف سٿرو ڪي ٿو. اندر جو اوترو ئي شيطان هوندو.“

”ٿي سگهي ٿو ساڌو ۽ ٿي سگهي.“

”اهو قانون آهي. ته ڪيڙو چولي ۾ هيمهه. پساڪيهه لڳندا آهن.“

ٻيڙن جي ٻون ٻون. ٻيڪي جي لڳاتار شور واري
هوا ۽ مڇرن جي چڪن سبب ننڊ ڦٽڻ لئي چاندڙي
ونئي. زندگي رات جا ڪلاڪ آرام فرمائي رهي هئي.
ڪانتي ڪمار کي ننڊ هئي. سندس ٻيو ۽ ٽونموڪ وڪيل
هو. جنهن ۾ تازي ڪوهتا لکي هئائين؛ ننڊ ٻيا نہ آئي
رات، سوچيان لهڻجي بات، ڏني آهي لو مون کي ماٿ،
ٻاهر آهي برسات.

٣ —

ڪرلا ۾ مهين ٽولس فيڪٽري ۾ وڏو سنجيه رجسٽر
۾ انگ اکر درج ڪري رهيو هو. جو سندس اگهان وڪيل
ٽيليفون جي گهنٽي وڄي اٿي.

”هيلو؟“

”سنجيه!“

”ها مان سنجيه آهيان. ڇڏ، ايلو ڊارلنگ.“

”لون ٿيو ڏينهن ڇونہ آئين؟ مان ڪيئڏهن وقت لهڻجو
انتظار ڪندي ڪندي اکجي پئي.“

”آء-ايم-وري ساري ڊارلنگ! لهن ڏينهن رات
جو فيڪٽري ۾ لوسٽو هيو. هڙتال جا آهي.“

"هڙتال ۾ ٽوڪي ڪهڙو ڪم هوندو؟"

"ٻائي ذميواري جي پوسٽ آهي. مزدور ٽوڙ-ڦوڙ ڪن. ڪجھ سامان چوري ٿي وڃي ته سڌو جيل جون شيخون هوندا پون ۽ سخت چار ديوارون."

"اهڙي نوڪريءَ کان ته سچ ڀلي."

"ماه ڏيڻ، پيٽ لاء ڇا ڇا نٿو ڪرڻو پوي؟ ڪهڙا ڪهڙا ناچ نچڻا نٿا پون؟"

"سو ته مان جاڻان ٿي."

"......"

"ٻڌ تون ته هڙتال ۾ شامل ڇو نٿو ٿين؟"

"شامل ٿيندس ته فئڪٽري کان ٻاهر هوندس. جيڪڏهين فئڪٽري کان ٻاهر هوندس ته وري ٻمئي کان ٻاهر وڃڻو پوندو. مس مس ته نوڪري ملي آهي."

"ٻڌ هڙتال."

"پس هڙتال هڪ ٻن ڏينهن ۾ ضرور ختم ٿيندي."

"ڪڏهن ختم ٿيندي؟"

"ٿئي ته مان جيڪر مزدورن جي طعنن کان بچي پوان. هو مولڪي مالڪن جو چمچو ۽ دلال ٿيو ڪري چڙائيندا آهن."

"جاڻان ٿي. ڀلا اڄ ملين ٿو؟"

"ڪٿي هوندين؟"

"اون نيي سينما ۾ اڄ!"

"ٿي سيمٿر ۽ شاھوڪارن لاءِ آھي. مون جھڙي ماڻھو لاءِ ۽ جڏھن ھوٽل ۾ ٺيڪ آھي."

"۽ جتي تون چوان؟"

"ھمٿن ڪر. اڄ چوپاٽي تي ھلنداسين. ڀڳڙا کائينداسين. تون مون کي ايروز سنيما ٻاھران ملج."

"ڪيڪ ايندين ۽؟"

"ھائو."

"تون ڪٿان؟"

"انھين تي وڪندا آھيو؟"

"ڇا مطلب؟"

"نٿي سمجھين؟"

"تون ڏاڍو بيشرم آھين." مان ھوٽل مان ٻون ڪري رھي آھيان. آسپاس ماڻھو آھن."

"سو ڇا؟"

"ھٺ بيشرم."

مون ان کس جي انداز ۾ سمجھيو جا چپ ٽھن ٿا. اي طرف نيلا آوازي کس ڪري ٿي، شرمائجي.

"تون ڏاڍو ھوَ آھين."

"'ھوَ'، معني؟"

"اڀ بٽ."

"ڏ وانت ٽوڪيسٽ يُو ابائوٽ."

ھن مون وڪيو ۽ سڪاوام مھن مٺن ٻوڙندو آھـو.

"مسٽر سيٺجي، ڪا نيوز فار ٿو."

"واٽ؟"

"اسٽرائيڪ ختم."

"سچ؟"

"مئنيجمينٽ يونين ڏانهن ڦهرائي آهي."

"ڏاڍي ڳالهه!"

"سيٺجي، ان ڳالهه تي هڪ ڪوپ چانهه ٿي وڃي؟"

"ٿي وڃي."

نوڪريءَ ۾ مشينون کڙڪڻ لڳيون. چمنيءَ دونهون ڇڏڻ شروع ڪيو. مزدور مشينن سان مشغول ٿي ويا.

"سيٺجي صاحب! ڏسو، ڪيا آڏارا ڏسجن ٿا. سڀني ڏانهن جي هڙتال ڪمر ٽوڙي ڇڏي آهي."

"اڄ ڀاڱي ٻاهر جا جيڏا مزدور ماڻهو آهيون. ڀاڱي وقت تي سخت ڪڙڪي آهي."

"اوهه! مون سمجهيو ٿوهان وقت هوندا. ڇو جو جن هڙتال ۾ ڀاڱو نه ورتو انهن کي ضرور مالڪن الـدوان ڏنا ڪارايا هوندا."

"ٻلجين ٿو دوست هئڻ نه، سوال ٽوڪري ۽ وجود کي بچائي رکڻ جو آهي."

"صاحب ڪجهه نه ڇا ڪجي؟ ڪنهن سان دل جو حال اورجي؟ سمجهه ۾ نٿي اچي ته ڪاڏو ڪيئن هلندو؟"

٣ —

مسٽر احمد آفيس ۾ اسڪيچ ٺاهي رهيو هو. ڪنڊ
مٿي ڪميائين ۽ سامهون مس داني ويٺل هئي.
هن اکين ئي اکين ۾ ڪمس وٺڻ لاءِ آڇ ڪئي.
مس داني سندس سامهون ڪرسيءَ تي ويهي رهي.
”ڇٽ مس داني مان اوهان جي ڪهڙي شيوا ٿـــو
ڪري سگهان؟“
”مسٽر احمد! توهان مون کي 'توهان' سڏي مهنجي
۽ تهنجي وچ ۾ وڏي ديوار ٺا ڪڙي ڪري ڇڏيو.“
مسٽر اڻڄاڻائي جو پوز ڪندي چيو ”ون توهانجو
مطلب نہ سمجهيو؟“
”توهان مون کي رڳا چئي سگهو ٿا.“
”مس صـــاحبان! اَدب ۽ آداب کي ۾ لـــ ڪا
معني آهي.“
”ضرور هوندي. پر مون سان اهو آداب ورتائڻ جي
ضرورت ڪانهي.
”ڇٽ مس رڳا.“
”ها، هاڻ ذرا آواز ٺيڪ ٿو لڳي.“
”ڇٽ رڳا! مون کي هي اسڪيچ جلد پورو ڪرڻو
آهي. ان ڪري......“

"تنهن کي وقت ڪونهي؟"

"اهڙي نه ڪا ڳالهه ڪونهي."

"پوءِ؟"

"ٻهوني لاءِ ٻهوني. ورڪ لاءِ ورشپ فار مني."

"چڱو مان هلان ٿي." چئي هوءَ دائي وڃڻ لڳي.

"ڇو، ريکا ڇا لاءِ آئي هئين؟"

"بس ائين ئي."

منير چيو، "هوءَ تو شايد مائينڊ ڪيو آهي نه، ته..."

ريکا چيو، "نه، مان مائينڊ ڇو ڪنديس؟ آخر ته مان تنهنجي لڳان ڪير؟"

"ڪير . نه لڳين؟"

"مون کي ڪهڙي خبر؟"

"تون ته ڄاڻين ٿي ته مان زنده آهيان نه فقط تولاءِ ئي. پوءِ هرو ڀرو مون کان منهنجي واڳون ائين ڇو ٿي چوائڻ چاهين ٿي. مان..."

"بس، بس."

"ڇيم نه ڇوڻ لڳندس. نه تون اڪيلي پوانين. ڇو جو روم ميٽ سنڌي جي سنگ. هو رهي مان ته پوانيلاڪ ڇوڻ سگهي ويو آهيان."

"اهو 'هيرو'؟ ڪهس ڪو ڇانس ملير؟"

"اڃا نه ڇانس ملڻ جي اميد ڇڏي نه اٿس."

"ماڊلنگ لاءِ انٽروڇ ڇو نٿو ڪرائينس؟ هوائين ـــ،

مرد مادراس جي ڪومت آهي. ۽ ٻئا ڪماڻي وٺندو."

منير چيو، "رڪي، هن مهان هيرو ٻٽڙڪ جو پوسٽ سوار آهي."

رڪا مسڪرائيندي چيو، "سمرامت نيلو آهي."

"ان ۾ ڪو شڪ ڪونهي."

"هون."

"چيو. مون کيس ساراهيو. توکي ٺيڪ نه لڳو؟ ٻڌاءِ!"

"سنو چونه لڳندو. آخر آل هوُ منهنجو ڪلب فرينڊ آهي."

"ٺيڪ آهي. مان هلان ٿي." مس داني وڃڻ لڳي. ۽ ويندي ويندي رڪجي وئي. ۽ منير احمد جي ٽيبل طرف آئي.

"ڇا؟"

"اڄ ڪم نه ٿيو. ٽوٽو ڪراڊس سپاهي وٺندا."

"ڇگو سپاهي وري گڏجنداسين، ان ٻهاني."

"تو لڏيچ ڪٽي."

"ڪهڙو وقت ٿيو آهي؟"

"منجهند جو ڏيڍ وڳو آهي."

"ڏسين ٿي ڪم ۾ وقت جي سڌ ٿي اچي رهي."

"ٻڌهن ۽ چوان ٿي منهنجي ٻدن جو ٻروو خيال ڪرو رکين. خود کي ڳاڙهي چڙهيو اٿئي."

"بس ٿورو ٿرس. لڪيچ ڪري وٺان. ۽ اڄ لاءِ هلون ٿا."

ونڪا مهر ڪي لکيندي رهي. مهر انسپيڪٽر ڪرڻ
مهر ئي وار. وقت وڌندو رهيو. ونڪا چيري مهس
ڪو ڪتاب ڪڍي پڙهندي رهي.

انسپيڪٽر ڪڍي ٻرو ڪمانين ۽ ونڪا ڏانهن نهاري
چيائين، "مس دانـي معاف ڪجو. توهان مون لاء اڳتي
وسيا ۽ مان ڪم ۾ مشغول هئس."

"وري ساڳي ادب آداب جي ڏيکار؟"

"چا ڪريان مس ونڪا. ننڍپڻ کان ئي نصيحت ۽
ادبوس جا پاسا پاڙهيا ويا آهن. سي چا جلد وسرندا؟"

"ٻر مهنجي سامهون؟"

"تنهنجي سامهون ته مان نچي ۽ سکهان ٿو. ٻر آفيس
دارا آپيڪهن ونددا."

"لنچ ۾ چا ڪائيندان؟"

"سئنڊوچ ۽ چانهه."

"اها ته ڪا لنچ آهي؟" ونڪا ڪائنس پڇيو.

"ته لنچ چا ٿيندي آهي؟"

"تو چا ڪڏهن به لنچ ڪاڏي ناهي؟"

"اصل نه. تون ٻڌاء لنچ چا ٿيندي آهي؟"

"لنچ ٿيندي ٻه ٽي ڀاڄيون، چانور، ڦلڪو، شوري ڪدهه
ڪيمه وغيره."

"مان سمجهان ٿو اهو جيڪو مان کاوان ٿو، جيڪو
... ذهن مون کي ٻک ٿي نه لڳي."

"ته، تنهنجو مطلب آهي ته، ڪي انڌا ان؟ جيڪڏهن ته، ڪي انڌا ان ته اسڪيچ ڪيئن ڪندا ان؟"

مون چيو، "ته ڪا مان سمجهان ٿو. ڪلاڪار جيڪو هوندو تنهن ٿي ڪلا جو سرجڻ ڪري سگهندو."

"ته ته چا ڪلا ساڻ نا ته ٿيندي؟ بيت ۾ ته، هوندي ته ڪاڻو سمجهندو. ڪلا ڪهڙي سمجهندي؟ آرٽسٽ ٿيڻ معنوا ڪيو وهڻ ته ڪراهي ا؟"

"مان اهو ته نٿو چوان. ته ڪم ۾ ڪاڻو ڪنهن کي تو ياد وهي؟"

"صحت جا ته ته ڪي قاعدا قانون آهن؟"

"اچا ان عمر ۾ ته پهتو آهيان جو ٻڪڙيل صحت کي سڌارڻ لاء ضرورت محسوس ڪريان. ته توکي جيڪڏهن منهنجي اتري ٿي چئتا آهي ته تون مون کي پنهنجي گهر لڏڻ ٿي چو نٿي گهرائين؟"

"تون اچڻ ته ڏ؟ ڪڏهن تو اچين؟ ته هڪ شرط توکي منهنجي گهر اچڻ ٿي پنهنجو نالو مٽائڻو پوندو."

"چا مطلب؟"

"پنهنجي تون منهنجي گهر ۾ پنهنجو نالو مسٽر ڪمار ڪري ٻڌائج. ته مون کي ڪو اعتراض نه ٿيندو. جيڪڏهن سچو نالو ٻڌائيندين ته ته مون توکي ڪاڻ آڻيندي ته سهڻن ڻو.."

"ته چا..."

“اُنهيءَ وڃڻ کانپوءِ مون سڄو گهر صفا ڪندي
هوءَ سڀاءَ کان ڏاڍي نظرائي واري آهي.”

“ڇا هن لاءِ مونکي پنهنجو مذهب مٽائڻو پوندو.
اهڙي ريت مون کي قبول ئي ڪونهي. جيتوڻيڪ مذهب
مون اڳيان ڪا به معنيٰ نٿو رکي. مان ناستڪ ٿي آهيان. پر...

“۽ جيڪڏهن مان شاديءَ جو پرپوزل قبولي
انهيءَ بيگم پٺاڻ ته ڇا مون کي مذهب مٽائڻو نه پوندو؟”

“اصل نه. تون ريکا ئي رهندينءَ. اسان سول مئرج
ڪنداسين.”

“ڇا تون مونتي ڌرم بدلائڻ لاءِ زور نه وجهندين؟”

“بلڪل نه.”

“پر مون کي سوچڻو پوندو.”

“سوچ ۽ گهرائي سان سوچ. مان توکي زوري نٿو
ڪرڻ چاهيان.”

ڪشن ٻن سئنڊوچن ۽ ٻن چانهين جو آرڊر ڏنو
کانپوءِ ريکا جي اکين ۾ گهرو نهاريندي مرڪي چيو،

“مس دالي! توهان سوچيو؟”

“وري تو ’توهان‘ چيو؟”

“ڏس نه، مس دالي تون ئي وچم دوريون ۽ فاصلا
ڪٽي ٿي اچين. مان نه...”

“ڏس تون مون کي طعنو ٿو هڻين؟”

“نه، مس دالي! مان ئي گهڻو ماٺو آهيان. توسان

شادي ڪندس ته توکي ڀلا ڪٿي رهائيندس؟"

"اهو ڪو مسئلو ڪونهي."

"ڇا مطلب ته مسئلو ڪونهي؟ مسئلو ڇو نه آهي؟
سڀني ۽ سڀائين جيڪهين جو مسئلو رهيو آهي. ٻا ته
وڏيون وڏيون ٻڪريون ڏٺيون ٿيون پيون. ٻا وري اونشپ
ڦاٿيون لاهه وڏيون قسطون. ڇا شادي ڪري لاج ۾
رهندا سين؟ ٻا فٽ پاٿ تي سمهندا سين؟"

"تون مون وٽ رهي سگهين ٿو."

"ڇڏي جورو جا غلام ٿي؟"

"ان توکي غلام بڻائيندس؟ ٻڌاءِ؟"

"غلام ته مان تنهنجو آهيان ٿي."

"ته اي منهنجا غلام! ٻڌي ڇڏ! اڄ کان توکي منهنجو
حڪم مڃڻو پوندو."

"ڪهڙو؟"

"تنهنجي ڏاڏي ٻيٽي تي ٻورو ڏيان ٿي."

"؟..."

"پهرين هن حڪم تي عمل ڪر: پوءِ ٻيا حڪم
ڪرندا."

"اس رڪا."

"چڱو مان وڃان ٿي. اڄ تي ڪڏهن تو اچين؟"

"جيم ته سهين تنهنجو شرط منظور ڪونهي."

"ٻڌي مان ناراض ٿيان؟"

"ٻوڪي ٻرچانڻ جو هنر نه ايندو اٿم."

"ڪهڙو؟"

"چو طرف نهاري، "هي وقت اهو هنر ڏيکارڻ
جا ء ڪونهي. ان لاء لڪڻائي هجي. تون هجين ۽ مان هجان.
ڪنهن ٽئين جو دخل نه هجي."

رتڪا چيو، "مون سمجهيو. لڪندي مون ۾ ڇا آهي."

"ڇا آهي؟" ممير ترنت هٽندي پڇيو.

"چور!"

"ڪهڙو چور!"

"ڪارو چور؟"

"مسڪراهٽ وچم ڪاٺوڻو ئي ٻل ادا ڪندي ممير
چيو، "مس داني! ٽيڊيڪيو دار ٻونگر ڪمپني."

"هي فارملٽي ڇا جي آهي؟"

"محسوس آهن"

"رهڻ ڏي پنهنجا محسوس ٻارڻ وقت."

"چڱو ڊارلنگ رتڪا!"

"وڏو ڪو بدتميز آهين."

"ڇو، بدتميز ڇو آهيان؟"

"بعدي وڏي واقعي 'ڊارلنگ' سڏي پيار جو پرڏيوڙو
ڪيهانڻ تو چاهين؟"

"ان ۾ ڇا آهي؟"

"ڪجهه نه. محسوس سڪ!"

"تو اڄا هيٺڙو نيڻ نه ڇو هو رهڻ ڏي پنهنجا
مسٽرس پاڻ وٽ."

"اهو ڇٺي جو خطا ڪيم؟ ان لاءِ نه تون بدتميزي
ئي لهي اڇين؟"

"ڇگو مس داني. توهان جي وڏي مهرباني."

"وري ديدار آٽي ڇڏينءَ؟"

"تون ٿي نه رشتن جي ديوار ڪڙي ڪرڻ چاهين ٿي.
ياد اٿئي؟" هلندي هلندي رنکا چيو، "راهگير
دلم ۾ هڪ گيت آهي."

"ڪهڙو گيت؟"

"پيار ڪو پيار ٿي رهني دو،
رشتون ڪا الزام نه دو."

"پوءِ؟"

"تنهنجو سر."

"منهنجو نه اعتقاد رشتن ۾ ڪونهي."

"ليڪن اسان جي اردگرد سماج ته نه آهي. ۽ اسان
جي سڀني ڪرتوتن تي سماج پنهنجو قبضو ڪري
ويٺو آهي."

"سماج جي ڪنهن کي پرواه آهي؟"

"ڇو نه آهي؟ توکي ۽ مون کي سماج جي پرواهه نه
آهي ته ڇا ٻين کي نه هوندي؟"

"هوندي. پر ٻين سان اسانجو ڪهڙو واسطو؟ ٻڌاءِ!"

"آهي. ڇو آهي؟"

"ڪٿن؟"

"ڇولدا ڪراهن. انسان هڪ سماجڪ پراڻي آهي."

"انسان بس انسان آهي."

رنڪا چيو، "تو سان بحث ڪرڻ اجايو آهي."

منير چيو، "مس ڊاني! هاڻ ڇڏ. ته مون سان وهي ڏو پنهنجو وقت زيان ڪيو. جڏهن زندگي ڀر وهڻ جو فيصلو ڪندينءَ ته زندگي زيان ڪندينءَ."

"تون ائين ٿو سمجهين؟"

"تون ڇا ٿي سمجهين؟"

"مان سمجهان ٿي ته آرنسٽ دماغ جا قربل ٿيندا آهن. نيو رانڪ."

"۽ اهڙي نيو رانڪ سان سڄي زندگي گهارڻي ٿئي؟ مس ڊاني! آرنسٽ کان خبردار رهه!"

هڪ پلا! تو ڇو هو ته تون ميٽرو ۾ 'هاءِ' جهڙن ڪمٿون آڻيندان؟"

"ياد نه اٿم."

"هاڻ نه آڻج."

"ڇو ٻڌجي ويس. ان لاءِ تون غصي آهين؟"

"نه نه."

"ته مون ڇو ٿي ڪران؟"

"آڻين ته ٺين ٻڌي واري شو جون آڻج. گهر ڊيسو

لڳي ٿي وڃي. ممي ڇڙندي."

"مان هلي لوڪي گهر ڇڏيندس."

"۽ ممي جيڪڏهين اسلامت ڪرائي ته؟"

"مان نالو مٽائي مذهب مٽائيندس."

"پهري فلم لاءِ لون مذهب مٽائيندين. باقي لئه لاءِ لون مذهب نه مٽائيندين؟"

"جو حڪم!"

"آوارا ڏيهن لون مون وٽ لئه لي اچج. سومر ڏيهن ٽين بجي فلم لي هلنداسين او-ڪي؟"

"جو حڪم."

"هاڻ لون مون کي وڃين ٿو."

"چاڪاڻ ته 'جوڙو ڪا غلام' وانگر ها ۾ ها ملائي ٿو. ان ڪري؟"

اکين ٿي ۾ موڪلائي ٿي.

ممير لفت طرف وڌيو. ۽ رڪا اڪڙن قدمن سان بلڊنگ کان ٻاهر هلي وئي.

—٥—

لاج جو ساڳيو ڪمرو.

سوامي سماڌيءَ جي مدرا ۾ ويٺل هو.

ولن ڪجهه ڏڪڪائي رهيو هو.

ڪولمبو ۾ ٻرڙو ڪانتي 'ٻلز' اخبار پڙهي رهيو هو.

سڀجي اداس هو.

ميز اسڪيچ بڪ ڪوليو هو.

۽ آنٽي ڪمري ۾ داخل ٿي.

سڀني کي چپ ڏسي آنٽيءَ پڇيو، "واقعو [illegible]؟"

ڪنهن به جواب نه ڏنو.

سڀ واندا هوندي به ڄڻ مشغول هئا.

آنٽيءَ پڇيو، "توهان سڀني کي ڇا ٿي ويو آهي؟"

سواميءَ جو ڌيان ڀڳو. هو ڄڻ گهري ننڊ مان ٿيو هو. "آنٽي ولن..."

ولن ڏڪڪائڻ بند ڪري ڇڏيو.

"ڇا ٿيو آهي ولن کي؟"

سواميءَ چيو، "آنٽي ولن وڃي رهيو آهي."

"ڪٿي؟"

"پنهنجي ملڪ، اندور."

"تنهن ۾ چپ رهڻ جو ڪهڙو سوال آهي؟ ويندو

نه وري واپس ايندو.“ آءٌ وشواس سان آنٽيءَ چيو.

جنهن پيد ڪرائيندي منير احمد چيو، ”پر آنٽي هوءَ شادي ڪرڻ لاءِ وڃي رهيو آهي.“

مسڪرائيندي آنٽيءَ چيو، ”ان ۾ ته ڀلا خوش ٿيڻ گهرجي.“

”نه اها سراسر بدتميزي آهي. منير چيو، ”اسان هن کان سڀ وڏا ڪنوارا ويٺا آهيون ۽ هو شادي ڪرڻ ٿو وڃي؟“

”توهان جو ان سان ڪهڙو واسطو؟ هو شادي ڪرڻ ٿو وڃي ته ڀلي وڃي. ان ۾ توهان کي ڇو اعتراض هئڻ گهرجي؟ توهان کي ڪهي ته توهان به وڃي شادي ڪريو.“ آنٽيءَ چيو.

سعيد چيو، ”پر آنٽي هن مهانگائيءَ جي زماني ۾ شادي ڪرڻ جائز آهي؟“

”ڇو نه آهي؟ ڪنواري رهڻ ۾ ڇا آهي؟ هو لائيف انجواءِ ڪرڻ چاهي ٿو ته ڪري.“

”شادي ڪندو ته اسان سڀني کان وڇڙجي ويندو. شادي ڪرڻ بعد ٿي هن جي سڀاءَ ۾ تبديلي اچي ويندي.“

”اڙي نالائقو! مان چوان ٿي شادي ڪندو ته به هن ۾ فرق نه ايندو. مان وٽس ڪي چڱيءَ طرح سڃاڻان. هڪ دفعو آنٽيءَ جي ڪمپنيءَ ۾ رهيو آهي ته هو منهنجي آنٽيءَ کي نه وساريندو. ڇا سمجهيو؟ توهان جو

ضد ڪرڻ اجايو آهي. توهان ۾ همت ڪونهي ته ڇا
هوءَ به شادي نه ڪري؟ توهان وانگر ٽڪيندو رهي؟
مان ڄڻ توهان کي سڃاڻان ڪونه؟ ته توهان سڀني ڪيترا
ئي ڳجها ۽ پڌرا رومانس ڪيا آهن؟“

”پر آنٽي رومانس الڳ ڳالهه آهي ۽ شادي الڳ.
جڏهن شادي ڪرڻ چاهي ٿو ته ان جو ذڪر پرٿو ٿيندس.“

”ڪهڙو ذڪر؟“ آنٽيءَ پڇيو.

”ڀارني.“

”توهان نه سڀ ٻڌيا آهيو. ملندي ڀارني. وڃي سـ
ڏيندو ته مان ڏيندس. آرتوار ڏينهن توهان سڀني کي
مرغي رڌي کارائيندس.“

”هائو سولت ٿي آر ڏيهر آنٽي!“ منير احمد چيو.

”چو ڀائي! ڀارني ٻواه ٿيندي؟“ سڀني پڇيو.

”ڪهڙي فرمائش آهي؟“

”رسڪي ڀارني ئي وڃي.“

”ضرور ٿيندي.“

”ڪڏهن ٿيندي“ سڀني چيو، ”وڃڻ ٽوڪي وري ٻـ
سمرپلي سوچڻ کهرجي. شادي ڪري ٽون پنهنجو
ڪئرئير استعمال ڪري رهيو آهين. فيوچر ۾ ٽوڪي
پنهنجو پلي ٺڪ سڪو ٿيڻو آهي.“

”شادي بعد پڻ اڻ ڪيترا سان ڪئرئير ساوي ۾
سوچيندس.“

"شاديءَ کان پوءِ ماڻهو هڪ ٻي ڳالهه سوچيندو
آهي. وڌيڪ پورهيا وڌائڻ، اٽي - دال ۽ لوڻ جو اگهه!"

آنٽيءَ کي موقعو ملي ويو. وڏي واڪي آنٽيءَ چيو،
"سيٺ مهرباني ڪري ٻڌائي ڏيندو. جيئن ته اڄڪلهه
کير - کنڊ، راشن - ڪاسليٽ، تيل - دالين لاءِ قطار لڳي
لڳاتار پئي. ان ڪري سيٺ کان توهان مان هرڪنهن
کي اها ٻڌائڻي پوندي ته توهان مان ڪو ڪاسليٽ
جي قطار ۾ بيهندو، ڪو تيل جي، ڪو کير جي، ڪو
راشن جي، ڪو گوشت جي قطار ۾. نه ته سيٺ کان
توهانجو ڪارو پئسو. ان ڪري سيٺ صاحب جو توهان مان
هرڪنهن کي اٺين ڏينهن وقت اچڻو پوندو. ۽ ڏينهن کان
پهچڻو پوندو. ته ڪهڙي چيز جي قطار ۾ وڃي بيهون.
نه ته قطار ۾ بيهڻ نه چاهيو ته وڃي هوٽلن ۾ کائو. ڏينهن
کان هاڻ توهان جي سروس ڪرڻ نٿي ٿيندي."

مسٽر احمد ٺهڪ ڏيندي چيو، "هيلو آنٽيءَ جو
حڪم ٻڌو. سڀ ناڪار ۾ ڪمند ڏوڙيو. ڇا هوءَ اسان
کي مفت ۾ لڳي کارائي؟ يارو! اسان وٽ ايترو وقت
ڪٿي آهي؟"

"برابر!" سوامي چيو، "مسٽر ٺيڪ ٿو چوي."

"وڏن وٽ ٻيش ڪندي چيو، "هڪ طريقو آهي
آنٽي. ان لاءِ توهان الڳ نوڪر رکو ۽ بدلي ۾ اسان
کان ڏهه ڏهه رپيا مهنو وڌيڪ وٺو!"

"ڙانسيئس! ان لاءِ مون کي ٻڌوهان نوڪر رکڻا
پوندا. جيڪڏهين توهان کي مهنجو شرط قبول ناهي ته
بلاشڪ پنهنجو رستو وٺو. توهان کي مون کي لکي
ڇوڙي کوڻ ڏنا آهن؟"

"آنٽي!" سواميءَ چيو، "مون کي جڏهن لکي رهڻ
جي مهاراشٽر راجا لائق لڳندي ته اها مان پنهنجي
ڳالهه ڪندس."

سنجيه چيو، "آنٽي جيڪڏهين مون کي فلم ۾ چانس
ملي ويو ته پوءِ ان فلم جا پئسا مان توکي ڏيندس. فقط
هيرو ٿيڻان پوءِ ڏسج!"

آنٽيءَ چيو، "نه تون هيرو ٿيندين، نه مون کي پئسا
ملندا. پوءِ ان ڳالهه مهنجي جا پئسا نه ڏي!"

سمير چيو، "هٽلر آنٽي اهڙي سخت نه ٿي. تون پنهنجي
ٿيڻ ۾ مهنجي دل ٿي ڏڪي. توکان سواءِ
ماڻهن جو هن دنيا ۾ ڪير آهي؟"

"تو مسڪا پالش!" آنٽيءَ چيو، "هاڻ پڻ سمير صاحب
جو توکي اُتي ڪاسليٽ آڻو آهي. نه ته چانهه ڪان جواب.
سوامي جي توکي ڳوترادن ڪٽي راشن آڻو آهي. ونن
ٽن بازار مان ڀاڄيون آڻيج. ونن توکي صاحب جو اُتي
ڀالدا جي تلاش ڪرڻي آهي."

۽ ڪونڪي ٻوڙي ڪانٽي وقت پهچي ان اڳيان ٻهل
سليٽ ڪٽي لکيائين، "توکي صاحب جو ڪدب آڻڻي آهي."

ڪانئيءَ پڙهي هاڪار ۾ ڪنڌ لوڏيو.

سڀ خاموش ٿي آنٽيءَ کي ڪمري مان ويندو ڏسندا رهيا.

منير احمد ٽهڪيو، "اصل هٽلر وانگر آهي. دل ۾ ذرو به رحم نه اٿس."

سنجي، منير سان سهمت ٿيندي چيو، "اصل پٿر دل آهي. اسان کي ايڪسپلائيٽ ٿي ڪري."

سوامي چيو، "پر سندس دل صاف آهي. جهڙي شفاف شيشي جيان."

رِٽا چيو، "توهان آنٽيءَ کي غلط ٿا سمجهو. هن جهڙي رحمدل عورت سڄي دنيا ۾ ڪانهي. آنٽي نه هجي ها ته اسان سڀني جي حالت ڪهڙي ٿئي ها؟"

"اڇا سوامي ڪالهه رات ڪٿي گم هئين؟"

سوامي چيو، "اسان جوڳين جو ڪهڙو ٺڪاڻو؟ اڏامندڙ پکين جيان ڪڏهن هن ٽاريءَ تي، ته ڪڏهن هن ٽاريءَ تي."

"ٺيڪ ٺيڪ ٻڌاءِ ڪٿي هئين؟" منير احمد پڇيو.

"جواب ڏيڻ ضروري آهي؟"

"نه، اسان جي روم جو دستور آهي. نه اسان پنهنجا راز هڪٻئي کان لڪائيندا ناهيون." سنجي چيو، "مثلن مان اسڪول ٽيچر نيلا سان عشق ڪندو آهيان. هن جي هر ڪنهن کي ڄاڻ آهي. ساڳي ريت منير

مس دائي مائل ڪرڻ سان آرام ڪندو آهي. تنهنجي
رومانس کان به ڀرڪو واقف آهي. تون اسان کان ڇا ٿو
لڪائڻ چاهين؟" سنجيه آڌي پڇا ڪندي چيو.

"مون وٽ لڪائڻ لاءِ ته ڪجهه به ڪونهي. بس
رات جو ستسنگ لي ويندو هوس، ان ڪري اچي نه سگهيس."

"پر توتي جيڪڏهين اهو الزام هڻون ته تون ستسنگ
بدران ڪالهه رات غلط گهٽين ۾ گهمي رهيو هئين ته،
ان جي صفائي ۾ توکي ڇا چوڻو آهي؟"

سوامي چيو، "پڇا پاڻ انهن ڳالهين کان مٿي آهيون.
نيمت نيمت جو قير آهي. جوڳين وٽ ڪهڙي ڪامنا؟
مون ته ڪام کي هميشه لاءِ پرڪ لڳائي ڇڏي آهي."

"پر آئينده جيڪڏهين رات جو روم ۾ان کم رهڻ
جو ويچار هجيئي ته اسان کي اطلاع ضرور ڪندو ڪر."
مهير چيو.

"نه ڪريان ته؟"

"اسان تنهنجي چرتر ۾ شڪ آڻينداسين."

"چرتر جي پرڀاشا ڇا آهي؟" سوامي پڇيو، "توهان
چرتر ڇاکي ٿا چئو؟ عورت جي ڪمپني کي ڪٿي؟"

"ڏس اجايو بحث نه ڪر!" مهير احمد چيو، "تون
سنسار تياڳي چڪو آهين. بنيادي ڳالهه ته اها آهي ته
توکي دنيا کان دور جهنگل ۾ نواس ڪرڻ گهرجي. ٻيو
جيڪڏهين تون خود کي سنياسي سڏائي ٿو دنيا ۾ ٿو

رهڻ چاهين ٿا. ٻيو اسان کي ڪو اعتراض ڪونهي. پر جڏهن تـون اسان سان روم شيئر نٿو ڪرين. تـه توکي پنهنجا ايڪسپرينس ۽ شيئر ڪرڻا پوندا."

سوامي چيو، "سمرتين کي پڙهڻ مان ڪو سک پرايت نٿو ٿئي. سمرتين ۾ جيئڻ دک کي نيندي ڏيڻ برابر آهي. جيڪو ڪجهه 'ٿئي' ٿو. اهو ان پل ناس ٿي وڃي ٿو. دائمي ڪجهه به ڪونهي. گذريل پلن کي جيئاري رکڻ ۾ ئي دک آهي. ان ڪري سک چاهيو ٿا ته سمرتين کان ڪنارو ڪريو. ان ۾ ئي جيون جو راز سمايل آهي. مان گذريل پل ۾ ڇا هئس، اهو اهميت ڀريو ڪونهي ۽ هن پل ۾ ڇا آهيان. اهو اهم آهي."

منير احمد سوامي کان پڇيو، "سمرتيون ۽ اتهاس تي ته انسان جي وڪاس جون ڏاڪڻيون آهن. انهن تـي وڪاس پائي انسان اڄ جي ڪڙي تي پهتو آهي. ماضي کي رجيڪٽ ڪرڻ سان 'هيئر' جو وجود ڇا ٿي نڪندو؟ ماضي جڙ آهي ۽ حال وڻ!"

سوامي چيو، "ڏس ڀائي! ماضي اسان ۾ گهڻائي مرض ۽ ڀرم ڦهلايا آهن. جيڪي اسان کي ڪئنسر جي لاعلاج مرض جيان چهٽيل آهن. اسان کي هن گهڙي، هن پل ۾ جيئڻ گهرجي. اهوئي جيئڻ جو سهڄ طريقو آهي."

منير احمد چيو، "تون جڏهن ڌرم ۾ وشواس رکـي سنياسـي بڻيو آهين، اهو ڌرم به ته ماضي جي ڏنـل

لعنت آهي. پوءِ اهو تو ڇو قبوليو آهي؟"

"ڌرم ۽ مذهب جو مسئلو انسان جو خانگي مسئلو آهي. ان ۾ ٻئي جي دست اندازي مون کي ناگوار لڳندي." سوامي چيو.

مهير چيو، "ڌرم جو وشواس خانگي معلوم ڪنهن کان پڙهيو؟ ڌرم جي ناءَ ۾ ٻوڙن سماجن ۽ قومن کي وڪوڙيل آهي. اڄ قومن جو آڌار ئي ته مذهب تي ٻڌل آهي؟"

ٿوري لحظي ۾ سوامي چيو، "ڏس دوست تون ڌرم کان راڄنيتي لاءِ لهي آيو آهين. مان سنياسي آهيان. ان لاءِ مون وٽ مذهبن کي ڪارڻ آهن. مذهبي ماڻهيءَ ۾ ضرور ڪي اهڙيون کهڻدائون ٿيون هونديون. جن مذهبي دل هن دنيا مان ڪٽي ڪري ڇڏي هوندي. پر ڇاڪاڻ ته ڌرم ۾ دنيا جي پوروچوٽ درشن لاءِ سنياس ئي آهي. ان ڪري مون سنياس قبوليو آهي. پر مان چوان ٿو مان سنياسي به ته ناهيان."

"ته تون ڪير آهين؟" سنجيه پڇيو.

"توهان جيان ئي انسان، بس انسان. ڇا ايترو ڪافي ناهي؟"

"ته هي سنياسي جو ويس ڇا لاءِ؟"

"توهان پينٽ ۽ شرٽ ڇو پائيندا آهيو؟"

"ڇاڪاڻ ته اسان ان ۾ هريل آهيون."

”بس مان ته هن وقت ٻين هوٽل آهيان. اهو ڇا ڪافي ڪونهي؟“

”پر تون ڪو ڪم ڪار ته نٿو ڪرين؟“

”ڇو ڪريان؟ پيءُ ڏنل وارو وڏو آهي. ٻيو مان ڪم ڇو ڪريان؟ اجگر ڪري نه چاڪري، پڇي ڪري نه ڪام. داس ملوڪا ڪون ڪهي، سڀ ڪي داتا رام.“

”اها ته فراغت جي فيلسوفي آهي. جيڪا گيتا جي فيلسوفي جي ته ورڌ آهي. گيتا ۾ ڪرم تي زور ڏنل آهي؟“

هٿ مٿي پرارٿنا جي انداز ۾ کڻندي چيائين، ”پرڀو سمرڻ به ته ڪرم آهي.“

منير احمد چيو، ”ڪجهه به چئو سوامي! پر اڃا تو پنهنجي زندگي جي چوطرف راز جي اهڙي چادر اوڙهي آهي. جو تون محض مسٽري ڪتابن جي ڪردارن جيان ٿو لڳين، رازدار ۽ ڪوهيڙي ۾ اڪيل.“

سوامي چيو، ”لڳي ٿو، اڄ بحث لاءِ وقت فقط مان ئي آهيان. پر مون کي اهڙي اهميت ڇو ٿا ڏيو؟ مان ڇا ڪڏهن توهان جي خانگي معاملن ۾ دست اندازي ڪئي آهي؟“

”خير، تون اسان سان پنهنجو راز سلجهڻ نٿو چاهين ته نه سهي! اسان جو ڪو هرو ڀرو ان ۾ چاهه ڪونهي.“ پوءِ ولسن ڏانهن مخاطب ٿي چيائين، ”ولسن هڪ وداعي

ڪيس ٻڌاءِ.“

”ها اڄ تہ ڳانڍاپي جي موڊ ۾ بالڪل ڪونهيان.“

”هاڻ تہ منهنجا اهي نخرا شروع ٿيا. خود ڪنهن کي وڏو ڪاٺڪ ٿو سمجهين؟ ڇو...“ سنجيءَ چيو.

”اڄ ڳلو بہ خراب آهي.“

”سوامي ڪجهہ وسڪي پيل هجيو تہ رتن کي ٻڌرس تہ ڳلو لائين تي اچيس.“

”وسڪي پيئندا ڪٿي آهيو؟“

”ٻمٽ جي ٻور ٻٽ ڪانپوره گالو تہ هجي. اهو پروگرام جي اصول جي خلاف آهي.“ سنجيءَ چيو.

رتن چيو، ”چاچي لکيو آهي. سولاءِ چند جهڙي ڪنوار ڳولهي اٿم. اڄ! تہ پيدائي ۾ مون کي ڪجهہ سهاوو ملي. هاڻ توهان سان ڪٿو رهي زندگي جا باقي ٻچيل ڏينهن گهارڻ چاهيان ٿي. هاڻ توهان ٿي ٻڌاٻو تہ شادي بعد تون تن جيون جو ٻاٽ ڪٿان پوجندو؟ مون لاءِ مسئلو آهي.“

”ڏسج ڇوڪري پڙهيل آهي يا نہ؟ تہ بہ هجي تہ، چا ٿيندو؟ ڪيس ڪنهن ڪمڪڙيءَ ۾ نوڪري وٺي ڏج.“

”ها ٻمٽي ۾ جڳهہ؟“

ڪنهن چال ۾ سستي ڀاڙي تي جڳهہ ملي ويندي.

ڪٿان سنجيءَ؟ چال ۾ جڳهہ نہ ملندي؟“

”ڪوشش ڪندو تہ ضرور ملندءِ اس.“

٦ —

چوپاٽيءَ تـي ٻڌي مان پڪڙا کائيندي سدجو، چيو،
"ليلو اڄ تون هن شام جيان اداس ڇو آهين؟"
"سدجو!" ليـلا چيو، "ٻڌندي کـي اسانجو ملڻ
پسند ڪونهي."
"تڏهن ته چوي ٿو تنهنجو ٻڌندي."
"پوءِ اسان کي ملڻ بند ڪري ڇڏڻ گهرجي؟"
"ضرور."
"منهنجو ڇا ٿيندو؟"
"جئن تنهنجو ٻنـڌي چوي جئن سڀئي ڌيءَ جيان
ٻڌندي جي ڳولهڻ پر پورل سان مٿراج ڪر. مٿر انڌبس."
"پر مان توکي پيار ڪريان ٿي؟"
"پيار ڪرڻ بند ڪري ڇڏ!"
"ڇا اهو ممڪن آهي؟ ته مان توکي پيار ڪرڻ بند
ڪري ڇڏيان؟"
"فقط دل تي پٿر رکڻو پوندو."
"توکي وسارڻ لاءِ. ائين؟ تون منهنجي جڳهه تـي
هجين ها ته جيڪر اهو نه چوين ها."
"پوءِ تـون سمجهين ٿـي ته مان توکي پيار نٿو
ڪريان. ائين نه؟"

"مون کي منهنجي پيار شڪي بڻايو آهي."

"شڪي ۽ حاسد هجڻ جا عناصر عورت جي سڀاءَ ۾ آهن."

"مان توکي شڪي ٿي لڳان؟"

"توني نه چيو ته تون منهنجي پيار طرف شڪي آهين. يا نه وري تون منهنجي بنديءَ کي ڪنوينس نه ڪري سگهين آهين؟"

"بنديءَ جو چوڻ آهي ته هڪ استري ڪنهن جو گهڻو ڀروسو آهي؟ ۽ مٿان انڪئينگ جي لائين وارو ماٺهو وسواس جوڳا ڪونه ٿيندا آهن."

منهنجي جيڪو واريءَ ۾ آڱر سان 'ماٺ' لکي رهيو هو، سو رڪجي ويو. چيائين، "منهنجو بندي ٺيڪ ٿو چوي"

"ڪٿي نه ڪٿي غلط ٿي رهيو آهي. اها غلطي يا ته منهنجي شخصيت ۾ آهي ۽ منهنجي بنديءَ جي نروج ۾. تون گهٽ ۾ گهٽ هڪ دفعو منهنجي بنديءَ سان ڳالهائي ته ڏس."

"دان گهرڻ منهنجي سڀاءَ جي خلاف آهي. مون جيڪا چيز حاصل ڪرڻي هوندي آهي. سا مان کٽي ته حاصل ڪندو آهيان. پوءِ چاهي ان لاءِ زوري ڇونه ڪرڻي پوندم."

"تون ڪهڙي زوري ڪندان؟"

”مان توکي ٻڌائي وٺي ھلندس. ڪٿڻيءَ ۾. ۽ تنھنجو
ٻنڌي ھٿ مھنڊو رھجي ويندو. ڇا سمجھئين؟”
”پر ...”
”ھاڻ تون فيصلو ڪر! چونڊ لاءِ تون آزاد آھين. يا
مان يا تنھنجو ٻنڌي؟”
”ٿس سڀڳو! تون مون کي آڪورڊ پوزيشن ۾ ڦاسو
وجھين. مان ڇا ڪريان؟”
”تون مون کان آزاد آھين. جيڪڏھن تون مون کي
پيار نٿي ڪرين ته؟”
”جيڪڏھين مان پيار ڪريان ٿي ته ڇا مان
آزاد ناھيان؟”
”مان پيار ۾ ڪنھن به ٻنڌن کي سوگهو ڪرڻ لاءِ
تيار ناھيان.”
”پوءِ تنھنجي ڏسڪي ڇا لاءِ؟” نيلوءَ پڇيو.
”ٿس نيلو ڊارلنگ! شاديءَ کان وڌيڪ اھم مون
لاءِ ھيٺئر منھنجو ڪيريئر آھي. جيستائين انڪم ٺيڪ
ٺاھان تيستائين شاديءَ لاءِ نه سوچيندس:”
”تو پنھنجي ڪيريئر لاءِ ھيستائين ڇا سوچيو آھي؟
توکي انڪم ٺٺرڻ جي تمنا آھي نه؟ ته تون پونا فلم ۽
ٽيليويزن انسٽيٽيوٽ ۾ داخل ڇو نٿو ٿين؟”
”ماءِ ڊيئر نيلو! مان ڀاڙن انڪم آھيان. پونا فلم
انسٽيٽيوٽ مان ٽيڪ گھرجي نڪرن ٿا. جتي ڊائريڪٽري

مان واندڪا. ڊي آر ٽولس، ٻٽ نامت انڪٽوس."

"جيڪاپادوري ۽ شٽوڪن سنڌيا لاءِ ڇا ٽو چوين؟ اهي
ٻه ڇا ٽولس آهن؟"

"نه!" سنڌيءَ چيو، "بنا شڪ جي اهي انڪٽو
آهن. اهي جيڪڏهين انڊسٽري، ۾ آهن نه فقط ٻنهنجي
ٽئليمنٽ جي آڌار تي."

"پر تو اڃا ڏاڍين اهڙو ڪو اهڙمت نه ورتو آهي. جو
تون فلم انڊسٽري ۾ داخل ٿي سگهين؟"

"ٽس نه، ڏيٺو مان رام ڏيال ۽ بي - ڪي - آدرش
وٽ اسڪرين ٽيسٽ ۽ انٽرويو ڏئي آيو آهيان. مون
کي سو سيڪڙو اميد آهي ته مان ضرور سلڪيٽ ٿيندس."

"اهڙيون اسڪرين ٽيسٽون ته تو هن کان اڳ به
ڏنيون آهن؟ انهن مان ڇا ورتو آهي؟ ڪهڙو هيرو
ٻڻجي ويو آهين؟"

"ڪڏهن نه، قسمت ساٿ ڏيندي؟ ۽ هاڻ ڏسج
منهنجو سنڌيءَ ڪيئن اسٽار ٻڻجي چمڪي ٿو."

"هلون؟ هاڻ دير به ٿي چڪي آهي. سنڌيا به لهي
ٿي آهي. ٻئي منهنجو انتظار ڪندو هوندو."

"هاڻ وري ڪڏهن گڏجنداسين؟"

"جڏهن تون ياد ڪندين؟"

"مان ته هردم توکي ياد ڪندو آهيان."

"ڪوڙو!"

”ڇو مان ڪوڙ ٿو ڳالهايان؟“

”ياد ڪندو هجين ها ته ٽيون ڏينهن اڳين ها. ڪم جو بهانو نه ڪرين ها. پر مون کان وڌيڪ توکي ڪم پيارو آهي؟“

ڪم ڪندي به مان توکي ياد ڪندو رهندو آهيان.“

”اهو ته تون مون کي خوش ڪرڻ لاءِ ٿو چوين.“

”توکي اعتبار ڪونهي؟“

”اعتبار ته آهي. پر ڪڏهن تنهنجو وهنوار سمجهڻ کان ٻاهر آهي.“

”سو تون منهنجي سڀاءَ کان واقف آهين ٿي.“

”بس اسٽاپ تي بيٺي قطار ۾ بيهندي نيلوءَ چيو،

”تون ڀلي وڃ. ڪو سڃاڻپ وارو نه ملي وڃي.“

”ملندو ته ڇا ڪندو؟“

”ڊيڊيءَ سان شڪايت.“

”مان ان شرط تي هتان هٽندس. جو تون...“

”مان ڇا؟“

”واندڪي وقت ڇا ڪندي آهين؟“

”فلائنگ ڪس.“

”پوءِ دير ڇاجي آهي؟“

”تون وڏو بيشرم آهين. اڄ بس، آءٌ هيمت ٿو هار ڏيس.“

”ته ته مان نه هٽندس.“

”پر هيڏن ماڻهن وچ ۾. ڪجهه شرم ڪر.“

"مان نه ويندس."

"پر ماڻهو..."

"بمبئي ۾ ماڻهو ايترو ته مشغول آهن. جو کين ٻين جي معاملن جو ڪو چاهه ڪونهي."

نيلو ڦلاٽيڪ ڪس ڪئي.

سنجيه دهرايو، "آه هيئت پر." ۽ دل ۾ چيائين، "آه لو ٻو..."

سنجيه پوءِ ڪندو هو گهڙي نيلوءَ ڏانهن نهاريندي چوني روڊ طرف وڃڻ لڳو. نيلو کيس پريان ۽ پريان ويندو ڏسندي رهي. اس اچڻ جو انتظار ڪندي رهي. ٻوليءَ کي سنجيه لاءِ ڪئين مهڙان؟

٧—

اڄ ولن کي سڀ اندور جي گاڏيءَ ۾ وهاري وداع ڪري آيا. گاڏي چڙهندي ٿي سڀني رومال لوڏايا هئا. پليٽفارم وچ ڳالهين ولن پاڻهن لوڏيندو رهيو.

وداع ٿيندي ولن چيو هو، "آئندي مان ايندس. وري ايندس. مهنجو پلنگ ڪنهن ٻئي کي پاڙي ٿي نه ڏج."

"ماءُ ٻڌو سوامت چانديلا. مان تهنجو انتظار ڪندس."

ٻيهر رتن جو ڳل چمندي چيو، "ڪنوار کي وٺي هتي
اچج. ضرور اچج."

ڪونگي ۽ ٻوڙي ڪانتيءَ سلامت لاءِ لکيو، "مون
کي تنهنجا ٻئي چڪاڻا آهن."

"ٻونٽ وري." رتن دلاسو ڏيندي ڪانتيءَ کي
چيو، "ٻئي ڇا ڳيندا آهن دنيا ۾؟"

سواميءَ چيو، "جيڪو آيو آهي، تنهن کي هڪ نه
هڪ ڏينهن وڃڻو ضرور آهي. اهو سرشٽيءَ جو نيم آهي.
هيءَ دنيا ته لاج جي روم جيان آهي. جنهن ۾ آياسين.
ڪجهه وقت رهياسين. هڪ ڏينهن هر ڪنهن
کي هتان هلڻو وڃڻو آهي. ان لاءِ غم ڇاجو؟ شوڪ ڇاجو؟"

"سوامي داورن ٻئي ڪانپوءِ تون فلاسافي سٺي نـر
ڳالهائـي سگهين. توکي ياد آهي ته ڪمرو ڇڏڻ وقت
رتن جي اکين ۾ آنسو هئا؟"

"آنسو ۽ خوشي جيون جا نيم آهن. ان نيم جـي
ورڌ وڃڻ وارا اسين ڪير ٿيندا آهيون؟"

"رتن هو ٻـاروٻس. دوستن لـاءِ جان قربان ڪندو
هو." منير احمد چيو.

"ٻر توهان هي ماٺمي ڇهرا ڇو ٻڌايا آهن؟ آخر ته ته
هوءَ شادي ڪرڻ ويو آهي. هيءَ دنيا ته ڪونه ڇڏي
اٿس؟" سڌيءَ چيو.

ڪونگي ۽ ٻوڙي ڪانتيءَ جـي اکين ۾ آنسو هئا.

سندس هن طرف وڌي ويو. "دل وڏي ڪر دوست.
ولن جلد موٽندو"

ڪانتي محسوس ڪيو ته سندس ڪس دلداري ڏيڻي رهيو آهي. ان ڪري انهائين اوچنگارن ۾ اچي پيو.

"توهان ٻه ٻار عجيب آهيو." سندس ڪانتيءَ کي چيو. ۽ پوءِ دل ۾ چيائين، مان ته ڪيترو نه احمق آهيان. ڪانتي مون کي ٻڌي ٿورائي سکيندو هوندو؟"

سائيت ڪٺي هڪ ڪارڊون ڏاهيائين. جن ۾ ٻه آڪار هئا. هڪ گهوٽ جو ۽ هڪ ڪنوار جو ۽ هيٺان لکيائين ولن جي شادي.

ڪانتيءَ پڙهيو. هن جون اوچنگارون ڏوٻجي ويئون. ۽ هوءَ ٽهڪڙن ۾ اچي پيو. گهڙي روئڻ ۽ گهڙي کلڻ لڳو.

آنٽيءَ چيو، "مان ڄاڻان ٿي ته ولن لاءِ هي غم جو آهي؟ توهان سڀ مطلب پرست آهيو. توهان کي هر مهيني اوڌرون ڏيندو هو نه؟ توهان لاءِ پيٽ تي پٿرون ٻڌي توهان لاءِ جان ڇڏيندو هو. ۽ توهان ته ايترا ڪميڻا آهيو جو هميشہ هوءَ شادي ڪرڻ تي ويو ته به، توهان هن اوڌر واپس موٽائي نه ڏني. مان ولن جي جاءِ تي هجان ها ته ٻاٽي توهان کان ڇڪائي واپس وٺان ها. هوءَ ويچارو توهان لاءِ سور پيڪ ٿي ويو مان جيڪر توهان هڪ کي ٺيڪ ڪريان ها."

منير احمد چيو، "هٽلر آنٽي اسان لعهڻجو اوڪر

ٻڌي ٻڌي ٻوڙ ٿيا آهيون. سا ٺوڪي خبر آهي؟“

آنٽيءَ چڙ مان چيو، ”هان سچ ٿي چوان. ان ڪري ٻوڙ ٿي ڪريان. سڀاڻي رهڻ لوهان وانگر ٻڌڻ ڪريان ها ته جيڪر ٻوڙ نه ٿيو ها.“

سواميءَ آنٽيءَ کي خوش ڪرڻ لاءِ چيو، ”آنٽي اڄ تو مٺن لمام ٽيسٽي ڏاهيو هو.“

”اهو مسڪو ڇا لاءِ آهي؟“ آنٽيءَ اکيون ڪيندي چيو.

”سچ ٿو چوان ته ٺوڪي ٻرو ٿو لڳي، آنٽي. ڇا ٺهڊهي ڪاڌي جي ساراهه به نه ڪرڻ گهرجي؟“

”ضرور ڪرڻ گهرجي. پر مسڪو هڻڻ اجايو آهي.“ چوندي آنٽي هلي وئي.

سواميءَ چيو، ”آنٽي ته اصل ڦٽاڪو آهي.“

”ڦٽاڪو ناهي. انٽم بم آهي.“

”اصل ڪارائيءَ وانگر چيري ويهي ٿي ڇڏي.“ محمد احمد چيو.

سڄڻ مهين لڪائي چيو، ”هن مهانگائيءَ جي زماني ۾ ولن جي شادي ڪرڻ وارو ڦسندڙ ڪيتري قدر جائز آهي؟“

سواميءَ چيو، ”تو وانگر ٻڍڪاڻن کي آسري ۾ ته نٿو وڪي نه؟“

”اسانجون حالتون نيارون آهن. اسانجو ٿيندو ئي اهو تو مترلاڄ هوندو. اڄ جي جيٽ ايج ۾ اولاد متراڄ

۽ وقت کي پٺيان ڌڪو ڏيڻ برابر آهي.”

”هي زندگيءَ جا ڪي ملهه ۽ اصول آهن. جيڪي مڃڻي
۽ نڀائڻي پوي. جڏهن شادي جي سمسيا.” سوڀيءَ چيو.

”شادي جي سمسيا خود ۾ اڻحل چاهي ٿي.”

”ان لاءِ توهان وٽ ڪهڙا الٽرنيٽو آهي؟
سوڀيءَ پڇيو.

”آهي. ڇو نه آهي؟ مرد ۽ عورت بنا شاديءَ جي
۽ رهي سگهن ٿا. دوست ٿي.” منير احمد چيو.

”ڀلا؟” سوڀيءَ سوال ڪيو.

”ڀلا....” منير احمد چيو، ”ان باري ۾ توهان سوچيو
ئي ڪونهي.”

”ڀلا ان کي ٻيءَ جو نالو ڪهڙو ڏيو. ۽ اهو ٻار سماج ۾
حرام جو ٻار ليکجڻ ۾ ايندو.”

”ڇو ان ۾ نيڪ ٿو. ٻڌ...”

”هي ڇا؟ شادي سمسيا جي وراثت ٿو وٽ ڪهڙو
حل آهي؟ توهان کي ٻڌاءِ!” سوڀيءَ پڇيو.

منير احمد چيو، ”جيڪڏهن ٻار نه هجن ته؟”

سوڀيءَ چيو، ”سماج جو وڪاس بند ٿي ويندو.”

منير پڇيو، ”انسان کي صدين تائين جيئاري رکڻ
ڪان ڇا ورڻو آهي؟ سرشٽيءَ جو سلسلو ڪڏهن ته ختم
آهي ئي نه؟ پوءِ اهو هاڻ ئي ڇو نه ٿئي؟”

”پوءِ هن ڌرتيءَ تي انسان ذات جو نالو نشان ۽

۽ هجي؟ فقط پنهنجون ٻچي هجن؟ هن دنيا تان انسان
پنهنجي مالڪيءَ جو انڪار ڇڏي ڏي؟ انسان تي
انسان کي سڀني خوبصورتين کي ناس ڪرڻو پوندو. ان
لاءِ ڇا انٽم بم، هائيڊروجن بم، نيوڪلر بم ڪافي ناهن؟
پوءِ هٿيار پيدي لاءِ گهر ۽ امن لاءِ تقاضا ڇاجي آهي؟
توهان! ڇا بچاءَ لاءِ هٿيار پيدي ۽ امن جي گهر ٿا
ڪريو؟ محض پنهنجي ۽ ٻين کي بچائڻ لاءِ؟ نه، انسان
کي بچائڻ لاءِ ۽ انسان جي پيدائش جي ذريعي تي
روڪ وجهي ان کي سماپت ڪرڻ ٿا چاهيو؟"

منير احمد چيو، "ان گهڻو ڇوڪريءَ پنهنجان فلاسافڪ
دماغ آهي. تون وقت سرائي جي! اها ته بلڪل نئين
نسواي جي فقط نظر آهي تون وقت."

"انسان جي وجود ڪي بنيادي ضرورتون
آهن. تن کي اگنور ڪرڻو ڪونهي. باقي فلسفا ته ٻڪ
وار پيدا نظر اچن ٿا."

ديوار تي ڇپي ڇنڊيل هئي. ان طرف اشارو
ڪندي چيائين، "ڇپيءَ جيان نوجوانن جي پٺ کي
ڇهڻ وڃڻ فضول آهي. تبديل قدرت جو قانون آهي.
شادي جي سسٽم ۾ به تبديل چاهي ٿي. ايڪانومڪس
ٽيڪنالاجي ۽ پوليٽيڪل وڪاس شادي جي سسٽم ۾
تبديل آندي آهي. ڪالهه تائين جيڪا عورت گهر جي
راڻي هئي. اڄ اها ڪٽنب جي هڪ ڪمائيندڙ يونٽ

آهي. هو ڪيس فقط ڪمائيندڙ ٻونت ئي سمجهڻو ڪونهي.
هن وقت تڙڪندڙ دل جو ٽڪرو به آهي. اهو به
ٽٽڻو آهي."

رڻان جي ٻڌڪ، ڏالهن وهندي ٿي مير احمد چيو،
"اڄ رڻان ڪانسواءِ ڪمرو ڪيترو نه خالي خالي آهي.
آهي نه؟"

"آخر ٻار وڏو آهي. اها ڪا روئڻ جي ڳالهه آهي؟"

ايتري ۾ دروازي تي آنٽيءَ ڪي ٺڪي، "اڄ اڄ
آنٽي ٻهرو ڏانهن آئي آهين ڇا؟ نه ڪير تو جاڳي ۽ ڪير
سمهيو آهي؟"

"اڙي پهچڻي جيب مان ٻچڙيءَ جو ٻال ڦوٽندا هجو
ته جيڪر خبر پئي. هاڻ سمهو! ٻيڪار ۾ ٻچڙي زيان
نه ڪريو."

ڇوٽي آنٽي سٺيچ آف ڪرڻ لاءِ وڌي. "بس هاڻي
زيرو ٻلب ٻرندو. جنهن کي به وڌيڪ جاڳڻو ۽ پڙهڻو
هجي. ٻاهر رستي تي ميونسپالٽيءَ جي لئمپ پوسٽ
هيٺان وڃي پڙهي. ٻين جي ننڊ حرام نه ڪريو."

ٻتي وسامندي ئي زيرو ٻلب ڪمري ۾ ٿاڌي جهان
چمڪڻ لڳو.

مير احمد چڙائڻ خاطر چيو، "تون هٽلر واري آهين،
آنٽي! ها اڄا نه، هٽلر جو اوتار آهين!"

"اڙي ان هٽلر آنٽي کي نه ياد ڪندا. اهڙو سک نه

توهان کي ڄاڻون ٿا ته ڏينديون. اها ڳالهه به نوٽ ڪري
ڇڏيو. توهان کي خبر آهي ته منهنجو ٻه سوڙا جڏهن حيات
هو تڏهن مان ماڻهن ۾ نڪري ويٺي هيس. ١٥ ڏينهن بعد
گهر واپس آيس ته ڏٺم هوءَ ٻڪري ڪمزور ٿي ويو هو.
ٻڌائين، "ڪيون ڇا ته هيئن ته منهنجي ٻر گهور لهڻ وارو
ڪير هو؟ توهان به جڏهن هن لاءِ ۾ آيا تڏهن ڏٻرا
پيو هئا. هاڻي منهنجي پور ٿيا آهيو. ڪنهن جــي
ڪري؟ مان ته هيڏانهن ته توهان جون هڏيون اچن جيڪر
پوري وڃن ها."

منير احمد چيو، "ليڪن بعد ڪرڻ جو ارادو اٿئي
يا مان وڃي ٻاهر سمهان؟"

"ٻاهر قسمت ٻاٽ اٿئي! ڇا سمجهين ٿو؟ آئـــي وڃي
سمهندين ته مان اٿاري به نه ايندي سانءِ، ڇا سمجهين ٿو؟"

"چڱو آنٽي معاف ڪر! وڃڻ جي مهرباني ڪر، ته
اسان سمهون؟"

"مان ته هيس ته ٻه ڪ ڇالو هئي. هاڻي سمهڻ ياد
آيو اٿو شيطانو؟ چڱو مان وڃان ٿي. دز ٻنگڙي سمهجو.
اڄ ڪالهه چور ٻين ليکيون ٻڌون آهن شهر ۾."

منير چيو، "آنٽي جيڪڏهن توکي چور چوراڻي ويا ته؟"

"شٽ اپ اسٽوپڊ!" چئي آنٽي ويندي رهي.

راس گهٽين ۾ ڪتن جو پونڪڙ چالو هو. نسرڻڪ
جي شور شاڻتي ۾ رهندو ٿي وڌو. هر شهر جو راس جو
پنهنجو هڪ الڳ چرتر ٿيندو آهي. فت ٻاڻ لسي
عدايت شخص مرڻ جيان ليٽي، نماڊڙا، سهيل ٻا ٽڪ
نوڙي رهيا هئا. راس جو لاشت شو چهڪدي ٿي ماڻهن
جي ٻيڙ ٻمڪ ۾ روڪيل ٻاڻيءَ جيان وهي نڪتي هئي.
سڙڪ وري پيڙ سان ٻرجي وئي. سڪرٻڻ جو دونهون.
بونسن ۽ چمڪان جون جڙ ٻمڊ ٽڪڊڙ آهڻون. ارڻن جي
آڪار جهڙاون ٻلڊ نڪرن. ماحول ۾ چوطرف گهٽ هئي.
پسيني سان ڪپڙا آلا هئا. هن سال ٻوساٽ گهٽ پئي
هئي. سيپٽمبر جو مهينو هو. بازارن مان ٻا ٻه شيون ڪم
هيون پر ان جا اگهه آسمان ڇهي رهيا هئا. سرڪار وٽ
واعدا هئا، واپارين وٽ مال هو. وقت جي نبض واپارين
جي هٿ ۾ هئي. گراهڪ جو کيسو خالي ڪرڻ ۾
واپاري ماهر آهن. ٻلڪ مڻي جا پير لڳاڻي رهيا هئا.
سٽيءَ ڪان وٺي هاڻيءَ جي اگهه ۾ اضافو هو. پلاڪ گهڙي
سرڪار ڪسي، گهڙي واپارين ۽ گهڙي پنهنجي قسمت
کي روئي رهي هئي. پئي جي اٿڻاٽ سبب اخبارن
پنهنجا اگهه ۽ وڌايا ۽ صفحا گهٽائي ڇڏيا. گهٽيل صفحن

۽ نيوز نه برابر هئي. ٻن سڀني صفحن تي اشتهار ئي
ڇپيل هئا. ماڻهن اخبار پڙهڻ لڳا. ڳچ ڇڏي ڏني هئي.
آڪاشواڻي ولايتي پڙهجي نيوز ڀلين ۽ سرڪار جي
حاصلات جا گسڻ ڳائيندي ٽڪيو ئي نه هو. سڀئي ۽
ڊاڪيومينٽري نيوز واڪل هلندي دوشکن کي پيشاب
ڪرڻ ياد ايندو هو. نه سرڪار جو ملڪ جي مسئلن ۾
چاهه هو. نه ئي ملڪ جو سرڪاري ملوڪڙن ۾ ڪو
چاهه رهيو هو. واپاري سرڪار سان ليسن، اسرمئون ؟
۽ ڪوڙانسن ملڪ جي اميد ۾ هميشه ڇهنيا رهندا هئا.
پيڙ مان کي پان کائيندا هئا. جتي چاهي ٽڪندا ڏاڙهي
ڏاڙهي وڃي رهيا هئا. ڇڪڙا ان جهان سگريٽ جلائڻ لاءِ
ليلوڻ جاءِ رهيون هون. ٻه ٻلبلڪن جي سائڪي ۽
ٻوروچوهٽ زندگيون جيئندڙ غريب شخص جهڙپڙن ۾
آواسي هئا. انان گيتن جا عجيب سر اڀري رهيا هئا.
يوولڪ جي لڳاتار ڏن اڀري رهي هئي.

ماڻهن جي چهل پهل گهٽجڻ لڳي. لـ' سڙڪ بيهوش
ٿيڻ لڳي، سڙڪ سمان ٿيندي وشواس ٿي پيئي آهي
۽ ڏينهن جو ڪو هن سڙڪ تي ٽرئفڪ جو شور ۽ ماڻهن
جي پيڙ رهي هوندي!

مانيڪ لاج جا سڀ ڪمرا خاموش هئا. آنڌي اهوي
چمڙي تي اهيڙل هئي. گهوري ننڊ ۾ هئي. آنڌي وچ وچ ۾
جاڳندي رهندي آهي. هڪ هڪ ڪمري جو دروازو

ڏسي ٿو بند آهي ٻا، وري اچي انڙي چيٽر تي ليٽندي
آهي. جڏهن رات جي وقت ڪو چور چٺي ڪمرن کي
ڇوراني ٿو وڃي. هن وقت وڏان ڇاٻن جو ڇڪو آهي.
ان کي ڳاڙون ٻه وڃهي. هر هر نڪاهپاني ڪندي وهندي
آهي. جڏهن ڪٽي ڪري ٻا ڪم تي ا. وڃي.

صبح جو ٻهڄين اڄي تي لاج جاڳي اٿندي آهي.
ڇو جو ڪن جي سڀين جي واري ڏٻوني آهي. نل ۾
ٻاٽي اچڻ شروع ٿيندو آهي. آنٽي ٻاليمپ ڪٽي نال
سان لڳائي ٻاٽيءَ جا درس پڙهندي آهي. ٻوءِ سوش
واسٽ ۾ وڃهي وڃي جاڳائڻ شروع ڪندي آهي.

آنٽي انڙي چيٽر تي ليٽي ڪونگهرا هڻي وهي هئي.
رات جا انڪل ٻ. ٿيا هوندا.

ان وقت روم جي دروازي تي ڪڙڪو ٿيو. سڄي
گهري ننڊ ۾ هو. سواءِ ؟ محمد احمد جي ننڊ ساڳي
وقت ٽٽي. هيتري رات جو ڪير ٿو ٿي سگهي؟ آنٽي
جي قدمن جون آهٽون ٿو اٿڻون جاال سڄاال آهن. جو
ٻاٻان هوندي ا. خمر ٻڄي وهندي آهي. لڏيا لڏيا ساه
زنانا قدم: ٿي سگهي ٿو ٻئن ورمن جو ڪو شخص
اوون ٻي غلط روم جو دروازو کڙڪائي رهيو هجي.

”ڪير آهي؟“ سواميءَ ٻڇيو.

جواب ڏ آيو.

”ڪير آنٽي؟ آنٽي آهين ڇا؟ هيلر آنٽي !“

"ڪهڙو سامان؟" سواميءَ پڇيو.

هن ڪلهي تي لٽڪندڙ جهوليءَ ۽ ننڍڙي هٿ بيگ طرف اشارو ڪيو. سامان ۽ هوءَ ڪمري ۾ گهڙي آئي.

سواميءَ سندس ويجهو ويندي چيو، "بالڪا! هوٽل اسان کي ته ڪو اعتراض ڪونهي. پر تو اسان جي هوٽل آنٽيءَ لاءِ ڏٺي آهي. هوءَ ٻرڪي جيڪڏهين ڪمري ۾ ڏسندي ته اسان سڀني کي قتلام ڪري ڇڏيندي. ڇو جو هن جا آرڊر تمام سخت آهن. هن جا آرڊر آهن ته هن جي پرمشن کانسواءِ هن ڪمري ۾ ڪوبه اچي وڃي نٿو سگهي."

"توهان جي هوٽل آنٽيءَ کي مان سمجهائيندس."
هپي ٽائيپ ڇوڪريءَ چيو.

"ڪاڪ سمجهائيندينءَ؟ هوءَ ڪنهن جي به سمجهڻ جي ڪونهي." منير احمد چيو.

سواميءَ ڏانهن مخاطب ٿي هپي ٽائيپ ڇوڪريءَ چيو، "چڱو جانس! ته ٻڌو، مان منهنجي رشتيدار آني آهي."

سوامي چيو، "آنٽيءَ کي خبر آهي ته مون کي ڪوبه رشتيدار ڪونهي. هوءَ شڪ ڪانه ڪندي ته ٻهي جو خير نه رهندو."

منير احمد ڏانهن منهن ڪري هپي ٽائيپ ڇوڪريءَ چيو، "مسٽر توهان مون کي هيلپ ڪريو. توهان پنهنجي

آنٽيءَ کي چئو ته ٻوٽ مان مهنجي گهرن آئي آهي."

"۽ هوءَ جيڪڏهن وشواس نه ڪري ته؟"

"باقي سڀ ڪم مهنجو آهي. مان ڪيس ٻاڦيهي
سمجهائيندس. توهان بي فڪر رهو."

"ٺيڪ آهي." منور احمد چيو. "پر مهنجو نالو ته
ٻڌاءِ! جيڪڏهن آنٽي پڇندي ته مان ڪيس تهنجو
ڪهڙو نالو ٻڌائيندس؟"

"ڪوبه نالو ٻڌائي سگهين ٿو، مثلا ليلا، لوسلا، شيلا،
آشا، اُشا وغيره وغيره."

"پهري تون پهنجو اصلي نالو ته اسان کان لڪائڻ
ٿي چاهين؟ ۽ اسان مان اميد ٿي رکين ته اسان توکي
مدد ڪنداسين؟" سوامي چيو.

"سوامي جي! نالي ۾ ڇا رکيو آهي؟ آتما جو نه
روپ آهي، نه خوشبوء، نه رنگ."

"بالڪا! هي گيان جو اپياس ڪرنهي. اسان کي
پنهنجو ڏنيوي نالو ٻڌاءِ. هن خوبصورت سرير جو ڪو
نالو ڪٿان اچو ٿي سگهي؟ قصو ختم. نه ته پاڻي هلي وڃ!"

"جيڪڏهن هروڀرو توهان جي ضد آهي ته
هان مونکي 'ڊالي' سڏي سگهو ٿا."

"پر ڊالي ته ڪنهن ٻهيءَ جو نالو ٿو لڳي. ضرور
ته ۾ مانٿ توکي ڊاليءَ نالي سان سڏيندا هوندا؟
نالي نالو تون روپي ۾ اسان کان لڪائڻ چاهي رهي

آهين؟ آخر تنهنجي من ۾ ڇا آهي؟" سوامي چيو.

"سوامي توهان ته اڪال درشتا آهيو. ڇا منهنجو اصلي نالو پنهنجي پوءِ. پر سان ننڍا ڄاڻي سگهو؟"

"اهڙن مانيءَ ڪمن لاءِ مان پنهنجي پوءِ جو آئيوڪ، نه ڪندو آهيان."

"سوامي جي! جيڪڏهين اها مانيءَ ڳالهه آهي ته توهان جي پرنتان ٿيڻ جو ڪو ڪارڻ ڪونهي." هيءَ ٽائيپ چوڪريءَ چيو، "مسٽر هيتري دور ڪان مان آئي آهيان. توهان مان ڪنهن مون کي واٽ جي آچ به نه ڪئي آهي؟"

"اوه!" پر مهسوس ڪندي ميراحمد ولن جي اچي ٿيل ٻلڪ کي سڌو ڪيو. مسٽر سڪائڻ لاءِ آئي ڪٽي وٺي هئي. ميراحمد لاچاري ڏيکاريندي چيو، "مس ڊالي! مسٽرو نه ڪونهي. اوهه جي شيشن لـي سڀهي شايد تنهنجي پٺي نه سو ڪرڻ لڳي."

"ڊونٽ وري مسٽر. مان پوهه جي شيشن لي سڀهڻ لاءِ هر پل آهيان."

"ته ڇا تون جيل مان ڀڄي نڪتين آهين؟" ميراحمد پڇيو. "ٻالڪا تون ڪٿان آئي آهين؟ ۽ اڪيلي؟"

هيءَ ٽائيپ چوڪريءَ ٻنهي جي چهرن ڏانهن نهاريندي چيو، "انهن سوالن جي ٻار ڇا لاءِ؟ آئي واس ٿي چڪي آهي. سڀني سوالن جو جواب توهان

کي صبح جو ملي ويندو."

"پوءِ صبح تائين انتظار ڪرڻو پوندو؟ ۽ صبح جو
تون هلي وڃڻ واري آهين. پوءِ ته صبح تائين نه اسان
کي جواب نه ملندا بالڪا!" سوامي پڇيو.

منير احمد چيو، "مس ڊالي! تون پاڻ ئي اندازو ڪر.
هن پلنگ تي گودڙو ۽ پوڙو ڪانٺي آهي. جنهن مٿان
توکي ڪنهن به قسم جو ڊپ ڪرڻ نه کپي."

"پر مون کي ته توهان مان به ڪو ڊپ ڪونهي."

"اسان مان ڪنهن جي به من ۾ اسي ايماني اچي
سگهي ٿي." منير احمد چيو.

"بي ايماني ڇو ايندي؟"

"ڇو نه ايندي؟ اڪيلي عورت ذات ۽ ٻه مرد. ڪپهه
۽ باهه جو ميل ممڪن آهي؟"

"جيڪڏهن توهان مون کي پنهنجو فرشتو سمجهو ته.."

"ڀلا اسان پنهنجي من تان ڪنٽرول نه ته وڃائي
سگهون ٿا؟"

"جيڪڏهن منهنجي اڇا هوندي ته؟ پر جيڪڏهن
منهنجي اڇا هوندي ته توهان جا من ضابطي هيٺ رهندا."

"پر اسان کي توهان جي سلامتيءَ جي چنتا آهي. ان
ڪري..." سوامي چيو.

"مسٽر توهان چپ چاپ سمهي رهو. جئن منهنجي
اچڻ کان اڳ سمهيل هئا. توهان منهنجي حاضريءَ کان

بيخبر ٿي سمهي رهو. ۽ بس. جنهن مان هٿس ٿي ڪري، آهيان ٿي ڪري. تنهن نه ٻاهرين اچي ويندي."

"ٺيڪ آهي. جيڪا انهن جي مرضي مس ڊالسي." مير احمد چيو.

مس ڊالسي پلنگ وٽ ويٺي. ڪلهي تان جهولي لاٿائين. جهولي مان چادر ڪڍي پلنگ تي وڇايائين ۽ پوءِ ليٽي پيئي.

ٻاهران آنٽيءَ جي قدمن جي آهٽ سان گڏ آواز آيو، "اڄ رات جو بتي ڪڏهن ٻاري آهي؟"

آنٽي ڪمري ۾ نه پهتي انهن کان اڳ ٻاهر نڪري سواميءَ چيو، "آنٽي اسٽور ۾ مڪڙ آهن."

"مڪڙن کي انهن جو خون سوادي لڳندو هوندو. انهن جو خون ٻوٽو آهي نه؟" چئي آنٽي مسڪرائڻ لڳي.

"آنٽي اڄ رات جو ڇا پچو ٿي ڪريان؟"

آنٽي چيو، "ٿس جلدي بتي وسا. ٿس سڄي لاج ۾ توکان سواءِ ٻيو ڪو جاڳي ٿو ڇا؟ منهنجي ننڊ حرام ڪئي اٿئي."

"ڇوڪرو آنٽي سڀاڻي فلٽ اٿي اسٽور ۾ هڻج: ڪجهه ڪجهه رات جا ٻ ٻاهر نه سگهه سان آرام ڪجي."

"ان لاءِ ايڪسٽرا پئسا لڳندو. الو منظور؟"

"سڀ وقت پئسا، پئسا. ايترا پئسا توهان ڇا ڪندئو؟"

"بڪ نه ڪر! وڃي سمهه!"

٩ —

ڪير آهي مس ڊالي؟ هيتري رات جو ڪٿان ٿيتي آهي؟ ضرور گهر مان ڀڄي نڪتي آهي. پر ڇا لاءِ؟ هيتري رات تائين اڪيلي جي سڙڪن تي گهمڻ چاقو ر ڪڻ.

هيٺين وارا ڀانڪ. سڀئي آها جو ڇڏي ۽ جيڪر هن اڪيلي ڀاڙي ٻڌي. مس ڊالي ۽ هن جي جتيءَ ۾ ٻيهر ڀانڻ لائق ۽ ڪونهي ناول ۾ ڪيترو ئي سوچيت ائس! ڊالي، ڊالي، ڊالي، ڊارلنگ! ۽ ڊپي اهڙي جو ڪنهن مان ۽ ڊپ ٿيو ٿئيس. آخر وشواس اهڙو ائس، جو ٻس ڪاهيندي ٿي وڃي، مير احمد چيو. هوءَ ته عادل جيان آهي. ٻهڳو پورنمت ناهڻ ڏٺي ۽ اهو جيڪر هامت ڪيڪ جيان وڪامي. ڪيس ماڻهڪ لاءِ صلاح ڏيان؟ ڇا هوءِ قبوليندي؟ پر ڪو مطلب ته ته انگائيندي؟

اوندهه ۾ مير احمد جون نگاهون ڊاليءَ جي روپ آڪار ۾ الجهيل رهيون ۽ ڊالي اي فڪر ٿي سمهي رهي. هن جي ٿامي ڪنگڻن جو آواز مير احمد تائين پهچي رهيو هو. ڀا هوءَ ڪنگڻن هٿڙ جو ٻولڪ ڪري رهي هئي؟ مير احمد جي دل ۾ آيو ته هوءَ رڙ هڻي ڊاليءَ جي ونجهر هلي وڃي. پر سوامي؟ ڪاتي؟ چاقو؟

هوءَ منهنجي خيالن ۾ ڪيتري نه ويجهي آهي! مون
کان دور آهي نه ڇا ٿيو؟ کيس خيال آيو ته ٻاليءَ کي
سڏي. ٻاليءَ کي ڏٺي جيڪي سوال کيس پريشان ڪري
رهيا هئا. تن بابت ڪانئس صفائي گهري. ته آواز ٿــي
سوامي هڪدم جاڳندو. ڪانٽيءَ جي اک خراب ٿيندي.
سڀڪجهه به جاڳندو. گوڙ ٿي وري آنٽي اٿي ايندي. هنن
۽ آنٽي ۾ فــرق اهو آهي ته آنٽي کي جيتوڻيڪ هنن
جيان مڇون ڪونهن. پر هوءَ ظالم نه. هنن جهڙي ئــي
آهي. ان طرح سان خيال ڪندي ڪندي منو کي ننڊ
ڪٺي وٺي.

سوامي پنهنجي پلنگ تي ئي صحيءَ سان پاسا ورائي
رهيو هو ڪانٽي ۽ سڀڪجهه گهري ننڊ ۾ هئا.

ممٽي ڪڪڙ جي بانگ تي ڪون جاڳندي آهــي.
ٽرنڪ جي شور، ڪير جي بوٽن جي وڄڻ جــي آواز ۽
اخبار واري جي سائيڪل جي گهنٽيءَ جي آواز تي
ممٽي جاڳندي آهي. ممٽي ۾ ڪڪڙ فقط رت جي، پليٽن
۾ سجائي پيٽ جي باهه وسائڻ جي ڪم ايندا آهــن.
ممٽي ڪڪڙ جي بانگ کان محروم آهي. ڪانوَ ڪبوتر
۽ جهرڪيون به ممٽي ۾ هر هنڌ نه رهنديون آهن. اهي
به فقط ڪن ايراضين ۾ هوندا آهن. پکين جــي رهڻ لاءِ
ممٽي آدرش جڳهه ڪونهي. ورمن ۽ ڪولهن ۾ ماڻهو بــ
هڪٻئي مٿان سٿيا گدام ۾ اسٽاڪ جيان رهندا آهن.

سڀ کان پهريان ڪانٽي جاڳيو. ڪمري ۾ عورت جي حاضري پائي حيران ٿيو. عورت ٿي آهي؟ اکيون مهٽيائين. برابر عورت ٿي آهي. وري مهٽيائين. خواب نه هو. اوچتو رات ۾ هيءَ حسن پري ڪٿان اچي پرگهٽ ٿي؟ ڊاليءَ جي پلنگ جي واجهه هڻو وار.

دير تائين گهوريندو نهاريندو رهيو. دل ۾ آيس کيس ڇهي. پر نه ڄاڻان ڇا سوچي هو سنڌيءَ طرف وڌيو. سنڌيءَ اڳيان ننڊ ۾ هو ڪانٽيءَ کيس ڏونڌاڙيو. ڇاڪاڻ ته ڪونگي هئڻ سبب هو ڪوبه آواز اٿي ڪري سگهيو. هن آلارام گهڙيءَ ڏانهن نهاريو گهڙي ڪيترن ڏينهن کان خراب هئي. پلنگ هيٺان پاڻ جي ٿالهي رکيل هئي. آسپاس لڪڻ جي تلاش ڪيائين اهڙي نه ملي. هن ٿالهي لوهه جي پلنگ سان وڄائڻ شروع ڪئي.

لڳاتار آواز ٿي پهريان ميرو احمد، پوءِ سوامي ۽ پوءِ ڊالي ۽ آخر ۾ سنڌيءَ جي ننڊ ٽٽي. سڀ اکيون مهٽيندا آئس پهچي آئيا.

”ڇا آهي؟“

ڪونگي ڪانٽي هٿن اشاري سان ڊاليءَ طرف ڌيان ڇڪايو.

سنڌيءَ حيران هو.

ميرو احمد ۽ سوامي اڳواٽ ئي ڊاليءَ جي حاضريءَ کان واقف هئا.

"هيءَ ڪير آهي؟" سلمه، انڪل وٽان پڇيو.

"مان...مان...." چئي ڊالي ھٻڪي.

منير احمد چيو، "منهنجي ڪزن مس ڊالي آهي. رات جو ملڪ مان هتي آئي."

"پر رات جو ته هوءَ ڪونه هئي." عجب وچان سلمه پڇيو.

"ميل ٽرين رات جو ڏهين ساڍي پهتي. ڊاليءَ لاءِ ڪئي هئي. پر اها نه پهتي. ڊالي اڪيلي اچي پهتي."

انتري ۾ آنٽي اچي پهتي. "صبح صبح سان هي شور ڇاجو آهي؟"

ڪالتي ڊوڙندو آنٽيءَ وٽ پهتو. ۽ اشاري سان ڊاليءَ طرف نظر ڪيائين.

"ڪير آهي؟"

"منهنجي ڪزن، ڊالي."

آنٽي ڊاليءَ کي مٿي کان هيٺ ۽ هيٺ کان مٿي تائين نگاهن ۾ تري ورتو.

منير احمد دل ۾ سوچيو، هاڻي خير ڪونهي. ڪيتري نه آڪورڊ پوزيشن آهي! آنٽيءَ جون ظالم نگاهون اصل ڇيڙي ئي ڇڏين.

"هائو اي فائيمس گرل." چئي آنٽي ڊاليءَ طرف وڌي ۽ کيس ٻانهن ۾ ڀري سندس ڳل چميائين.

"اچا امڙي ڪٿان آئي آهين؟ ڪيترا ڏينهن رهندين؟"

"بس هفتو کن."

خوشيءَ وچان سواميءَ ۽ ميرا جي هٿن مان جهٽ طوطا اڏامي ويا.

"ڪليڊ نو ميت هو. سچ اي لولسي ڪرل." آنٽيءَ چيو، "مون سان ڪڏهن اچ نه مان توکي پنهنجي لاج ڏيکاريان." ڊالسي آنٽيءَ پنهان وچڙ لڳي. لڳو ٿي، جڻ ٻئي هڪٻئي کي ورهين کان سڃاڻن.

ميرا چيو، "سوامي! راس نه ڊاليءَ اڄ صبح جو وچڙ لاءِ چيو هو؟ ۽ هڪدم هن جي ماڻهپي ۾ تبديل ڪٿان آئي؟"

سواميءَ مشڪندي چيو، "مون کي آنٽي مان اهڙي دوستاڻي وهنوار جي اميد ڪانه هئي. مون نه سمجهيو ٿي نه آنٽي جلد ڪنونس نه ٿيندي. ڪيس مڃائڻ لاءِ ٻهانن مٿان ٻهانا گهڙڻا پوندا."

"تهڙو انسان جي مٽي جو سور گهڻيو، نه ته آنٽي نه اصل قهر آهي. اها قهر نازل ڪري ها. نه انسان جهڙڪر ڪٿي جا نه نه ورن ها. ته ڊالي نه نه پرواهيءَ جيان آهي هڪ راس لاءِ اجهو گهرائين ٿي ۽ هاڻ نه هفتي لاءِ ٿي چوي. آخر هن جي من ۾ ڇا آهي؟"

"مون کي ته ڪا ڳڙٻڙ ٿي نظر اچي."

ٻنهي جي گفتگو مان سمجهه ۾ اندازو لڳائڻ ۾ دير نه لڳي ته ڊال ۾ ڪجهه ڪارو آهي. سواميءَ جي

وڌيڪ وري پڇائين، ”ته ڊالي ڇا مير جي ڪرڻ ڪري ٿي؟“
”ها.“ سوامي ناڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻيو.
”ته هوءَ ڪير آهي؟“

”خود اسان کي خبر ڪونهي ته هوءَ ڪير آهي؟“ ميراحمد چيو، ”رات جو توهان گهري ننڊ ۾ هئا ته هوءَ آئي. ڌڪ ڪڙڪايائين. رات پر لاءِ اجهو گهريائين. اسان ته آنٽي کان ڊڄي ويا هئاسين ته آنٽي الائي ڪيئن اجهو ڏيندي يا نه. پر هتي ته...“

”ته هوءَ ڪير آهي؟“ سنجيو پڇيو. ”مان ته هوءَ جيان ٿي لڳي. پر آهي هندستاني. ضرور ڪنهن شاهوڪار گهر جي هوندي. ڪولم پڻ جيان زندگي جون عياشون ليائي نروان جي تلاش ۾ نڪتي هوندي. هن جي شانتيءَ لاءِ چرس، گانجو، ماري جوانا يا ايلس وٺندي هجي. اهو ته ممڪن آهي. باقي عام هندستاني سهڻين ڇوڪرين جيان گليمر کان متاثر ٿي فلم لائين ۾ هيروئن ٿيڻ چاهيندي هجي.“

”بس ڪر!“ سواميءَ چڙ ڀريندي چيو؛ ”سڀني کي تو جيان فلم جو ڪريز ٿورائي هوندو؟“

سنجيو چيو، ”هندستان جي ٩٩ سيڪڙو سهڻين ڇوڪرين کي فلم لائين جو ڪريز آهي.“
”اهو تون ڪهڙي آڌار تي ٿو چوين؟“
”ايڪسٽرا آفيس ٻاهران پرڻيءَ لاءِ ٻيٺل سهڻين

ڇوڪران جي قطار کي ڏسي. جيڪي علم ۽ ڪم
حاصل ڪرڻ لاءِ گهران ٻاهر نڪتيون آهن.“

”۽ هڪ ڏينهن ڇوڪري ۽ انهن ٻاڪسترا جي قطار
۾ ٻيهڻو هوندو، سڀئي سڏجي ڪمار.“

”اها اسان ٻارن لاءِ. اسان پڙهنداسين ۽ استاد ٿي
پڙهنداسين. هون جولشين ڪان پڇيو آهي. جن جو چوڻ
آهي ته منهنجي قسمت ۾ ’هيرو‘ پڙهڻ لکيل آهي.“

”انهن طوطن ۽ ڇوڪرين ٻارن چوندا آهن ڪرم
ٻڌو ڪانن ۾ نه وشواس ڪران؟ جيڪي خود جولشين
وقت قيد آهن؟“ منير احمد پڇيو.

”جولش هڪ وگيانڪ وديا آهي. جن کي فارن جي
استرا لاجوس ۽ صحيح مڃيو آهي؟“

”جولش جو آڌار آدرش تصور آهي. اسان فقط سمجهن
کي هڪ ڌار ڪئي. ان ڪري ڇوڪري وشواس جوڳي
ٿي لڳي چاڪاڻ ته اها ڪلپنا منهنجي انتر آتمت سان
ميل ٿي کائي.“

”وشواس وشواس جو سوال آهي، منير. ڇوڪري وشواس
ڪٿو اچي نه؟ ۽ اچي هڪ ڏينهن مان ڇوڪري هيرو پڙهي
ڏيکاريندس.“

اهتري ۾ ٻالي ۽ آنٽي ڪمري ۾ داخل ٿيون.

”ٻالي منهنجي ڪمري ۾ رهندي.“ آنٽي
گهوشڻا ڪئي.

"پر هتي آنٽي منهنجو ڪمرو نه گدام آهي."

"چپ. زبان نه لڙاءِ. مون کي چانهه لاءِ تياري ڪرڻي آهي. توهان به پنهنجي پنهنجي ڪمن کي لڳو."

آنٽيءَ جي وڃڻ تي سوامي دالي کان پڇيو، "تو آنٽيءَ تي ڪهڙو جادو ڪيو آهي؟ جو هوءَ توتي مٺان اصل گهوران پيئي وڃي؟"

"سوال جادوءَ جو ڪونهي. مان کيس وڻان ٿي. بس. کيس مون سان همدردي آهي."

"ڇا مطلب؟ ڇاجي همدردي؟" ميراحمد پڇيو.

مسڪرائيندي دالي چيو، "مون کيس ٻڌايو ته منهنجي مائٽن پيءُ پئسي جي لالچ ۾ اچي مون کي ٻڍي سان شادي ڪرائڻ ٿي چاهي. ان ڪري مان گهر مان ڀڄي نڪتس. آنٽيءَ چيو، بهادر ڇوڪري! اڄ زمانو ايڊوانس ٿي چڪو آهي. تو صحيح قدم کنيو آهي."

"ڇا اهو سچ آهي؟" ميرو پڇيو.

"سچ ڇا آهي؟ ڪنهن چيو آهي؟" فلاسافيءَ جي نوع ۾ سوامي چيو.

"مان چوان ٿي ته سچ سمجهڻ گهرجي." دالي چيو.

"تون پرواهه نه ڪر، دالي! مون توکي ڪڏن پڇايو آهي. توکي سچ پچ ڏک آهي؟ ته مان توکي نئون ڳهوٽ ڳولهي ڏيندس چاهين ته اسان مان ڪنهن هڪ کي..."

"بس بس..." وچ ۾ ڪٽيندي دالي چيو، "مون

کي مردن کان نفرت آهي.”

“امهڙي جهڙي شهر ۾ منهنجو قدم قدم تي مردن سان واسطو پوندو. ان ڪري نفرت سان ڪم ڪيئن هلندو؟ توکي پنهنجي نازڪ ۽ نفيس دل ۾ مردن لاءِ نفرت جو زهر نه پالڻ گهرجي.”

“ٿئنڪ يُو فار يور ائڊوائيز، مسٽر منير.” چوندي ڊالي پنهنجو سامان سنڀالڻ کي لڳي وئي.

“ڇا توهان اسان سڀني کان ناراض آهيو؟” سنجيو پڇيو.

“ناراض ڇو ٿيندس؟ مان ته پاڻ توهان سڀني جي شڪرگذار آهيان.” ڊاليءَ چيو.

“ته ان ڳالهه تي اسان سڀ گڏجي بريڪ فاسٽ ڪنداسين؟” منير احمد چيو.

“مون کي ڪوبه اعتراض ڪونهي.”

“ڊاليءَ ڪونڪي ۽ ٻوڙي ڪانتيءَ تي پنهنجي نظر اڇلائي. جنهن ڪانتيءَ جي دل ۾ گهري گهڙي وئي.

١٠ —

“ڊورٿي هيمت مني! تو اهو ثابت ڪري ڏيکاريو؟” ڪاوڙ ڪندي سنجيه نيلوءَ ڏانهن نهاريندي چيو.

ڏيوني جي وقت نيلو هلي آئي هئي. هن کي اوچي
ساڙهي پهريل هئي. هٿ ۾ ونڊنگ جا ڪارڊ هئس.

”اِ سندو! تون مون کي سمجهڻ جي ڪوشش نٿو
ڪرين! مان ٻن پاسن ۾ هئس. هڪ طرف تون هئين،
توکي مون کان وڌيڪ پنهنجي ڪيرئير جي چنتا هئي.
ٻي طرف ڊئڊي هو هارٽ جو مريض آهي. منهنجي
ضد ڪري جڏهن هن جو هارٽ فيل ٿي وڃي ته
مان توکي ته پاپان ها، پر پنهنجي ڊئڊي کي هميشه
هميشه لاءِ وڃائي ڇڏيان ها.“ چوندي چوندي نيلوءَ
جي پلڪن تي آنسون مڙي آيا.

”۽ تون مون لاءِ ترسي نه سگهئين؟ ڇا توکي مون تي
وشواس نه هو؟ مان ڇا توکي دوکو ڏيان ها.“

”مان ڪٿي ٿي چوان ته تون دوکو ڏين ها؟ پر
ڊئڊيءَ جي زندگي...“ لاچاريءَ سان نيلوءَ چيو.

”پيار ته هميشه قرباني چاهيندو آهي. سو ته تون
ڄاڻين ٿي؟“

”پر ڊئڊيءَ جي لاش تي مان پنهنجون خوشيون
اڏيان؟ اهڙي سوارٿ مان ناهيان.“

سندبه کي نيلوءَ جو ڊئڊي فلمي ولين جيان لڳو.
جهڙو زبردستي سندس پيار ڪانئس کسي ويو هو.
سندبه جي هٿ ۾ پستول هجي ها ته جيڪر نيلوءَ جي
پيءُ کي جهنم ۾ پهچائي ڇڏي ها.

آفيسر آهي نہ ڪاڏي ڀڄڻ ۾. مٿان ڳالهيون وڏيون وڏيون ڪندو آزاديءَ جون، قربانيءَ جون، جوانن جي جوش جون. چوندو، جڏهن اسان جوان هئاسين. پنهنجو سڀڪجهه لٽائي ديش جي آزاديءَ جي آهوليءَ ۾ ڀسم ڪري ڇڏيوسين. پر هينئر سندس نظر ۾ روايتي ۽ تنگ درشٽيءَ وارو آهي. هپوڪرٽ. اڄ هپوڪرٽ ۽ ڊپلوميٽ شخص ئي زندگيءَ ۾ ڪامياب آهن.

دل ئي دل ۾ رکندي سنجيءَ چيو، "هاڻ اسان پنهنجي وچ ۾ ڇا بچيو آهي؟ تون ڇو آئي آهين؟

نيلوءَ اداس ٿيندي چيو، "وارملٽي نباهڻ اسان فوجيءَ ۾ سٺا دوست نٿا ٿي سگهون؟"

"آءُ هيٺ ٿو" غصي ۾ سنجيءَ چيو، "يُو آر ڪاورڊ. (ڪائر) نيچ آهين. ٻارن کي کوڙي بهادريءَ جا سبق پڙهندي هوندينءَ؟"

"مان هڪ ڪائر ئي سهي. پر تون نہ همت وارو آهين نہ؟ پوءِ پنهنجي ڪئريئر کي ڇو ڇڏيو پيو آهين؟ اڇا ، جيڪڏهين چاهين تہ مان پنهنجي ڊئڊيءَ جي زندگي جي رسڪ کڻي، تنهنجي لاءِ تيار آهيان. بسمبس تون ڪئريئر جو بوجهہ پنهنجي دماغ مان ڪڍيان اهو وري تولاءِ ممڪن ڪرنهي."

"ڪئريئر جي چنتا مون کي ان ڪري آهي. ڇاڪاڻ تہ مان سڀڪجهہ پٽڪڻ چاهيان ٿو. ۽ جيستائين زندگيءَ ۾

ڪجهه ٻڌو ٿا هيان. ليڪن تائين خود کي سمجهه نه سمجهندس."

نيلوءَ پير سان زمين کوٽيندي چيو، "اهڙين حالتن ۾ مان ڇا ٿي ڪري سگهان؟ ٽوسٽ، ٽوسٽ ۽ انتظار. مٿان ٻي پاسي وري ڏاڏيءَ جو شادي لاءِ زور ڀار."

"تون ٻار ناهين جو تنهنجي ڏاڏي تو مٿان پنهنجو فيصلو مڙهي سگهي؟"

"نه..."

"پوءِ، تون چاهين ٿي ته مان پنهنجو ڪئريئر ڇڏي شاديءَ جي جهنجهٽ ۾ اُلجهان؟ نه هن ڇپيل شادي جي نيڪي اٿڻ جو ڇا ٿيندو؟"

"انهن کي مان پاڻهي منهن ڏينديس." نيلو محڪم ارادي سان چيو.

"واهه جي فلمي سچوئيشن آهي. شاديءَ جا ڪارڊ ڇپجي چڪا آهن. هيروئن پوءِ تون، پنهنجي پيءُ ۽ سماج جي پرواهه نه ڪري پنهنجي هيرو پوءِ، مون سان شادي رچائڻ ٿي چاهين. ڇا نه سڪانس آهي. آهي نه؟"

"هر وقت فلم، فلم ٻيو ڪجهه سجهي ٿو توکي؟ فلم هڪ سونهري گلئمر آهي. ان جي روشنيءَ توکي انڌو بڻائي ڇڏيو آهي."

هن ٻيهري پنهنجي جذبات تي قابو ڪندي سمجهيو چيو، "نيلو مان سمجهان ٿو. اڄ تون مونسان زندگيءَ ۾ آهر اڻ پيرو ڳنڍجي رهي آهين. ليڪن جهڪڙ هين فيصلو

ڪري ٿي ورتو آهي ته مان فيصلو بدلائڻ وارو ڪير
ٿيندو آهيان؟ ڇو نه هڪڙي کي ڪڍ ٻاهر ڪريان؟ اهو ٿي
بهتر طريقو ٿيندو.“ آڪڙيل اکڙين ۾ سنڌيءَ چيو.

”تنهنجي ان الهڙ اسٽنٽ ڪري سڀ ٿي مان اوکي
ٻاهر ڪندي آهيان، هاڻ سڀ وساري منهنجي شادي
ٿي اچ.“

”مان نه ايندس.“ سنڌيءَ چيو — ”ڇو جو جيڪڏهن
وڃڻ ٿي لوڪي ٻاڻ ٻڌوان ڪڏهن ٻي سان وڃڻ
ڏسندس ته آن جو خون ڪري ڇڏيندس.“

”تون ايندين، غصو نه ڪر ڇڏ! آءٌ هيئت ٻو ڇاڪاڻ
ته تون حسد تو محسوس ڪرين.“

”اهو سچ پچ آهي.“

”توکي منهنجو قسم تون شاديءَ تي ضرور اچج.
نه ايندين ته مان ناراض ٿيندس.“

”هميشه مون لاءِ تنهنجو قسم ڪافي معلوم ٿيو ڪي،
۽ نه ٿي تنهنجي ناراضگيءَ جي پرواهه ٿي آئي. ڇا
سمجهين؟ آءٌ هيئت ٻو واري ٻچ، آءٌ هيئت ٻو...“

”آءٌ تو ٻو، پر آءٌ هيئت ٻو.“ چئي نيلو اکين ۾
آنسون ٻري وڃڻ لڳي. ڪيس لڳو، سنڌيءَ ورڪيندو.
ڪيس سڏيندو. هن قدمن ۾ تيزي آندي. منهن ورائي
ڏٺائين، سنڌيءَ پٺ ٿيو بيٺو هو.

نيلو سنڌيءَ جي نظرن کان دور ۽ دور ٿيندي ٿي

وئي. ڏاڍي ٿڌي ٿڌي ڪر لڳي وئي. هن سڏيو،
نيلا! نيلو! ۽ هوءَ سندس جي آواز جي حد کان ٻه ٻري
پهچي چڪي هئي. سندس جو آواز نيلوءَ جي ڪنن سان
ٽڪرائجي پڙاڏو ٿي ٻاڏي سگهيو. سندس سوچيو، مون
سمجهيو هو هوءَ مون لاءِ ترسندي. ۽ هوءَ ڪانئر
نڪتي. اَصل ڪانئر. آءٌ هيت ٻه نيلا. آءٌ هيست ٻار.

انتري ۾ فيڪٽريءَ جو هڪ مزدور سڪارام سندس
جي اڳيان لنگهيو "ڪنهن سان ڳالهائي رهيا هئا،
سندس صاحب؟"

"انهن ئي سڪارام." چئي هو فيڪٽريءَ طرف وڌيو.
فيڪٽري مان اٺ ڏينهن جي موڪل وٺي ٻاهر نڪري آيو.

ٻاهر نڪري هو وستيءَ طرف اَوشواس نگاهن سان
نهارڻ لڳو. هي وستا دشا ڀرم پيدا ڪري رهيا هئا.
ڪٿي وڃي هو؟ اُنهن جڳهن طرف جن لئي ڪڏهن هو
نيلوءَ سان ويو هو؟ نيلا جي گهر طرف؟ ڇا رکيو آهي
الي؟ نه هاڻ سڀ جڳهون ڪنڊهرن جيان ڀاسندڙيون.
نيلوءَ جــي وجود کانسواءِ اُنهن جڳهن جــي ڪهڙي
هستي آهي؟

اسڪول ۾ ٻارن کي ٻاڙهيندڙ نيلو. سندس ٽون!
ڪجهه وقت ترس ماڻ مونکي وٺي ٿي اچان.

ترسڻ. انتظار ترسڻ انتظار.

ڪهڙا ٻال ۾ نهارڻ. اڳوانن جا دونوز.

"ڪهڙي ٽڪڙ هئي؟ شام جو ڪڏهون ها؟
"ڪم ۾ دل نٿي لڳي. انڪري هليو آيس."
"ڀاڀي ڀاڀان ڏٺڪ گهرجي. ٻيا ٻه ٽمندو ۽ هندوءَ
مون لاءِ تون ڪم کي تڪليف ڪريان، اهو مان نـــ
چاهيندس."

۽ ڪنهن ٻي ڳري.
"مس نيلوءَ کي نه سڃو."
ٽرسڪ وري ٽرسڪ.
"اَڄ تون ڇا ڪري رهي آهين؟"
"ڀاڀي."
"هر وقت ڀاڀي ۽ ڀاڀي."
"اَڄ موڪل ڪر."
"ڇو؟"
"مان تو بنا اداس آهيان."
"فلم ڏسي اچ!"
"تون اچ ته گڏجي هلنداسين."
۽ اچان ٻه ڪنهن اي ڳري.
"نيلو تنهنجي ڇوري تي لڪلاڪ جا سمر ونگ آهن.
اکين ۾ شوخي ۽ دل ۾ پيار جو ساگر."
"ڏس ڊائلاگ نه مار."
"ڇو مان غلط ٿو چوان؟"
"ته ڇا صحيح ٿو چوان؟"

”توکي مون تي اعتبار ڪونهي؟“

”ڪنهن تي ڪهڙو اعتبار؟ ٻيو اهو سڀ ڇا لاءِ؟“

”فقط هڪ...“

”هٽ. ٻيو بڪواس.“

پر هن انهن سڀني ڳالهين کي ياد ڪرڻ مان ڇا ورندو؟ اهو سڀ ته ماضيءَ ۾ دفن ٿي چڪو آهي، سواءِ ٽيڪ چوندو آهي ته اهي سڀ ماضيءَ جون سمرتيون ڪئنسر جي مرض جيان لاعلاج آهن. سمرتين جا پوسٽ مارٽم ڪرڻ مان ڇا فائدو؟ پيار بڪواس آهي. رشتو بڪواس آهي. رشتي ناتي پيار وفا سڀ ٻاتيون هن. ٻاتون کا ڪيا؟

۽ سچپچ ٿيو به. هو دارون جي ڪنهن ۾ پهچي چڪو آهي. هو ڪنٽري جا ٽي-چار پيگ پي چڪو. سامهون هڪڙو پوڙهو شخص ويٺو هئس. جيڪو پي رهيو هو ۽ پليٽ مان هڪ هڪ چڻو به کائي رهيو هو

”دادا هي شهر ٻڙو آهي.“

پوڙهو پيئندو رهيو، جڻ پنهنجي وچ ۾ ڪميونيڪيشن ممڪن نه هو. پنهنجي جي وچ ۾ ڊائلاگ جهڙي ڪا استثني نه هئي.

هن دارون ٺاهيندڙ مئڪاوري طرف نهاريو ۽ چوڻ لڳو، ”هي شهر ٻڙو آهي. سخت ۽ نردئي. توکي خبر آهي مان ڇا ٿو چوڻ چاهيان؟ هن شهر ۾ سڀئي شيشي

ٽٽي چور چور ٿي ويندا آهن. هيئن.“ چئي سڌيءَ
هٿ وارو گلاس زمين تي ٽڪيو. گلاس ڇاڪاڻ ۽
ٺڪاءَ جو ٺڪاءُ، ان ڪري نه ٿيو. سڌيءَ اٿيو. آواز
جي عدم موجودگي پائي بوتل طرف هٿ وڌائين ۽
هن طرف منگلوري وڌي آيو، ”مسٽر سين ڪڙي ڪرڻ
مان فائدو ڪونهي. پيسا ڏي ۽ روانو ٿي. اهي ڊانلاڪ
وڃي گهرواري کي پڙاءِ!“

”منهنجي گهرواري هلي وئي.“

منگلوري چيو، ”پوءِ ان ڪري دکي آهين؟ بمبئي
۾ عورتن جي کهڙي ڪمي آهي؟“

”ٻڌ هر ڪا عورت نيلو ٿڻي ٿي سگهي، مسٽر! هڪ
جام نيلو جي نالي تي تيار ڪر!“ ڪيسي مان لاپرواهي
سان ذهن واهڻ جو نوٽ ڪڍي منگلوري طرف
وڌائيندي چيائين. ”هي، ڪٽ. جام ڀر!“

منگلوري وڳ سان چيس، ”ڏس مسٽر! بيڪس
نه ملندي سڌي طرح دارون پي هليو وڃ! نه نه...“

”ڊونٽ انگري... ڊونٽ انگري. مون کي ٻڌ!
هي شهر ٻڙو آهي. نيلو ٻڙو آهي. تون ٻڙو آهين. مان
ٻڙو آهيان. سڀ ٻڙو آهن. هي ٻڙن جو شهر آهي،
بمبئي ٻڙو آهي منهنجي ليلو.“

پڇي طرف اشارو ڪندي منگلوري، چيو، ”مسٽر
هي ڏس! ڪيئن نه شانتي سان پي رهيو آهي!“

”هو اولاد مٿان آهي! هو زندگي جو سفر طئه ڪري چڪو آهي. ليڪن مون لاءِ سڀ رستا بند آهن. ڇو جو شهر ٻٽو آهي.“

منگلوري سگريٽ جلايو.

سنجيءَ اشاري سان سگريٽ گهريو. منگلوري کيس سگريٽ ڏنو.

”۽ جيڪڏهن مان مري وڃان ته؟“

”وڃي مر!“ اسٽرتا سان منگلوري چيو.

”مران؟“

هن ڀيري منگلوري چپ رهيو

”نيلو کي ڏک نه ٿيندو؟ توکي ڏک نه ٿيندو؟“

”ڇو ٿيندو؟“ لاپرواهيءَ سان منگلوري چيو.

هن ڀيري سنجيءَ چپ رهيو.

”ڪنهن جي مرڻ سان ڪهڙو ٿو فرق پوي؟“ منگلوري ٻڌايو، ”اي مسٽر! مون کي لڳي ٿو، ته تون ڪنهن عورت کي ڪٽي ڏني آهي. هن شهر جي هوا شايد توکي به لڳي آهي. هن شهر جي هوا ۾ اهو سڀ آلاٻندي آهي ته تون نه ٿو ٿي سگهين. ڇا مان غلط ٿو چوان؟“

”ائين هوندي، شايد. آءٌ نيل سمجهي.“

منگلوري چيس، ”ٻارڪ ۾ وڃي سمهه! ٻيا گهر ۾ وڃي سمهه!“ لڙکڙائيندڙ قدمن سان سنجيءَ اٿيو. ڊگ...

ٻڌائيندو هلڻ لڳو. ٻن ٽن شخصن سان ٽڪرائجي ٽڪرائجي پيو.

هڪ ڪار سڌس پاسي کان هارن وڄائيندي لنگهي وئي. سڌير ٻڙڪڻ لڳو، ”نيلا مان توکي وڃائي ڇڏيو. هن شهر توکي ڳهي ڇڏيو. تون مون کي سمجهي نه سگهين. مان توکي سمجهائي نه سگهيس. ڪاش! تون مون لاءِ ترسين ها ته جيڪر اسان هن شهر کان دور دور سهڻن جي ڇانو ۾ لڪي وڃون ها. جتي هن منحوس شهر جو سايو به نه هجي ها. پر تو صحيح فيصلو ورتو. شايد مان غلط هئس. مان تو لائق نه هئس. آهه هيت تو، آهه هيت تو.“

١١ —

سڌير لاج ۾ جڏهن رات جو ٻارهين بجي پهتو. نشو ڪافي ٿي چڪو هئس. ٻوڪلاءُ باقي هئس. اهڙو ياد هئس ته هو لاسٽ شو جي فلم ۾ ويو هو. هن فلم جو نالو ياد ڪرڻ چاهيو. پر ياد نه آيس. ڪٿي شايد الٽي ڪٿي هئي. ڪٿي؟ ياد نه آيس

”هيڏي رات ٽائين ڪٿي هئين؟“ آنٽي پڇيس.

"ماني ۽ ڳاڙهي ٽي وٺي هوندي."

"ڪٿن کي ڪاواڙي چڙهي!" سنجيده ٿيڪي ۽ پڇيو.

"مهانڪاڻي جي زماني ۾ ڪاڏي جو زمان؟ ماڻهن کي ڪاڻ لاءِ ڪونهي ۽ ٿهڪجا هي نظرا؟ سياڻي ڪان مان رات جي ماني ڪوله وڪڻڻ ٻاهر؟"

"ڳو نو دي هيل."

"اڄ خوب ٻيٺو آٿي؟" ٻوه سعيد مٺي ٽي هٿ ڦيرائيندي پڇيو، "ماه ڊيٺو چاليهه! پر ٻوه مان نه لڳي ٿو، نه ٿو ڪٿري ٻيٺي آهي. ڪٿري ٻي ٽون ٻيهڪجي صحت سان هٿ ڇراند ڇو ٿو ڪري؟"

"آه وانت ٿو ڊاه!" آئي جو هٿ ڇڏائيندي. ڇيائين، "آه هيٺ دس سٺي. آه هيٺ ٻو. آه هيٺ ٻو ليلا. آه هيٺ اٻوري ٻاڏي."

آئي ڪيس ٻلنگ طرف وٺي وئي. ڪيس ليٽائي سعيد ٻوٽ لاڻائين ۽ ٿس چادر وڌائين. دروازي طرف وڃي موٽي وري ٻلنگ طرف آئي ڳاڻ ٻلوس ٻو! ماه ٻوٺو چاليهه! ڳاڻ ٻلوس ٻو! ۽ ٻوه اٻوي ڇيٺو اي ليٽي وري ائي سهڻي ڪيرن ٽان نظرداري ڪري ڏسي آئي نه ڪو جاڳي نه ٿو؟ وري ٻي ڊڪ ٽي اچي اٻوي ڇيٺو ٽي اچي ليٽي.

صبح جو آئي ٻه ران ڊالي چاهه جي ٽري کڻي آئي.

"هي شهر ٽوڪي ڪٿن ٿو لڳي، ڊالي؟" سوال ٻڇيو.

ٻالي جواب ڏيڻ ٿي ڏيڻي ان کان اڳ، مسٽري
۽ ليٽيل سيٺيءَ چيو، "هي شهر بتر آهي."

سوامي چيو، "ليڪن ٻڌو، او وقت ٻاٻلاڪن جو اسٽاڪ
ختم ٿي چڪو آهي."

ٻالي چيو، "مون کي هي شهر بمبئي سمپاوناڻن سان
ڀرپور نٿو نظر اچي. جيستائين هن شهر بمبئيءَ ۾ ايندي
ٿي مون نوڪر ڪاڏي ۽ ٿ. ٿ. مون خود سمپاڻي ورتو."

"نوڪر، ڇا جي نوڪر؟"

"دل جو زخم دل ۾ ٿي وڃڻ ڏجي." پوءِ سيٺيءَ
ڏانهن مخاطب ٿي چيائين، "اٿو اٿو چاهه پيئو. اڄ
پوءِ ڪمرو."

سيٺيءَ اٿندي چيو. "مان اڃا زنده، ڇو آهيان؟"

منير احمد چيو، "مرڻ چاهين ٿو ته ڪا ٽريجڊي جي
ناول حاضري ڪريان؟"

اداس ٿيندي سيٺيءَ چيو، "دوست! اها ئي ٽريجڊي
آهي. نه مري ٿو سگهجي، نه جي ٿو سگهجي. جنهن
طرح سان جيئڻ چاهجي ٿو."

منير چيو، "مرڻدان ته لڳهجي 'هيرو' جو ڇا ٿيندو؟
اسٽار اسٽيج، انٽرويوز، فاون ٽور، ڪئميرا ۽ شوٽنگ،
هيروئن سان رومانس جا نت نوان افواهه."

سيٺيءَ چيو، "هي اهو تصور آهي، جنهن ۾ انسان
جي داخلائي بندش آهي. هڪ سيمين خراب ۽ بس."

جنهن جو حقيقت سان ڪوبه واسطو ڪونهي. منهنجو
آمپيشنس مري چڪو آهي.“

”انهيءَ ۾؟ ڇو؟ آخر ڇو؟“

”هڪ انسان لاءِ هڪ ئي وقت ۾ زندگيون جيئڻ
مشڪل ڪم آهي. خوابن کي جلائي رک ڪري ڇڏڻ
گهرجي ۽ بس.“

گوالڪي ۽ پوڙهي ڪاٺي هڪ لفافو سنجيءَ طرف
وڌايو. سنجيءَ لفافو کسي جي حوالي ڪيو ۽ سليٽ
ڪٺي ڪاٺي لکيو. قلم لاءِ انتظام آهي.

منير احمد چيو، ”وٺ پاڻي! گهر وڃي 'هيرو' لاءِ
ڪانٽو ٺاهيندس. اڃا ٻوڪي ڇا کپي؟ جيئڻ لاءِ اهو پاڻو ڇا
ڪافي ناهي؟ اڃا ۽ مرڻ چاهين ٿو ته وڃي ٻڏي مر!“
پنهنجائپ سان منير احمد ٻئي لاءِ ڏڪ ڇمائيندي چيس.

پوءِ ڪنهن ئي صوري سان ئي ڊاڪئ سان سنجيءَ
لفافو کوليو. هڪ ننڍن ٻوڊيوسو اسڪران نيست لاءِ
گهرايو هيس.

سنجيءَ جي چهري تي چمڪ آئي. اکين ۾ سوچا
ڀڙائڻ لڳا. پهنجو نوع ۾ چيائين، ”مان ٽوهان کي
چوندو هئس ته هڪ نه هڪ ڏينهن منهنجو ۽ اڳيدو پو
ٽوهان کي وشواس نه ايندو هو، هاڻ اهو ڏينهن دور
ڪونهي جڏهن مان...“

وچ ۾ ڪمبندي سوامي گهيورام سان چيو، ”انڌري

۽ خوش ٿي ٿي سگهين!"

منهنجو چيو، "ڪجهه ته چئڻ جو بهانو مليو اٿس.
مسين مسين سگهين کي هي شهر خوشگوار لڳي ٿو. توهان
حقيقت جي ، مون طرف ڏسي ڪيئن خوش ڪرڻ
ٿو چاهين؟"

سگهين چيو، "هاڻ زندگي ۾ مان نراس ٿي ٿيندس.
مسڪراري ڪالهه ٿيڪ ٿي چيو، "نيلو واڻي ته ڇا ٿيو؟
پر......"

"چون، نيلوه کي ڇا ٿيو؟"

"هوءَ شادي ڪري رهي آهي، خوش رهي شال.
مان ڇو اداس ٿيان؟ هوءَ مون کي نٿي چاهي ته ڇا ٿيو؟
هن وقت مون لاءِ ترسڻ لاءِ صبر نه هو ته مان ڇا ڪريان؟
مون ته پنهنجي دل جي هر ڌڙڪڻ ۾ ڪيس چاهيو هو.
پيار ڇا آهي؟ دلين جو بندوبست نه؟ نٿو لڳي، ڇا ٿيو؟
هر ڪنهن وقت پنهنجي زندگي، اڇانون، واسانون،
ڪامنائون ۽ سپنا آهن. هوءَ پرو هوءَ زندگي پر جيڪڏهن
مون سان رهڻ نٿي چاهي، ته مان ڪيس ڇو زور پريان؟
سگهين، ڇڻ پنهنجو پاڻ سان ڳالهائي رهيو هو. هن لاءِ
سوامي، منيراحمدن ڪانتي ڪمار جي موجودگي ڇڻ
رهي ٿي ته هئي.

"اڙي او عاشق زهر پياڪ!! رهڻ ذي عاشقي کي
ڪجهه هوش ۾ اچ، جلد سڌيري اچ، نيست لاءِ

وڃڻو اٿئي."

ڪانتي ڪمار مسڪرائڻ جي ڪوشش ڪئي.

"بونسٽ ورى ماءِ منهنجو سانگ وانگر. انهنجا نه
ٻه ماڻهو ڦرڻ وارا آهن. ڇا سمجهيئه؟"

ٻيا سمجهڻ جي ڪانتي ڪمار مسڪراهٽ برقرار رکي.

منير احمد چيو، "زندگي ۾ اهي ٿورڙيون ڏينهڙيون
وهندڙون. ڪرڻ اٿڻ، ڪرڻ اٿڻ زندگيءَ جو نالو آهي."

سندس چيو، "زندگيءَ جو ڪو به نالو ڪونهي."

"زندگي...."

"زندگيءَ جو جيڪڏهن ڪو نالو آهي ته بس
ڀهڻجي امتحانن ۾ ڪامياب وڃڻ. بس" سندس چيو.

منير احمد چيو، "غلط! بلڪل غلط! هر حاصلات
کان پوءِ نئين ڀٽڪ آهي. نئين تلاش آهي. زندگيءَ ۾
ڪوهيل ملهن جي حاصلات جا اڄا نه نون ملهن لاءِ تلاش
ڀٽڪ. تلاش. ڀٽڪ. ڪشمڪش ڪڏهن ختم نٿي ٿئي.
هر ڪشمڪش جيئڻ لاءِ نئون چئلينج ڏيئي ٿي."

١٣ —

منير احمد ڪملا نهرو پارڪ جي پلنگ جو مهاڙ

وٺي ٻيلو هو مس داني، پوءِ ربيڪا گلن جي ٻوٽن ۾ مصروف هئي. منير احمد ربيڪا کي سڏيو، "هيڏانهن آچ!"

ربيڪا منير طرف وڌي.

"ڏسين ٿي ربيڪا! اوچائي تان ٻمبئي ڪيئن لڳي رهي آهي؟ لڳي ٿو، ڄڻ ته ڪو هڪ شهر ٻيو آبو آهي. ڏسين ٿي اندران ٻاهر نڪرندڙ مصروف ٻمبئي شهر جو عڪس سمنڊ ۾ تري رهيو آهي. ڪيڏو وڻي ٿو جهاز جيان. ڪئين؟"

"جيئن انسان جي دل ۾ الله پاڪ جو سمنڊ آهي. ڪئين؟"

"مون وٽ ته دل ڪانهي."

"پوءِ تون هاڻ لمس ڪري رهي آهين؟"

"ٻيا شڪ جي."

"ڪا پيار جا سان ڪندو آهين؟"

"ها توکي پيار ڪرڻ ڪندو آهيان."

"ڪوڙو."

"بلڪل ڪوڙو."

ناراض ٿي ربيڪا منير کان پري ٿي هٽي وئي ۽ گلن ۾ نظرون اٽڪائي ڇڏيائين.

"ربيڪا!" هڪ ڀيرو منير سڏيو.

"ربيڪا! ربيڪا!"

هو ربيڪا طرف وڌي ويو.

"ونڪا؟"

اُجهي نگاهن سان ونڪا مون طرف نهاريو.

"هي ڪهڙي قسم جو راز آهي؟"

ونڪا چپ رهي.

"وهنوار نه انهن تي ڪريان. جڏهن مون کي سڃاڻين ڪونه؟"

"توهان ڪير آهيو؟"

"توهان جي دلدار."

"ڪڏهن اها دلدار، مون ڪڙي ڪندو آهين. اڄ مان ڪري رهي آهيان. ڇاڪاڻ ته توهان جو مون سان ڪو واسطو ڪونهي."

"ڇا مطلب؟"

"ته توهان مون کي پيار نه ڪندا آهيو. توهان جي چوڻ موجب توهان هارٽلس آهيو؟ ايئن؟"

"اُف! مون ته مذاق ۾ ٿي چيو."

"ته جناب مون به مذاق ۾ ٿي چيو. ايئن؟"

"پوءِ تو ساڻيعب ڪيو؟"

"اپڇرائي."

"ونڪا تو منهنجي زندگي کي تبديل ڪري ڇڏيو آهي. توسان رهي منهنجو وري رشتن ۾ اعتبار ٿيڻ لڳو آهي. نه ته رشتن طرف منهنجو من الڳاءَ جو رخ اختيار ڪري چڪو هو."

"ڪھڙو وشتو."
"ٻو آر ماه ٻاوٽ! ماه ھڏي! ماه سوٽي."
"شت اَپ!"
"ڇو؟"
واسڪا دھرايو، "پيار ڪسي پيار وھٽ ڏي وشتن جو الزام نہ ڏي."
"مھنجي ٻلي ۽ مون کي مياؤن؟"
"مان ٻلي آھيان؟"
"يس آف ڪورس"
"مياؤن مياؤن."
"ھيلو ماه پوسي ڪئٽ!"
واسڪا ميرو جي ٻانھن ۾ چھنڊڙي پائي.
"ھي ڇا آھي؟"
"مھنجي ٻلي جا چھنڊڙا"
ميرو مشڪرائڻ لڳو. دل ۾ سوچيائين، ٻالي ۽ واسڪا ۾ فرق آھي. واسڪا جي ھر لفظ ۾ صداقت آھي. جڏھن ته ٻالي جي ھر لفظ ۾ بناوٽ، ڍونگ، فريب. ڪيتري نہ مڪمت آھي واسڪا. ھن آسمان جيان ڪليل ۽ وسيع، درياه جيان سھڻي شيل، سمنڊ جيان گھري.
"ميري ڇا ٿي چوي! خبر اٿئي ميرو!"
"ڇا ٿي چوي؟" واسڪا جي چھري ڏانھن نھاريندي پڇيو ميرو، "ڪجھ خاص؟"

"ڇوي لئي ڪمار سٺو ڇوڪرو آهي."

"پڪي، تنهنجي ممي مسٽون کي پلماناهت جو سرٽيفڪيٽ ڏنو آهي؟"

"هون."

"۽ ممي جي ڏيءَ ڇا لئي ڇوي؟"

"ڇوي لئي، ڪمار ليوڙانڪ آهي."

"روسڪا جي پيار ۾."

"۽ روسڪا ڪمار کي نه چاهيندي آهي."

"ڇا پيو ڪو ٻار مٿي ڳولهيو اٿئي؟" ڇڙندي ۽ اُٺي اُٺي وڃان مسٽر احمد پڇيو.

"ها" ڪمل ڏوڙيو روسڪا.

"ڪير؟"

"مسٽر احمد."

"ڪمار جو پيو حصو ٻا ڪاروبار ڪاڻي مسٽر احمد آهي."

"مان ڄاڻان ٿي."

کيسي مان هڪ ڪاغذ ڪڍيندي مسٽر احمد چيو،

"روسڪا هن تي صحيح ڪر."

"ڇو؟"

"هي پيار جو دستاويز آهي."

"پڪي؟"

"سول مئرج جو فارم."

"اڇا."

"اڄ کان مهينو پوءِ تون مسز منير احمد هوندينءَ."

"مسز منير احمد؟"

"ڪائي آبجيڪشن؟"

"نه."

ٻنهي فارم تي گڏجي صحيح ڪئي.

فارم هوا ۾ لهرائيندي منير چيو، "وري نه سوچ ونسڪا! تون هڪ آرٽسٽ جي جوءِ ٿيڻ چاهي رهي آهين. جنهن وٽ ڪوبه فيوچر ڪونهي."

"ڄاڻان ٿي."

"جنهن کي پنهنجي ونسڪا کان وڌيڪ آرٽ پيارو آهي."

"سو به ڄاڻان ٿي."

"پنهنجي ممي؟"

"مان اُن کي پاڻهي هينڊل ڪنديس. هوءِ ٿورو ناراض ٿيندي آهستي آهستي ان رشتي کي قبول ڪندي."

"ٻيو ڪجهه آهي؟"

"سو سيڪڙو ٺيڪ اٿم."

وداعي جي گهڙين ۾ ٿورڙي اوندهه لهي آئي. اُٿي هڪٻئي جي نزديڪ آيا. ٻنهي جي وچ ۾ ڪا دوري نه رهي. شهر انهن جي پيار جي اوچائين اڳيان ڇوٽڙو لڳي رهيو. ٻنهي جي دلين ۾ خوشيءَ جو سمنڊ لهرون هاري رهيو هو. ٻنهي جي وچ ۾ ڪا دوري نه رهي.

وري ملڻ جو واعدو ڏئي اتي هڪٻئي کان الڳ ٿيا.

١٣-

ڊالي کي هن لاج ۾ آئي ان هفتن کان اڳ، وڏو ڪ
وقت ٿي ويو هو. هوءَ هر ڪنهن سان هڪجهڙي مري
وڃي هئي. آنٽي هن مان خوش هئي. فرصت جي وقت
۾ آنٽي کيس گهراڻي ڳالهه وقت ونهاري ٻڌائيندي ماضيءَ
جون دلچسپ ڳالهيون ساڻس ڪندي هئي. اڄ، ڪڏهن
سنڌس مسٽر ڊسوزا سان ملاقات ٿي. ڪڏهن هن کيس
مهراڻ لاءِ پرواز ڪيو. ڪڏهن ٻه ٻار ڄاوا. جهڪي ڏوبت
۾ ڀلڪ جي وکهي مري ويا. ڪڏهن شهر ۾ اچي هن
لاج ورتي. ڪڏهن انگلينڊ ۾ ڊسوزا گذاري ويو. ڪڏهن
لاج جي رهندڙن کي ڪهڙو ڪم کان ڇ. وڌيڪ ٻڌائيندي
آهي. هو شيطان آهن يا ٻيءَ بيمارا آهن. مان 'جي' رهي
آهيان ۽ فقط انهن جي پرواه. ٿو جيڪي لاءِ هون وهت
ڪا، ڪش يا ڪوا. ڪاري ڪونهي. انهن کي پيار
ڪري ۽ جيڪو سگهو آهي سو ٻالن کي پيار ڪري ٿي ۽
ڪونهي. وغيره وغيره. ڊالي آنٽي سان 'ها'
۾ 'ها' ملائيندي رهندي آهي، هن زندگي جي سچي
ذميواري ۽ لاج ۾ رهندڙ کي دوڏ سرو ڪرڻ جي

نه مهواري ڪٽي ورتي هئي. لاج ۾ رهندڙ هر وقت ٽالي
ڏي ڪنهن نه ڪنهن ڪم لاءِ سڏيندا هئا. هوءَ به خوشي
خوشيءَ سان هر ڪنهن جا ڪم ڪندي هئي. ان ڏکري
هر ڪنهن وٽ پياري هئي. آنٽي کيس چوندي هئي،
”ماهه سونهن چانڊوڻ. ڏيءَ جيڏي جي آڪانڪا منهنجو ٻسوزا
جي حيات هوندي ته هئم. پر ڪاٿ ڪسي ڪجهه پير
منظور هو تون نه منهنجي جگر جو ٽڪرو آهين.“

هڪ صبح جو آنٽي ڪمري ۾ پهتي.

منير احمد چيو، ”هلو آنٽي! هاڻي تو وٽ فقط مهني
ڪن جو مهمان آهيان.“

”ڇو؟ مون مان ڪهڙي تڪليف آئي؟“

”مان شادي ڪري رهيو آهيان.“

”انس واقعي ڪڏهن نه!“ چئي آنٽي اداس ٿي وئي.
اکين ۾ آيل آنسون لڪائيندي چيائين،“ توهان شيطان
آهيو. مان ڄاڻان ٿي. هڪ ڪري مونکي ڇڏي
وڃي رهيا آهيو توهان ڇا ٿا سمجهو؟ نه مون کي توهان
جي پرواهه آهي؟ رڳو! هليا وڃو! مان توهان کي سڏڻ
نه ايندس.“ آنسون تي قبضو پائڻ جي ڪوشش ۾
لڳي وئي، آنٽي،

دلداري ڏيندي منير چيس، ”آنٽي تو وٽ ايندس
ويندس، چنتا ڇو ٿي ڪرين؟“

”حرام خور! مان هلو آهيان نه؟ مان هلو هڃان ها

نه ته توهان مان هڪ هڪ کي شرم ڪري ڇڏيـــان ها.
پر توهان مون کي هٿلر به نه ٻڌڻ اٿا ڏيو ٿا.”

مومر جي دل ڀرجي آئي. چيائين، ”هٿلر کي ته ماڻهو
وساري ڇڏيندا. آنٽي! پـــر توکي اسان ڪڏهن وساري
سگهنداسين. تنهنجي ڪاوڙ، تنهنجون گاريون به ته اسان
لاءِ گلا سمان هيون.”

”مان توهان کي پنهنجو پار سمجهي چڙندي هيس.
توهان مون کي ٽوڪيندا هئا. ته به مان دل ۾ نه ڪندي
هيس. توهان کي مون ڪهڙو ڏک ڏنو؟ توهان کي مون
مان ڪهڙو ڏک هو؟”

”چنتا نه ڪر آنٽي! مان هميشه لو وقت رهندس.
هميشه هميشه لاءِ” ٻالي چيو.

مومر چڙڪندي پڇيو، ”ڇـــا ٻچي عمر ڪنواري
رهڻ جو قسم کاڌو اٿئي، ڇا؟”

”اصل نه.”

”ته پوءِ؟”

”مان مثراڄ ڪري رهي آهيان.”

”ڪنهن سان؟ ڪڏهن؟”

”ڪانتي سان.” شرمائيندي، سياوڪ اچ ســان
ٻالي چيو.

”چري ته نه ٿي آهين؟ گونگي ۽ ٻوڙي سان؟ اهو
جذباتي ۽ جلد بازيءَ وارو قدم نه ٿيندو؟”

ٻالي ٺهر سان چيو، "ها هن جي دل کي نڪي ٻوڙي ڪونهي."

"ڇا مطلب؟" عجب وچان مير احمد پڇيو.

"سچ ٿي چوان." چئي ٻالي ڪانتي جي پاسي کان وڃي ويٺي. ڪانتي مسڪرايو. ڄڻ ايورسٽ جي چوٽيءَ تي فتح حاصل ڪئي هئائين.

"اها ته اوشواس جوڳي ڳالهه آهي! مون کي ته اعتبار نٿو اچي." سوامي چيو.

مير احمد اڻ ٿڻ وچان پڇيو، "تو ڪيئن ڄاتو ته ڪانتي توکي پيار ٿو ڪري؟ ڪولڪي جي ڀاشا تون ڪيئن سمجهي سگهين آهين؟ ۽ اهو فيصلو جلد بازي ۾ ته ڪيل ڪونهي؟"

"بلڪل نه!" ٻالي چيو. "تهن ڏينهن ڪانتي سليٽ تي لکيو، آءٌ تو ٻڌو."

"۽ تو وشواس ڪري ورتو؟" مير چيو.

ٻالي چيو، "ڇو نه. ڪندا ڇس؟" پوءِ ڪانتي ڏانهن نهاري، "هن زبان سان اسان ڪيترا ته ڪوڙ ٿا ڳالهايون. ليڪن دل سان ڪوڙ ڪيئن ڳالهائي سگهبو؟ دل ته هميشه سچ ڳالهائيندي آهي."

"ڇو ڪانتي کي خبر آهي؟" مهندو پڇيو.

"ها..." سوامي پڇيو.

"هن کي بلڪل خبر آهي مون ڪيئن سليٽ تي لکي

ذنو "ها" پنهنجي گذريل زندگيءَ کان ئي ڪيس واقف
ڪيم."

"گذريل زندگي؟"

مٽر ۽ سوامي کي ٻالي جي ماضيءَ جي زندگي
کان پردو کڻندو ڏسي خوش ٿيو. پوءِ وڏي چاهہ سان راز
کلڻ جو انتظار ڪري لڳا.

ٻالي چيو، مٽر مڪنديءَ، "توهان سڀ ڄاڻڻ چاهيندا؟
تہ منهنجي گذريل زندگي ڇا آهي؟ مان توهان کي وڌيڪ
ڏيکاريندس ۽ لڪڻ نہ چاهيندس. مان پهنجي ۽ آئي
هيس. پروفيسر ڪالاٽي جي تلاش ۾ مان پوني ۾ رهندي
هيس. پروفيسر ڪالاٽي انهيءَ پاڙي ۾ رهندو هو.
مان اڪيلي رهندي هيس. سيلف ڊپينڊنٽ هيس.
گذرت ۽ چاچو چاچي هئا. ٽيوشن وٺندي پروفيسر
ڪالاٽيءَ جي پيار ۾ گرفتار ٿيس، سمجهہ. هن مون کي
ٺڳيو ۽ ڦاسايو، ۽ هڪ ڏينهن پنهنجي ڄاڻ جي هو
هليو ويو. مان سندس اچڻ جو انتظار ڪندي رهيس.
سندس ساٿي پروفيسر مان ڄاڻ پئي تہ هو بمبئي طرف
ويل آهي. پڇائيندي پهتي پهتس. اڄ ٻي
رات جو گاڏيءَ مان دادر لهي لٿي هيس. هيءَ لاج
اسٽيشن جي نزديڪ نظر آئي. آخر پروفيسر جو گهر ڳو
ڳولهيم. خبر پئي تہ هو اڳواٽ شادي شده آهي. کيس
ٻہ ٻار بہ آهن. مان چاهيان ها تہ هن جو گهر برباد

ڪري سگهان ها. پنهنجي خوشيءَ لاءِ پئي جو گهر اُجاڙ
برباد ڪريان، سو مون کان نه ٿيو. پيار هميشه، ڪميا
سيکاري ٿو. مون کيس معاف ڪري ڇڏيو." ڪنگهندي
گلو صفا ڪندي ٻالي چيو، "لاچ ۽ ڪانتي جي سڌڪ،
۽ وهي چاليو. ۽ جنهن مرد جي مون کي تلاش هئي.
اهي سڀ اتاصو ڪانتيءَ ۾ مون کي مليا. گهڻ ۽ گهڻ
هو پنهنجي گونگي زبان سان ڪوڙ ۽ نه ڳالهائي
سگهندو؟"

"پر اهڙو مسئلي جو حل ڪراهي؟" سوامي چيو.
"مان پروفيسر ڪالاڻيءَ مان اهڙو ئي پدظن هيس.
جو سڀني مردن کان نفرت ۽ ڪرڪ لڳي هيس. پر
ڪانتي پنهنجي اپوجهائي سان منهنجي دل ۾ پيار کي
اڀاريو، ۽ ......"

"پر ماڻهو ڇا چوندا؟ ڏونگي ۽ پوڙي جي جوڙو؟
اهو ڇو ٿي وساريان؟" ٽوڪيندي سوامي چيو.
ٻالي چيو، "سوامي! مان شادي پنهنجي دل جي
خوشي لاءِ ڪري رهي آهيان. انهن جي ريمارڪس سان
منهنجو ڪهڙو واسطو؟"
آنٽي پٽ ٿي ٻاليءَ کي ڀڄائيندي رهي.
ڪانتي مشڪرائي رهيو هو لچاري مشڪ.
آنٽي چيو، "مان چوندي هيس نه، ڪانتي ڪيترو
نه شريف آهي. کيس ڪنهن ۽ ڳالهه لاءِ شڪايت ڪراهي."

انتوني ۾ سنجهه، اچل منهن سان ڪمري ۾ داخل ٿيو، "اسڪول ٿوسٽ ۾ ڏ. پاس ٿيس... پر..."

"پر..." منهنجو ڪاٺس پڇيو.

"هو مون کي ٽنڊو ڄول ڏئي رهيا هئا. مون رنوز ڪيو. جيڪڏهن هيٺر ٽنڊا ڄول قبوليندس ته سڄي عمر ٽنڊا ڄول ٿي ڪندو رهندس"

"ڏاڍي بهادري ڪئي؟" سوامي چيو.

"ڇو؟"

"ماڻهو سونهري ٻردي لاءِ هڪ ٻئي ۽ هڪ شامت لاءِ واجهائي رهيا آهن. ۽ هڪ ٿون آهن. جنهن جي دماغ ۾ "هيرو" گهر ڪري ويٺو آهي. پنهنجي ٻارن لي ڪهاڙو هٿي رهيو آهن. ۽ رنوز ڪري سوچيهن ٿو ته شهيد ٿيڻي رهيو آهن. ڪئن؟" سوامي چيو.

"مون اميد ته ڇڏي آهي. شايد هڪ ته هڪ ڏينهن..."

"سڪٽي اميد مان ڇا ورندو؟" منهنجو احمد پڇيو.

سنجهه ڪجهه ٻوسيءَ ۽ ڪجهه منڪر ارادي سان چيو، "هيرو ته ٿيندس ته شايد هن شهر سان مٿو ٽڪرا ٽي ٽڪرا ٿي ختم ٿي ويندس. مون جهڙا سوان هزارن انسان سهڻا ڪٺي جيئندا آهن ۽ سهڻا ڪٺي، مري ويندا آهن. مون سان به جيڪڏهن ساڳي حالت ٿي. ته ڇا ٿيندو! پر مان هن شهر کي ڪڏهن به، معاف

ڪري نه سگهندس. هي شهر ڇڏڻ به نٿو ڇڏائي.
اڏولڻ لڳائن، ارمانن ۽ سپنن جو قبرستان آهي
هي شهر.“

”تون ــ سڄو ڏوهه شهر مٿان مڙهي آجو ٿو ٿي
وڃڻ چاهين؟ ان ۾ شهر جو ڪهڙو ڏوهه ڪونهي. اڙ ۾
ڪنهن نه هوندا ته هي شهر ۾ ڇا ڪندو؟ شهر کي ڏوهه
ڏيڻ اجايو آهي. يا تون هن شهر ۾ خود کي مس فٽ
ٿو سمجهين يا وري تون هن شهر کان گهڻو ڪجهه چاهين
ٿو. جيڪو هي شهر توکي ڏيڻ ۾ اسمرٿ آهي. ائڊ-
جسٽمينٽ جيئڻ جو هڪ شرط آهي. يا تون هي شهر
ڇڏي وڃ. يا وري هن شهر ۾ رهي پنهنجي وجود ذي
ڀڃائي رکڻ لاءِ جنگ جاري رک. حالات جي تلاش ۾
ڀٽڪندو رهه. تو لاءِ ايترو ئي ڪافي آهي.“

سنجهه واڻيو، ”مان نٿو هن شهر ۾ آهيان. جڏهن ئڻندس
نه هن شهر ۾. بس صفا ختم ٿي ويندس. بس! ائڊ-
جسٽمينٽ منهنجي طبيعت جي خلاف آهي.“

”منير احمد چيو، ”ائڊجسٽمينٽ جيئڻ جو هنر آهي.“

”سنجهه وڏائي سان چيو، ”هموارڪ شخص لاءِ اهو
اصول ممڪن ٿي سگهي ٿو. پر سپنن ۾ جيئندڙ شخص
لاءِ اهو ناممڪن آهي.“

”سپنن ۾ جيئندڙ شخص جا پير زمين تي نه ٽڪندا
آهن. ۽ زندگي هميشه زمين چاهيندي آهي.“

منير احمد وري ٻڌائيندي چيو، "اڄ پاڻي لون ڪاٽڻي
کي واڍاڻون ڏي."

"ڪهڙي خوشي ۾." ڪاٽڻي ڏانهن نهاريندي،
اڻٽڻي سمجهڻ چاهيندي سڌيءَ پڇيو.

"هو ٻالي سان شادي ڪري رهيو آهي." ڄڻ
ڪنهن وڏي رهسيءَ جو پردو فاش ڪيو هجيس.

"ٻالي؟ امت لاءِ؟"

"ٻالي کان پڇي ڏس! جيڪڏهن مون تي وشواس
نٿو اچئي؟"

ٻالي ڪاٽڻي جي ڪلهي جو سهارو وٺي ايندي هئي.
سڌي ٿي هن هاڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻيو.

"آءِ فيل سو پرائوڊ."

منير احمد چيو، هن کي انڊ جيسٽمينٽ چئبو آهي.
هوءَ ڳوٺاڻي ۽ پوڙهي ڪسي پنهنجو جيون ساٿي پڻائي
رهي آهي. هوءَ اڄ تائين پوري حقيقت جي زمين تي
بيٺي آهي ۽ ان ڪري هو واحد پاڻي مهڪرائي
سگهي ٿي. ۽ نيڻن کان نجات پائي ٿي. توکي ياد آهي
ته تو ڪهڙين ڏينهن کان مهڪرايو ڪونهي؟ ته ته ڇا
ٻالي وٽ ڪهڙو غم آهي؟ هوءَ رشتن جي جوڙ ٽوڙ مان
اڀري صحيح فيصلو وٺي سگهي آهي. جڏهن ته تون
محض غلط اميدن ۾ جي رهيو آهين؟"

"مان آخر ان پاڻهر لينڊس جو انڊجيسٽمينٽ ڪريان."

سنڌيءَ چيو، "ڇو جو مان غير رواجي شخصيت رکان ٿو.
اها ڳالهه نوٽ ڪر!"

"تون ٻُڌجي ڪلاسڪ ميوزڪ لاءِ ٻُڪي رهيو
آهين. حقيقت ۾ ٻاردي جي دنيا دوکي جي دنيا آهي.
ڇهڙي ٿي ميڪ جو ٿيو. ڏٺي الڳ الڳ زندگيون
جيئڻ ۾ ڇا رکيو آهي؟ نقالن جي زندگي به ڪا زندگي
آهي؟ ٻر جيڪڏهن تون انگريز ٻڌڻ چاهين ٿو ته ٻهتر
اهو ٿيندو ته تون ماڊلنگ ۾ ايڪسٽرا ڪمائي ۽ چانس
ملڻ لاءِ انتظار ڪندو رهه. ڪيئن ٻيدي ٿو، ته ٻهران
ماڊل ٻراه هو؟ هاڻ هو هيرو ٺيو آهي. اهو مثال تو لاءِ
ڪافي ڪونهي؟ ڇاڪاڻ جو هر اميڊس جهڙو جهڙ
چاهيندو آهي، اڏهن ٿي انسان ٻهي سگهندو آهي."

"لوسٽ آس فورگيٽ آل دي ٽيڪس. اڄ مون ٻوتل
آندي آهي. سڀ گڏجي ٻيئندا سين." سنڌيءَ هاڪو
ٿيندي چيو.

"مون کي ته ڪو اعتراض ڪونهي. ٻر تون ڊالي ۽
آنٽي کي منائيندا ان؟"

"ڊالي ۽ آنٽي انڪار نه ڪندا ٻون." ۽ ڊالي ڏانهن
منهن ڪري چيائين، "گلاس آڻ، ٻليز!"

ڊالي چيو، "مان نه ٻيئندا ٻس."

"ڇو ڀاڻي؟ توهان جي مزاج ليڪ جي خوشيءَ ۾
مان ٻار ٿي ڏٺي رهيو آهيان ۽ تون ڇوان ٿي، مسان

ته پيئندا هُئس؟ مان ٻاٽل ڪٿي ڦٽي ڪندس."

"اهو مڇائڻ جو هڪ نمونو آهي." ٻاليءَ چيو.
سڀني ٽرسيو ڪرڻ. آڇڻ لاءِ ٻوتل کڻائين دري
طرف ويو ته ڪانئي ٻوڙي ڪاڻس ٻوتل کسي. ڇاڪاڻ
ته ٻڌي جي وهدوار مان ڪانئي ڳالهين جو اندازو لڳائي
ورتو هو.

اشارن ۾ ٻالي کي گلاس آڻڻ لاءِ چيائين ۽ سليٽ
تي لکيائين، "ٽوڪي پيئڻو پوندو."

آنٽي وچ ۾ چيو، "پيئڻ وارن لاءِ هڪ شرط اهو
آهي ته ٻي ڪري پڪندا ڪونه. ۽ منهنجا گلاس نه
ڀڃندا. جيڪڏهن گلاس ڀڃندا ته هڪ هڪ گلاس جا
٢ ٢ رپيا وٺندي ساڻو. اهو ياد ڪري ڇڏيو."

"اي هلر آنٽي! ٽون رعب ڇمائيندي آهين ڪئي. اسان
سڀ ٽوڪي ڇڏي ويندا سين، ان ته مان ٽهنجي مغز کي
وٺي هوندس، لاءِ اچي هٽي ۽ هندس هلر آنٽي!"
منير احمد چيو.

"ٽوهان سڀ شيطان آهيو. مان ٽوهان هڪ هڪ
سان ڪهڙو سلوڪ ڪريان؟ چئو؟"

"سوادي مرغي ردي ڪارائي. اسان." منير احمد
ٻوماڻش ڪئي.

سڀني سر وڻائيندي چيس، "منير ٺيڪ ٿو چئي."

آنٽي هن پيري چيو، "ته ڪن ڪولي ٻڌو. اهڙي

مهڙي ڪان واهه، واهه، رستا وٺڻ ڪ ونديسانو. ڇا سمجهيو؟"

منير احمد پڇيو، "جوڙن لاءِ آ ــ . ڪميشن رات هوندو؟"

"نه!" آنٽيءَ چيو.

منير چيو، "هٽلر آنٽي تو وٽ ڏ ري ۾ ڊيا ڪونهي."

"ان هٽلر آنٽي کي ۾ ياد ڪندا." آنٽي مسڪرا-ئيندي چيو.

"اڄ هي سوامي اندر ڪيان ئي ويو؟" سڌيءَ پڇيو.

"هتي ئي ته هو ڪٿي ڪم ٿيو؟ ڪهڙي ساڳ تا ۽ لين ئي ويو؟ ئي سڪهي تو شايد ليونري ۾ ويو هجي."

نظر پاهر اڇليندي، "ته ليونري ته خالي آهي. اوچتو ڪسڪي ڪيڏانهن هليو ويو؟ اهڙي مثل محفل ڇڏي ڪٿي هليو ويو؟"

"۽ سوامي ۽ ڪان سواءِ محفل شروع ڪيئن ڪريون؟ اچڻ ۾ ئي هوندو. سڀدس اورو انتظار ڪريون. ڪيئن؟"

اتري ۾ وانرليس جي سيٽي وڳي. اها لڳاتار وڄندي رهي. ۽ اها اچي لاج لائين پوري ٿي. وانر-ليس هنيان پوليس جي جيپ ۾ هئي. پوليس وارن سان ڪنو سوامي ــ هو. منير احمد سوچيو، "سوامي ضرور ڪــو ڏوهه ڪيو هوندو. انڪري پوليس کيس گرفتار ڪرڻ آئي هوندي." پوءِ سوچيائين، هو پوليس سان گڏ آيو آهي، ضرور ڪا ڳالهه هوندي.

پوليس انسپيڪٽر ٺيڪ وقت اچي رسيو. آنٽي پڻ
پوليس جي ويجهو وڌي آئي. "ڇا ٿيو؟"
"جلد ئي حالت کان واقف ٿيندا."
هڪ لمبي شخص سان پوليس سوال جواب ڪرڻ
لڳي ۽ پوءِ کيس گرفتار ڪري ٻاهر نڪتي.
آنٽي سوالي نگاهن سان سوامي طرف نهارڻ لڳي.
سوامي آنٽي جي شڪا جو سمڌان ڪندي چيو،
"آنٽي! معاف ڪجو! مان ڏيڍ مهني کان هن لاج ۾
صرف انڪري ترسيل هئس، ڇاڪاڻ ته اسان کي هڪ
خونيءَ جي تلاش هئي. ڪجهه سبب ڏسڻي اسان کي
اهو معلوم ٿيو ته اهو خوني هن 'لاج' ۾ ترسيل آهي.
مان گذريل ڏيڍ مهني کان هن تي نظرداري ڪندو
هئس. انڪري ئي مون کي هي سواميءَ جو ڇولو
ڌارڻ ڪرڻو پيو. هونئن مان سي. آءِ. ڊي. ۾ آهيان.
لمبو شخص رگهو رام آهي. هن هڪ ئي وقت ٽي
خون ڪيا. هو پندرهن ورهين جو هو ۽ پوءِ لاپتا ٿي
ويو. کيس شڪ هو ته جيڪو ٻار کيس ٿي رهيو هو سو
کيس پنهنجي جي پاڙيءَ مان هو. هن پنهنجي، ٻار ۽ پنهنجي
جي پاڙي ٽنهي جو خون ڪري پاڻ رپوش ٿيو. هو
پنهنجو نالو بدلائي گوپال ڪاڪي ناليءَ سان اصل ۾ گذريل
ڏيڍ سال کان رهيل هو. هاڻ هو هڪ ڪارخاني واري
وٽ ڪم ڪندو آهي."

آنٽي اک موڙيندي چيو، "مون کي پوليس کان سخت نفرت آهي. مون کي ياد آهي ته منهنجو فادر جڏهن آزادي جي لڙائي ۾ شامل ٿيو هو ته پوليس جي لٺين سان گهايل ٿي بسترو پڪڙيائين ته وري صحتياب ٿي نه اٿيو. مون کي خبر هجي ها ته تون پوليس جو ماڻهو آهين ته مان جيڪر هڪ ڏينهن لاءِ به توکي پناهه نه ڏيان ها."

"آنٽي توهان مان توهانجي پٽ برابر آهيان. اڄ پوليس انگريزن جي غلام ناهي. هو حاڪم هئا ته آزاد ڀارت جي پوليس آهي." سوامي چيو.

"پر اهو ڪڏهن کان ٿيو آهي ته هر ڪو ڀرشٽاچار پوليس اسٽيشن کان شروع ٿيندو آهي؟ هاڻ چڙهون پوليس جي پڇو. گوپال ڪاٺي ان مهڻن کان پيسا نه ڏنا آهن. تنهن جو ڇا؟ ۽ تون خود اڄ مهني کان..."

"اي فڪر نه ڪر آنٽي. منهنجا پيسا ته ملي ويندا، گوپال جي تلاشي ڪندي جيڪڏهن وناٿس پيسا ملندا ته ضرور تو تائين پهچائيندس. ڪجھ نائيٽ اسٽوري پارٽي" چئي سوامي وڃڻ لڳو.

ميراحمد سوامي کي روڪيو. "سوامي تون مسئل ۽ مان ڇڏي پڇي ويندين؟ ڊالي ۽ ڪاٺي جي ويلنگ …وز جي خوشي ۾ اسان پارٽي جو بندوبست ڪيو …هي. ڇا تون شريڪ نه ٿيندين؟"

"دوست! انهن ٻارڙن لاءِ زندگي پيئي آهي.
هينئر مان ڏيوڻي ٿي آهيان. بدقسمتيءَ سان توهان کي
ڄاڻ ڪري نه سگهندس. ان لاءِ مون کي سخت
افسوس آهي. پر مان مٿراج ضرور انيند ڪندس. اها
خاطري رکو ۽ پنهنجي ٻارڙن. آنٽيءَ کي ڪٿي
وساريندس؟" ۽ پوءِ آنٽي ڏانهن مخاطب ٿي چيائين،
"آنٽي پولٽ فرگسٽ پوئرواسڪل!"
"شيطان ڪٿي جو." سوامي وچ ۾ لڳو ته سڀ
ڪيس ويندا ڏسندا رهيا. آنٽي افسوس سان چيو، "ڏسو
ماڻهو جي ڇهري ٿي ٿورڙي لڪيل آهي ۽ هو خوني
آهي؟ پر افسوس ته چٽا هن لاڄ مان گهٽجي ويا."
"آنٽي!" سنڌيءَ چيو، "غم نه ڪر آنٽي. ماڻهو ته
ايندا ويندا رهندا. هيءَ لاڄ ۽ ته دنيا جهان مسافر-
خانو آهي."
اهو ته مان ڄاڻان ٿي. پر دل مسيني لاءِ موهه. آئم، انهن
جو ڇا ڪريان؟ پر ڏس نه رتن ويو ته وري واپس آيو؟
الائي ڪٿي هوندو؟"
سنڌيءَ چيو، "رتن ويو ته ٻالي آئي. سوامي ويو ته
رڪا ايندي. حساب ڪتاب هڪدم برابر."
"ڏو هوشيار آهين، اڙي شيطان!" آنٽي چيو ۽
پوءِ ٿوري ڪٿي آيل ٻالي ڏانهن نهاريندي چيائين، "لمت
امي چيمرس. وچ وارن لاءِ ڪهڙو غم ڪريو؟"

ٻہڪ. ٽيار ٿي ويا. ور ھانجي ويا.

”ٽو يور ھيلٿ ھيلو آنٽي!“

”ٽو يور ھيلٿ!“

گلاسن سان گلاس ٽڪرائجڻ لڳا.

سنڌيءَ، مسز، ڪانتي ٽھڪڻ لڳا. مانيءَ بعد آنٽي چيو، ”ھاڻ سڀ سھو اجائي ٻجلي زبان نہ ڪريو.“

سنڌيءَ چيو، ”آنٽي، اسين ٻئي مسز ۽ مان ٻاھر ٿا سمھون. ٻالي ۽ ڪانتي ٻئي اڪيلي ڪمري ۾ گڏ سمھن. چاڪاڻ جو ھاڻ ڪين پرائيويسيءَ جي ضرورت آھي.“

”يو راسڪلس!“ آنٽيءَ چيو، ”ھيئنر نہ. اھا پرائيويسي ڪين شاديءَ کان پوءِ ملندي. ڪٿي ٻالي؟ ھل ٻالي مون سان ھل.“

نظرون ۾ ٻالي ۽ ڪانتي موڪلايو. آنٽي ۽ ٻالي وڃڻ لڳيون.

سنڌيءَ ڪانتي جي ڪلھي تي پيار مان ٿڪ ھڻي چيو، ”دوست! تون خوشنصيب آھين. جو ٻڌلن ۾ ڳالھائين نٿو. دنيا جي سڀني فرلين کان مٿي آھين ۽ باقي اسان نہ فرلين ۾ ’جي‘ رھيا آھيون، زندگيءَ جي فرلين ۾.“

سنڌيءَ ذاتھن ٿھار ٻعدي مسز چيو، ”اڄ جيڪڏھن ون ھجي ھا نہ ضرور ڪو اداسيءَ ٻرٻو ڪيس ڳائي ھا. ٿس اسان نہ ون کي ياد ڪريون ٿا. ھو ٻہ الاڻي اسان

ڪي ياد ڪندو هوندو يا نه؟"

رات جي ٻارهين ۽ گهڙيال شهر جهونن ۾ هو ۽ آنٽي
ٻڌڪي رهي هئي، "هڪ هڪ ڪري وڃي رهيا آهن،
هڪ هڪ ڪري- ڪيئن جو نه ساٿ پر محبت ڪونهي.
سڀ اڄ آهن، سڀاڻي ڪونهن. هيءَ زندگيءَ جي، ڪهڙي
ريت آهي؟"

پوءِ ٻاليءَ ڏانهن منهن ڪري پڇائين، "ٻالي
ڪٿي تون به مون کي ڇڏي نه نه ويندين؟"

"اصل نه، آنٽي! تو ڪانسواءِ منهنجو ڪير آهي؟
تون ئي نه منهنجي سڀ آهين."

"هٽ ڪوڙي! ڪانتي جو ائين؟"

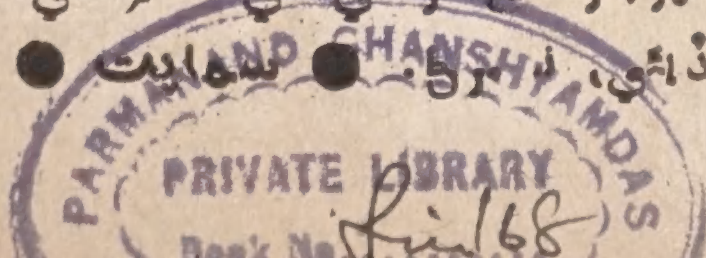
"سو نه آهي ته پر مان توکي اصل نه ڇڏيندس."

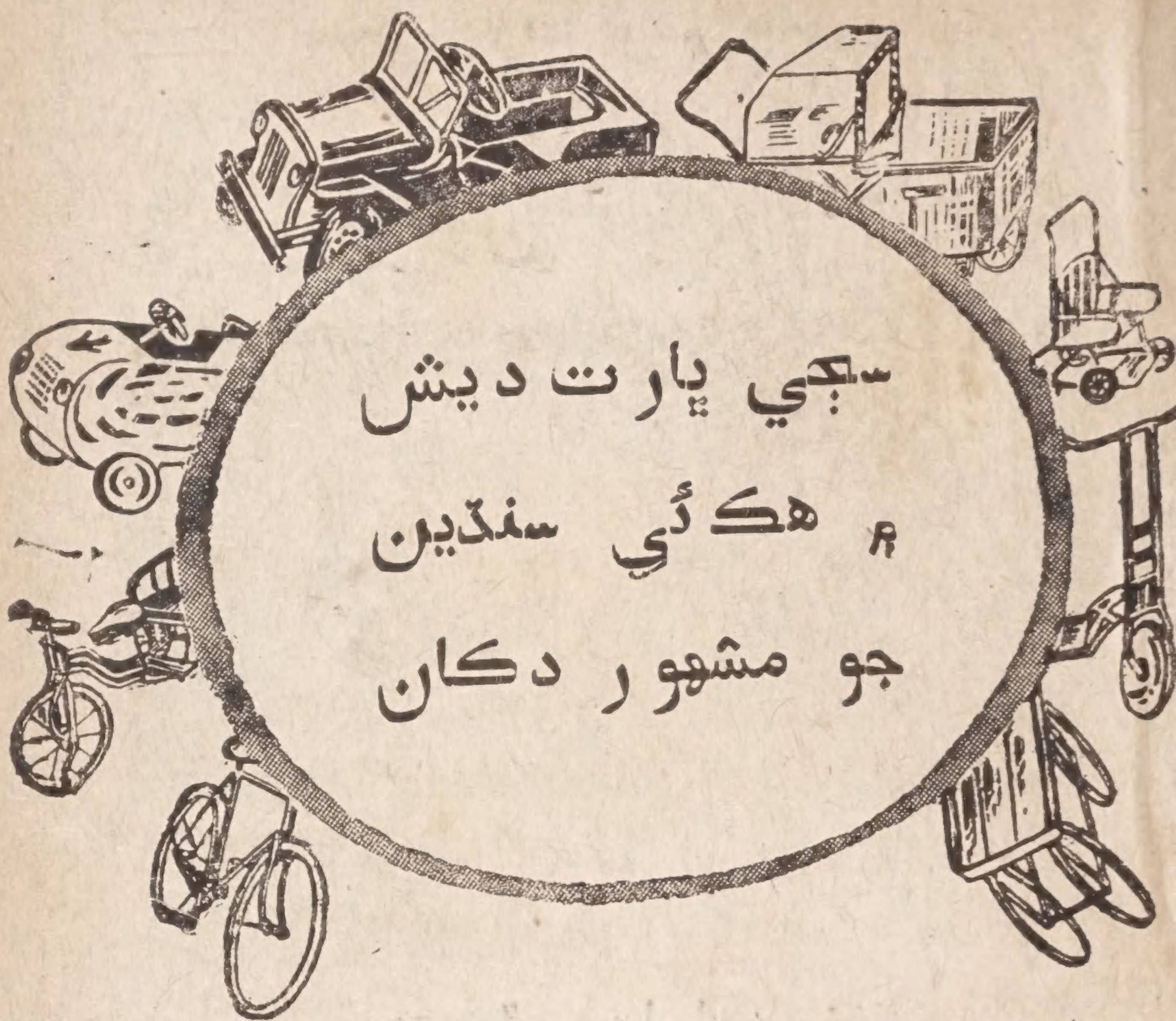
ڪمري ۾ ڪانتي سليمت ڏسي رهيو هو. جنهن تي
لکيو هئائين، مان توکي پيار ڪيان ٿو، ٻالي! ۽ هيٺان
ٻالي لکيو هو: آءُ توهان ڪانتي! پاوناڻي جي ڏي وٽ
جو ماڻهو سليمت، دلين جي سليمت تي لکيل انهيءَ لفظ.

ٻالي سوچيو، هي شهر ڪيترو نه سٺو آهي! مان
هن شهر کي ڪڏهن به نه ڇڏيندس.

ڪانتي سوچيو، مونکي زندگي جون سڀ خوشيون
ملي ويئون آهن.

سڀني سوچيو، هي شهر بڇڙو آهي، بردني آهي، ظالم آهي.
هي شهر نه جهٽڪو ڏي ٿو، بيرحم. ● نهايت ●

سڄي ڀارت ديش ۾
هڪئي سنڌين
جو مشهور دڪان

سڀني ڀارت ۾ مشهور

بيڙيون نمبر ٣٠

ٻڙودا لاءِ سول ايجنٽ :-

نيو درگا وجيه اسٽور

پرمانداس ٻي ڪيسواڻي ۽ برادرس

ڪرشنا ٽاڪيز جي ڀرسان، سنڌي ناڪي روڊ، ٻڙودا.

☎ 58898